

Universiteit Antwerpen
Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Master in de Taal- en Letterkunde
Masterthesis

Van kleine boot tot scheepje
**Experimenteel onderzoek naar de
diminutievorming bij Vlaamse kinderen**

Carolien Peelaerts

Academiejaar 2007-2008
Promotor: Prof. Steven Gillis
Tweede lezers: Prof. Dominiek Sandra & Prof. Walter Daelemans

Ondergetekende, Carolien Peelaerts, studente Taal- en Letterkunde verklaart dat deze scriptie volledig oorspronkelijk is en uitsluitend door haarzelf geschreven is. Bij alle informatie en ideeën ontleend aan andere bronnen, heeft ondergetekende expliciet en in detail verwezen naar de vindplaatsen.

Plaats en datum

Handtekening

VOORWOORD

"Waarom iets ogenschijnlijk banaals en onbeduidends als de verkleinwoordvorming onderzoeken als ik iets veel interessanter met nieuwvormen (of zo) kan doen?", was mijn eerste reactie toen mijn promotor Prof. Steven Gillis voorstelde om voor mijn masterthesis rond verkleinwoorden te werken. Al vlug bleek de verkleinwoordvorming of meerbepaald het onderzoek naar de verwerving van de verkleinwoorden in het Nederlands een vrijwel onontgonnen gebied te zijn binnen de taalwetenschap. Meer was niet nodig om me een jaar lang te motiveren. Het eindresultaat: een experimentele studie in het Nederlandse taalgebied naar de verwerving van het diminutief.

Deze masterthesis was een echte uitdaging voor me. In alle bescheidenheid: het schrijven van een verhandeling gebaseerd op literatuuronderzoek had ik wel onder de knie na een jaar zwoegen aan mijn bachelorscriptie. Zelf een wetenschappelijk onderzoek opstellen, de resultaten verwerken en vervolgens rapporteren bleek echter andere koek. Gelukkig kon ik rekenen op de ervaring en de deskundigheid van mijn promotor Prof. Steven Gillis. Bij deze wil ik hem van harte danken voor alle hulp en advies bij het opstellen van mijn experiment en het verwerken van de resultaten.

Een speciaal woord van dank verdienen ook directrice Sofie Peeters, de leerkrachten en de leerlingen van de Gemeentelijke Vrije Basisschool Centrum in Balen. Sofie Peeters en de leerkrachten om mij steeds met open armen te ontvangen, hoezeer mijn onderzoek hun lessen ook verstoorde. Alle leerlingen voor hun bereidwilligheid, ijver en spontaniteit tijdens het afnemen van het experiment. Ten slotte ben ik ook Kobe Caers en Hermien Slegers ontzettend dankbaar omdat zij spontaan een vrije dag afstonden om mij uit de nood te helpen. Zonder hun hulp had ik nooit alle experimenten tijdig afgenomen gekregen.

Balen, mei 2008

LIJST MET AFKORTINGEN

vb.	voorbeeld
i.e.	id est, dat wil zeggen
e.a.	en anderen
mnd.	maanden
gem.	gemiddeld
m.b.t.	met betrekking tot
N	Standaardnederlands
B	Balense dialect
NVT	niet tot N of B behorend
K1	eerste kleuterklas
K2	tweede kleuterklas
K3	derde kleuterklas
L1	eerste leerjaar
L2	tweede leerjaar
L3	derde leerjaar
L4	vierde leerjaar
L5	vijfde leerjaar
VR	vocaalrekking
CV	consonantverandering
GA	geen antwoord
/	geen verkleinvorm
s	simplex
f	gefantaseerd woord
os	onbestaand grondwoord
a	ander grondwoord dan het gevraagde
k	variant van adjectief 'klein'
v	verlengd grondwoord

ChiSq	Chi Square
p	p-waarde
n	onbepaald getal
ViVj	diftong
V	korte vocaal
VV	lange vocaal
PS	polysyllabisch woord
Cliq	liquidae
M	mannelijk
V	vrouwelijk
nvt	niet van toepassing
n	nee
j	ja
gs	geen suffix toegevoegd
p	-pjə
t	-tjə
j	-jə
e	-ətjə
k	-kjə
pp	proefpersoon

LIJST MET FIGUREN

Figuur 1 - Drie substantieven met geslacht, diminutief en diminutief in het meervoud.....	14
Figuur 2 - Vijf substantieven met diminutief en allomorf zowel voor het Standaardnederlands als het Balens.....	15
Figuur 3 - Modificaties van het defaultsuffix volgens Cohen.	19
Figuur 4 - Samenvatting van de diminutievorming in het Standaardnederlands volgens Cohen.....	20
Figuur 5 - Volgorde van regelverwerving voor moedertaalsprekers en tweedetaalverwervers voor verschillende leeftijdsgroepen.	25

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1 - Overzicht van de gemiddelde leeftijd van proefpersonen per leeftijdsgroep.....	32
Tabel 2 - Verdeling van alle NVT-subcategorieën over de acht leeftijdsgroepen.....	39
Tabel 3 - Oefenitems met het correcte suffix en de fonologische regel die toegepast wordt.....	40
Tabel 4 - Kernset van testitems voor drie- tot zesjarigen.....	42
Tabel 5 - Kern- en uitbreidingsset van testitems voor zeven- tot tienjarigen.....	44
Tabel 6 - Schema voor diminutievorming.....	46
Tabel 7 - Condities waarbij 'verstemming' optreedt, verduidelijkt met concreet voorbeeld.....	47
Tabel 8 - Foutenpercentages van de targetsuffixen voor elke leeftijdsgroep (kernset).....	56
Tabel 9 - Aantal en soorten suffixverwisselingen over alle leeftijdsgroepen (kernset).....	57
Tabel 10 - Percentages correcte suffixen per leeftijdsgroep voor de dubbele diminutieven (kernset).....	58
Tabel 11 - Suffixverwisselingen voor de dubbele diminutieven over alle leeftijdsgroepen (kernset).....	59
Tabel 12 - Voorkeur van proefpersonen bij dubbele diminutieven per leeftijdsgroep (kernset).....	60
Tabel 13 - Suffixverwisselingen tussen standaardtalige en regionale suffixvarianten (kernset).....	64
Tabel 14 - Correctheid van ieder targetsuffix over de vier leeftijdsgroepen (uitbreiding).....	70
Tabel 15 - Correctheidspercentages van de targetsuffixen voor elke leeftijdsgroep (uitbreiding).....	71
Tabel 16 - Suffixverwisselingen over alle leeftijdsgroepen (uitbreiding).....	72
Tabel 17 - Voorkeur van proefpersonen bij dubbele diminutieven per leeftijdsgroep (uitbreiding).....	74
Tabel 18 - Suffixselectie bij drie diminutiefloze testwoorden over de vier leeftijdsgroepen (uitbreiding).....	77

LIJST MET GRAFIEKEN

Grafiek 1 - Percentages standaardtalige of Balense diminutieven en antwoorden zonder diminutiefsuffix over de acht leeftijdsgroepen.	50
Grafiek 2 - Percentages voor het gebruik van simplex, diminutief en 'klein' gevolgd door simplex of diminutief over de acht leeftijdsgroepen.	51
Grafiek 3 - Percentages standaardtalige en regionale suffixen over de acht leeftijdsgroepen.	53
Grafiek 4 - Percentages correct en incorrect suffixgebruik per leeftijdsgroep (kernset).	54
Grafiek 5 - Prestaties tegen de vocaalrekking per leeftijdsgroep (kernset).	60
Grafiek 6 - Percentages correcte regionale vormen per leeftijdscategorie (kernset).	62
Grafiek 7 - Percentages correctheid per regionale suffixvariant over de verschillende leeftijdsgroepen heen (kern). .	63
Grafiek 8 - Percentages standaardtalige of Balense diminutieven en antwoorden zonder diminutiefsuffix voor de vier leeftijdsgroepen (uitbreiding).	66
Grafiek 9 - Percentages voor het gebruik van diminutief en 'klein' gevolgd door simplex of diminutief over de vier leeftijdsgroepen (uitbreiding).	67
Grafiek 10 - Percentages correct en incorrect suffixgebruik per leeftijdsgroep (uitbreiding).	69
Grafiek 11 - Prestaties tegen de vocaalrekking per leeftijdsgroep (uitbreiding).	74
Grafiek 12 - Prestaties tegen de vocaalrekking per woord over de vier leeftijdsgroepen (uitbreiding).	75
Grafiek 13 - Prestaties tegen de diminutiefloze vormen per leeftijdsgroep (uitbreiding).	76

INHOUDSOPGAVE

0 INLEIDING.....	12
1 HET DIMINUTIEF: THEORETISCH KADER.....	13
1.1 Diminutievorming.....	13
1.1.1 Algemene aspecten.....	13
1.1.2 Allomorfie van het diminutiefsuffix.....	15
1.1.2.1 Trommelen: omschrijven van fonologische omgevingen.....	16
1.1.2.2 Cohen: allomorfen afleiden van één grondvorm.....	19
1.2 Verwerving van het diminutief.....	21
1.2.1 Morfologische ontwikkeling.....	21
1.2.1.1 Algemene fasering in de taalontwikkeling.....	21
1.2.1.2 Concrete verwerving van morfologische mechanismen.....	22
1.2.2 Ontwikkeling van het diminutief.....	23
1.2.2.1 Algemene periodisering.....	23
1.2.2.2 Ontwikkeling van de allomorfen.....	24
2 ONDERZOEKSVRAAG.....	28
2.1 Probleemstelling.....	28
2.2 Hypothesen.....	29
3 METHODE.....	31
3.1 Proefpersonen.....	31
3.2 Plaats van afname.....	32
3.3 Plaatjes.....	32
3.4 Introductie.....	33
3.5 Toelichting bij de oefenitems.....	34
3.6 Toelichting bij de testitems.....	34
3.7 Opvangstrategieën.....	35
3.8 Beloning.....	36
3.9 Verzameld materiaal.....	36
3.10 Datacodering en -reductie.....	38
4 STIMULI.....	40
4.1 Oefentest.....	40
4.2 Benoemtest.....	41
4.2.1 Kernset.....	42

4.2.2 Uitbreidingsset.....	43
4.3 Diminutievorming in het Balense dialect	46
5 RESULTATEN.....	49
5.1 Kernset.....	49
5.1.1 Verschillende antwoordcategorieën	49
5.1.2 Antwoordtypes.....	51
5.1.3 Diminutiefgebruik.....	52
5.1.3.1 Algemene suffixselectie	52
5.1.3.2 Correcte vormen	54
5.1.3.3 Suffixen in het Standaardnederlands	55
5.1.3.3.1 Fouten tegen allomorfen	56
5.1.3.3.2 Confusieanalyse	57
5.1.3.3.3 Dubbele allomorfie	58
5.1.3.3.4 Vocaalrekking.....	60
5.1.3.4 Balense suffixen.....	61
5.1.3.4.1 Correcte vormen.....	62
5.1.3.4.2 Confusieanalyse	64
5.1.3.4.3 Consonantverandering.....	65
5.2 Uitbreidingsset	65
5.2.1 Verschillende antwoordcategorieën	66
5.2.2 Antwoordtypes.....	67
5.2.3 Diminutiefgebruik.....	68
5.2.3.1 Algemene suffixselectie	68
5.2.3.2 Correcte vormen	69
5.2.3.3 Suffixen in het Standaardnederlands	69
5.2.3.3.1 Fouten tegen allomorfen	70
5.2.3.3.2 Confusieanalyse	72
5.2.3.3.3 Dubbele allomorfie	73
5.2.3.3.4 Vocaalrekking.....	74
5.2.3.3.5 Diminutiefloze items.....	75
6 DISCUSSIE.....	78
7 CONCLUSIE	85
REFERENTIES	87
Primair	87

Secundair	88
BIJLAGEN	89
I Aangeboden plaatjes	89
II Antwoordschema's in drie volgordes	90
II.1 Drie- tot zesjarigen	90
II.2 Zeven- tot tienjarigen	92
III Scoreformulieren.....	95

0 INLEIDING

Wie een beetje thuis is in de Nederlandse taal weet dat Belgen en Nederlanders opvallend veel diminutieven gebruiken: in de geschreven taal, maar vooral in de gesproken taal. Bovendien komen opvallend veel diminutieven voor in de interactie met kinderen. De frequentie waarmee diminutivering voorkomt in het Nederlandse taalgebied wordt echter niet weerspiegeld in het wetenschappelijke onderzoek naar dit taalkundige fenomeen. De vorming, de semantiek en de pragmatiek van het diminutief werden in het verleden mooi in kaart gebracht. Onderzoek naar de verwerving van het diminutief daarentegen is eerder zeldzaam. Het weinige onderzoek dat gedaan werd, is bovendien vaak puur observationeel. Dat wil zeggen dat het zich toespitst op spontane spraak van kinderen in interactie met de ouders. Experimenteel onderzoek, waarbij testen gebruikt worden om vast te stellen of de regels voor de diminutievorming verworven zijn, ontbreekt grotendeels. Toch heeft een experimentele aanpak een aantal belangrijke voordelen. Het is ten eerste minder tijdrovend dan de observationele benadering. Doordat met een groter aantal proefpersonen gewerkt wordt, kunnen bovendien gemakkelijker algemene tendensen in het diminutiefgebruik bij kinderen ontdekt worden. Ook wordt in het experimenteel onderzoek een veel bewustere kennis van taal getoetst.

Het laat zich al raden dat net deze ondervertegenwoordigde experimentele aanpak het uitgangspunt vormt van deze studie naar de verkleinwoordvorming bij drie- tot elfjarige normaalhorende kinderen met het Nederlands als moedertaal. Om een beeld te krijgen van de verkleinwoordvorming werd cross-sectioneel gewerkt. Het komt erop neer dat per leeftijd twintig kinderen ondervraagd werden binnen eenzelfde periode om inzicht te krijgen in de verkleinwoordvorming en de suffixproductie in het bijzonder. Ruwweg bestaat deze verhandeling uit twee grote onderdelen: wat de theorie voorschrijft en wat de praktijk vervolgens leert. Voor het concrete onderzoek uiteengezet wordt, zal namelijk kort een theoretisch kader van het diminutief geschetst worden. Daarin komt eerst de theorie van de diminutievorming aan de orde. Vervolgens zal besproken worden wat in de literatuur verschenen is over de verwerving van de morfologie van het Nederlands. Bijzondere aandacht zal hier natuurlijk geschonken worden aan de verwerving van het diminutief. Na het theoretische kader wordt uitgebreid ingegaan op het onderzoek naar de verkleinwoordvorming. Nadat de onderzoeksvraag geformuleerd is en de verschillende hypothesen uiteengezet zijn, worden de onderzoeksmethode en de gebruikte stimuli belicht. Dan volgen een uitgebreide resultaatbespreking en een interpretatie van die resultaten. Tot slot worden de belangrijkste conclusies van het onderzoek nog even op een rij gezet.

1 HET DIMINUTIEF: THEORETISCH KADER

Dit theoretische kader focust op twee aspecten van het diminutief die belangrijk zijn voor goed begrip van het concrete onderzoek dat later volgt. Eerst (1.1) zal uitgebreid ingegaan worden op de vorming van het Nederlandse diminutief in al haar facetten. Vervolgens (1.2) komt de klemtoon te liggen op de talige ontwikkeling bij kinderen. Daarbij zal de aandacht vooral uitgaan naar de verwerving van de morfologie van het Nederlands en de verwerving van de verschillende diminutiefsuffixen in het bijzonder.

1.1 Diminutievorming

In dit hoofdstuk worden eerst een aantal algemene aspecten van de diminutievorming besproken (1.1.1) en daarna wordt de diminutiefallomorfie belicht (1.1.2).

1.1.1 Algemene aspecten

Vlaanderen kent meerdere diminutiefsystemen: een overkoepelend standaardtalig systeem met daarnaast verschillende regionale diminutiefsystemen. In deze studie gaat de aandacht in hoofdzaak uit naar de diminutievorming in het Standaardnederlands. De dialectische kleuring daarentegen komt slechts beperkt aan bod. Aangezien het dialect nog bijzonder levendig is in Balen, een kleine gemeente in het noorden van de provincie Antwerpen waar het experiment gehouden werd, moest echter voor de resultaatverwerking rekening gehouden worden met de mogelijkheid van dialectische antwoorden. De studie beoogde zeker niet contrastief te zijn.

Standaardtalig of regionaal, de verkleinwoordvorming in het Nederlands is een tweeledig procédé. Enerzijds wordt een onbeklemdoond diminutiefsuffix aan een woord gehecht. Voor het standaardtalige diminutiefsysteem is dat het Germaanse suffix *-tjə* (en vormvarianten *-jə*, *-ətjə*, *-kjə* en *-pjə*) Regionaal wordt voornamelijk suffix *-əkə* (en vormvarianten *-kə*, *-skə* en *-əskə*) geselecteerd. Anderzijds gaat het toevoegen van een suffix zoals bij de meervoudsvorming soms gepaard met een stamverandering. In het Standaardnederlands gaat het om een vocaalrekkings, denk aan het woord *blad* dat *blaadje* wordt na diminuering. In het regionale diminutiefsysteem kan diminuering dan weer een consonantverandering tot gevolg hebben. Een mooi voorbeeld hiervan is het woord *bad* (met /t/-klank) dat *baddeke* (met /d/-klank) wordt in het Balense dialect.

Het diminutiefsuffix is polyfunctioneel. Dat wil zeggen dat het aan verschillende woordklassen gekoppeld kan worden. Verkleinvormen van substantieven komen het vaakst voor (De Haas & Trommelen, 1993, 278), maar het diminutiefsuffix kan ook gebruikt worden met adjectieven (vb. *groentje*, *blondje* en *kleintje*), bijwoorden (vb. *eventjes*), telwoorden (vb. *tientje*), voorzetsels (vb. *uitje* en *ommetje*), voornaamwoorden (vb. *ietsje*, *dijtes* en *datjes*) en werkwoorden (vb. *speeltje*, *kijkje* en *dutje*) als stam. Dergelijke diminutievorming is zeldzamer en gaat gepaard met een lexicalisatie van de woordbetekenis. Volgens Van Dale is lexicalisatie het 'taalkundige verschijnsel dat een woord onvoorspelbare semantische eigenschappen krijgt'. De diminutievorming bij woordklassen verschillend van het substantief resulteert altijd in een nominalisering van het oorspronkelijke woord. Zo wordt de werkwoordstam *zīt* na diminuering bijvoorbeeld het zelfstandige naamwoord *zītje* (Gillis, 1997, 168). Hier zal uitsluitend gefocust worden op de verkleinwoordvorming bij substantieven. Andere woordklassen worden buiten beschouwing gelaten.

Van zowel 'gewone' zelfstandige naamwoorden (vb. *kruid*) als van samenstellingen (vb. *kruidenboek*) en afleidingen (vb. *onkruid*) kunnen verkleinwoorden gevormd worden. Suffixen doen dienst als hoofd van de constructie (De Haas & Trommelen, 1993, 155). Zo bepalen zij zowel de semantische als de grammaticale eigenschappen van het grondwoord. Semantisch duidt het diminutiefsuffix onder andere 'kleinheid' aan. Het diminutief draagt echter veel meer betekenissen in zich dan 'klein', maar het is niet relevant om in het kader van dit onderzoek naar de diminutievorming verder in te gaan op de semantiek en de pragmatiek van het diminutief. Daarnaast bepaalt het diminutiefsuffix ook het grammaticale geslacht van een woord. Mannelijke en vrouwelijke woorden worden na diminuering namelijk zonder uitzondering onzijdig. Het vrouwelijke substantief *kast* wordt bijvoorbeeld het onzijdige diminutief *kastje*. Diminutieven kunnen dan ook, tenzij zij meervoud zijn, alleen maar voorafgegaan worden door lidwoord *het*. Diminutieven kunnen meervoud worden door meervoudssuffix 's' aan het diminutiefsuffix toe te voegen (Gillis, 1997, 167). Figuur 1 toont enkele substantieven met hun geslacht, verkleinvorm en het meervoud van die verkleinvorm.

Figuur 1 - Drie substantieven met geslacht, diminutief en diminutief in het meervoud.

<i>Substantief</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Diminutief</i>	<i>Diminutief meervoud</i>
het boek	onzijdig	het boek-je	boek-je-s
de schoen	mannelijk	het schoen-tje	schoen-tje-s
de pen	vrouwelijk	het pen-n-etje	pen-n-etje-s

1.1.2 Allomorfie van het diminutiefsuffix

De diminutievorming in het Nederlands is een productief procédé. Zoals daarnet al even aangehaald werd, heeft het diminutiefsuffix namelijk verschillende fonologische varianten. Voor het Standaardnederlands zijn dat -tjə, -jə, -ətjə, -pjə en -kjə en regionaal zijn dat -əkə, -kə, -skə, en -əskə. Dit beperkte aantal varianten kan aan bijna alle woordsoorten gehecht worden. Op die manier kunnen door diminuering oneindig veel nieuwe vormen ontstaan. Figuur 2 bevat enkele voorbeelden van substantieven met het correcte allomorf zowel in het Standaardnederlands als in het Balense dialect.

Figuur 2 - Vijf substantieven met diminutief en allomorf zowel voor het Standaardnederlands als het Balens.

<i>Substantief</i>	Standaardnederlands		Regionaal (Balens)	
	<i>Diminutief</i>	<i>Allomorf</i>	<i>Diminutief</i>	<i>Allomorf</i>
Lepel	lepeltje	-tjə	lepelke	-kə
Pan	pannetje	-ətjə	panneke	-əkə
Boom	boompje	-pjə	boomke	-kə
Paling	palinkje	-kjə	palingske	-skə
Lamp	lampje	-jə	lampke	-kə

De verschillende varianten hebben naast sterke (klank)vormovereenkomsten ook dezelfde betekenis én behoren tot dezelfde woordcategorie. Bovendien zijn ze in complementaire distributie: aan ieder grondwoord kan namelijk (op enkele uitzonderingen na) maar één suffix toegevoegd worden. De verschillende varianten kunnen dus (bijna) nooit in precies dezelfde fonologische omgeving aangetroffen worden, terwijl ze de functie 'diminutief aanduiding' gemeenschappelijk hebben (Cohen, 1958, 40). Bekende uitzonderingen zijn echter *bloem* en *kip* die respectievelijk *bloempje* of *bloemetje* en *kipje* of *kippetje* als diminutief krijgen. In het geval van *bloem* geeft het verschil in diminutiefsuffix wel een verschil in betekenis: *bloempje* wordt gebruikt wanneer het om één bloem gaat en *bloemetje* om een boeket bloemen aan te duiden. Bij *kipje* en *kippetje* daarentegen is er geen duidelijk betekenisverschil. De suffixvarianten moeten dus eerder gezien worden als allomorfen (i.e. realisaties van eenzelfde morfeem) dan als vijf verschillende suffixen. Welk van de vijf allomorfen precies gerealiseerd moet worden is afhankelijk van de

fonologische eigenschappen van het grondwoord en meerbepaald voornamelijk van het rijm van de laatste syllabe van het grondwoord. Woordklemtoon en morfologische structuren daarentegen spelen daarbij slechts een beperkte rol. Daarom spreekt men met betrekking tot de verkleinwoordvorming ook wel van fonologisch geconditioneerde allomorfie (De Haas & Trommelen, 1993, 9-10).

Er bestaan verschillende manieren om de allomorfie bij diminuering te verantwoorden of uit te drukken. De twee belangrijkste mogelijkheden zullen als volgt besproken worden. Eerst (1.1.2.1) komt de aanpak van Trommelen (1983) aan bod. Zij omschrijft voor elke vormvariant de fonologische omgevingen waarin ze kunnen voorkomen. Vervolgens (1.1.2.2) zal worden ingegaan op de ietwat compactere weergave van Cohen (1958), die de allomorfie van het diminutief uitdrukt door te vertrekken van één grondvorm en daar alle allomorfen van afleidt met behulp van fonologische regels.

1.1.2.1 Trommelen: omschrijven van fonologische omgevingen

Eén manier om de allomorfie bij diminuering te verantwoorden is door voor ieder van de vijf allomorfen te specificeren in welke fonologische omgevingen ze voorkomen. Dat is precies wat Trommelen (1983) gedaan heeft voor de diminutiefvorming bij ongelede woorden. Dit zijn woorden waarbij woord en morfeem samenvallen en daardoor niet verder in betekenisdragende eenheden geanalyseerd kunnen worden. Bij ongelede woorden (vb. *raam*) is de relatie tussen klankvorm en betekenis volstrekt arbitrair. Dat wil zeggen dat niets in de klankvorm /ra:m/ op de betekenis 'raam' duidt. De fonologische regelmatigheden voor de toevoeging van het juiste diminutiefsuffix vat Trommelen als volgt samen:

(a) **-ətjə**

Na een nasaal (/m/, /n/ of /ŋ/) of /l/, voorafgegaan door een korte vocaal.

(vb. *gum, roman, sering, parasol*)

Na monosyllabische woorden eindigend op /r/, voorafgegaan door een korte vocaal.

(vb. *kar, ster*)

Na meersyllabische woorden eindigend op /ing/, waarbij het hoofddaccent niet op de voorlaatste lettergreep valt.

(vb. *tekening, opening, vergadering*)

Bij persoonsnamen eindigend op /ling/.

(vb. *tweeling, leerling, jongeling*)

(b) **-pjə**

Na /m/, voorafgegaan door een lange vocaal, diftong of sjwa.

(vb. *lichaam, pruim, bezem*)

Na /lm/ of /rm/, voorafgegaan door een korte vocaal.

(vb. *zalm, worm*)

Na meerlettergrepige leenwoorden op /um/.

(vb. *centrum, museum*)

(c) **-kjə**

Na meersyllabische woorden eindigend op /ing/, waarbij het hoofdaccent op de voorlaatste lettergreep valt.

(vb. *pudding, koning, haring*)

(d) **-jə**

Na woorden die eindigen op een obstruent (plosief of fricatief), die na suffigering altijd stemloos is.

(vb. *streep, schub, kabinet, wereld, almanak, laag, vijf, baas, lach, fax*)

(e) **-tjə**

Na alle andere omgevingen. Dat wil zeggen:

Na woorden eindigend op dentale sonorante consonanten (/n/, /l/ of /r/), voorafgegaan door een lange vocaal, diftong of sjwa.

(vb. *banaan, tuin, kuil, lepel, altaar, kikker*)

Na polysyllabische woorden eindigend op /r/, voorafgegaan door een korte vocaal.

(vb. *radar, dollar, condor, lucifer*)

Na woorden eindigend op een vocaal (kort, lang, diftong of sjwa).

(vb. *relais, portemonnee, auto, trui, pastei, tube, akte*)

Na woorden eindigend op de halfvocalen /j/ en /w/.

(vb. *kooi, papegaai, leeuw, zenuw*)

Sommige vormen laten echter nog een tweede afwijkend suffix toe, naast het diminutiefsuffix dat de 'hoofdregel' voorschrijft. De Haas & Trommelen (1993, 280) geven een volledige beschrijving van dergelijke 'dubbele diminutieven':

- (f) Bisyllabische woorden met klemtoon op de eerste lettergreep en een korte vocaal gevolgd door een nasaal of /l/ nemen volgens de regel *-əjə*. Daarnaast zijn soms ook *-tjə* (bij /n/ en /l/), *-pjə* (bij /m/), *-kjə* (bij /ŋ/) toegestaan.
(vb. *phyton-etje* <> *phyton-tje*, *pelgrim-etje* <> *pelgrim-pje*, *visum-etje* <> *visum-pje*)
- (g) Monosyllabische woorden eindigend op /p/, /b/ of /g/ krijgen *-jə* volgens de hoofdregel, maar daarnaast is ook de variant *-əjə* mogelijk.
(vb. *kip-je* <> *kip-etje*, *schub-je* <> *schub-etje*, *rug-je* <> *rug-etje*)
- (h) Woorden eindigend op lange vocaal plus sonorante consonant, nemen in regel *-pjə* of *-tjə*, maar daarnaast treffen we ook *-əjə* aan.
(vb. *bloem-pje* <> *bloem-etje*)

Zoals eerder al opgemerkt, wordt bij diminuering soms niet alleen een suffix toegevoegd, maar kan de stam ook veranderen. Substantieven die in een open lettergreep een vocaalrekking ondergaan, kunnen net als bij de meervoudsvorming een vocaalrekking toestaan na aanhechting van het diminutiefsuffix. Sommige substantieven ondergaan altijd een vocaalrekking (vb. *scheepje* en *glaasje*), andere soms wel en soms niet (vb. *dakje* <> *daakeje* en *spelletje* <> *speeltje*), maar de meeste substantieven ondergaan nooit een vocaalrekking (vb. *hofje* en *verdragje*). Bovendien bestaan er nog een aantal bijzondere gevallen waarbij de meervoudsvorming weerspiegelt in het diminutief. Zo krijgen substantieven met een meervoud op *-eren* soms *-er-* voor het diminutiefsuffix bij diminuering. Dit geldt vooral voor verkleinwoorden in het meervoud zoals *radertjes*, *kindertjes*, *eiertjes* en *rundertjes* (De Haas & Trommelen, 1993, 280-281).

Ten slotte moet nog opgemerkt worden dat in het Standaardnederlands ook bevroren diminutieven bestaan. Dergelijke diminutieven komen nooit voor als simplex (i.e. als enkelvoudig woord zonder diminutiefsuffix) of hebben een gelexicaliseerde betekenis als diminutief (i.e. een verschillende betekenis dan het enkelvoudige woord). Woorden als *meisje* (*meis), *sprookeje* (*sprook) en *aardmannetje* (*aardman) behoren tot de eerste categorie. Het betreft hier meestal personen, dieren, planten en dingen die relatief klein zijn. Dergelijke diminutieven worden ook *diminutiva tantum* genoemd. Tot de tweede categorie kunnen woorden als *kattebelletje* en *eitje* gerekend worden. Een *kattebelletje* is een klein informeel briefje. De vorm zonder suffix daarentegen draagt die betekenis helemaal niet (Gillis, 1997, 167). Hetzelfde geldt voor *eitje*. Daarmee kan naast een klein ei ook een doetje of een gemakkelijke karwei bedoeld worden. Ze hebben een bepaalde geïsoleerde betekenis gekregen en zijn alleen in die betekenis *diminutiva tantum* (Haeseryn e.a., 1997).

1.1.2.2 Cohen: allomorfen afleiden van één grondvorm

Een andere manier om de allomorfie van het diminutiefsuffix te benaderen is door te vertrekken van één grondvorm (i.e. defaultsuffix) en daar alle andere allomorfen van af te leiden door middel van fonologische regels. Dergelijke analyse, die onder de morfo(fo)nologische tak van de taalkunde valt, deed Cohen (1958). De morfo(fo)nologie bestudeert de fonologische structuur van morfeemvarianten, ook wel alternanten genaamd. Bovendien behandelt ze de 'veranderingen' die optreden bij samenvoeging van morfemen binnen een woord. In het geval van het diminutief is dat het samensmelten van het grondwoord met het diminutiefsuffix (Cohen, 1958, 45).

Cohen ziet $-tj\text{ə}$ als defaultsuffix, omdat alle andere alternanten (vooral $-pj\text{ə}$, $-kj\text{ə}$ en $-j\text{ə}$) relatief gemakkelijk van $-tj\text{ə}$ afgeleid kunnen worden. De basisvorm $-tj\text{ə}$ komt voor na ongedekte klinkers (met inbegrip van sjwa en tweeklanken), na $/n, l, r/$ voorafgegaan door een ongedekte klinker of tweeklank en na $/j/$ en $/w/$. Om de alternanten te verkrijgen, treden er een aantal modificaties van $-tj\text{ə}$ op. Figuur 3 geeft de modificaties van de basisvorm weer zoals Cohen die samenvat.

Figuur 3 - Modificaties van het defaultsuffix volgens Cohen.

modificatie van $/-tj\text{ə}/$	→	$/-pj\text{ə}/$ na $/m/$
$/t/$ → $/k/$	→	$/-kj\text{ə}/$ na $/ŋ/$
$/t/$ verdwijnt	→	$/-j\text{ə}/$ na $/p, t, k, f, s, \chi/$ en na consonantencombinaties
$/\text{ə}/$ wordt ingelast	→	$/-\text{ə}tj\text{ə}/$ na $/m, n, ŋ, l, r/$ (na een gedekte klinker)

Volgens Cohens analyse zijn met andere woorden drie morfeemspecifieke regels nodig om de verschillende modificaties van het basissuffix bij de diminutiefvorming te verklaren: namelijk plaatsassimilatie, t-deletie en sjwa-insertie. Plaatsassimilatie zorgt ervoor dat $/t/$ omgevormd wordt tot $/p/$ of $/k/$ na respectievelijk labialen en velaren. Deze regel verklaart dus de modificatie van $-tj\text{ə}$ tot $-pj\text{ə}$ of $-kj\text{ə}$ in bepaalde omstandigheden. Verder wordt $-tj\text{ə}$ omgevormd tot $-j\text{ə}$ door deletie van de $/t/$ als het grondwoord eindigt op een wrijf- of plofklank. Over sjwa-insertie, de derde en tevens meest spectaculaire verandering, bestaat echter nog discussie, omdat daarbij naast de laatste consonant van het grondwoord ook de lengte en de aard van de voorafgaande klinker een belangrijke rol spelen (Van de Weijer, 2002, 200). Het komt erop neer dat een sjwa toegevoegd wordt na grondwoorden die eindigen op een enkele sonorant voorafgegaan door een

beklemtoonde korte klinker. Enkel nasalen en liquidae komen in deze positie voor. De combinatie korte vocaal en glide bestaat in het Nederlands (vb. *keoi*), maar is eerder zeldzaam.

Wel moet vermeld worden dat deze regels idiosyncratisch zijn voor het diminutiefsuffix. Het gaat hier zeker niet om algemene fonologische regels. De regel van t-deletie werkt bijvoorbeeld alleen bij dit ene welbepaalde suffix en niet bij samengestelde woorden als *huistuin*, werkwoordinflectie als *paste* en niet-afgeleide woorden als *woestijn*. Ook de regel van sjwa-insertie voor -tjə bij onder andere *kannetje* geldt uitsluitend voor dat diminutiefsuffix, want een /n/ kan wel probleemloos gevolgd worden door -tjə zoals blijkt uit het verkleinwoord *kantje* (van grondwoord *kant*). Fonologische regels die alleen gelden voor één of meer specifieke suffixen worden morfolexicale regels genoemd. Dat deze allomorfie niet zuiver fonologisch bepaald is, blijkt ook uit het voorkomen van uitzonderingen zoals *bloemetje* naast *bloempje* (Booij & van Santen, 1998, 192).

Volgens Cohen (1958, 43-44) kunnen de hoofdregels met betrekking tot de diminutievorming als fonologisch bepaald beschouwd worden. Verkleinvormen met vocaalrekking zoals *gaatje* en *glaasje* en uitzonderingen als *kindertjes* en *eiertjes*, die steeds in het meervoud voorkomen, zijn naast fonologisch ook grammaticaal of paradigmatisch bepaald. Hun diminutievorming wordt namelijk mee beïnvloedt door hun meervoudsvorming (vgl. *gaten*, *glazen*, *kinderen* en *eieren*). Bovendien zijn een aantal diminutievormen onregelmatig. Denk bijvoorbeeld aan *poppetje*, *weggetje* en *bruggetje* die als een soort van dubbel diminutief optreden naast de regelmatige vormen *popje*, *wegje* en *brugje*. Er kan opgemerkt worden dat deze onregelmatige vormen misschien ook van hun meervoudsvormen afgeleid zijn zoals in bovenstaande gevallen (vgl. *poppen* en *bruggen*). Deze theorie gaat echter niet op voor *weg* dat als diminutief *weggetje* heeft, maar als meervoud *wegen*. Daarom classificeert Cohen ze simpelweg als onregelmatig.

Figuur 4 - Samenvatting van de diminutievorming in het Standaardnederlands volgens Cohen.

{-tjə} na finale	/-V̇, V̇, V̇/	/V̇n, V̇l, V̇r, V̇j, V̇w/
		V̇n, V̇l, V̇r
{-əʈjə} na finale	/V̇'m, V̇'n, V̇'ɓ, V̇'l, V̇'r/	
		V̇ɓ
{-pjə} na finale	V̇m	
	V̇m	
{-kjə} na finale		V̇ɓ
{-je} na finale	/p, t, k, f, s, ʒ/	

Behalve het slotfoneem zijn ook het accent en de aard van de voorlaatste klinker bepalend voor de diminutievorming. Bovendien moet op morfo(fo)nologisch vlak onderscheid gemaakt worden tussen onbeklemtoonde en zwak beklemtoonde lettergrepen (vgl. *koninkje* en *leerlingetje*) en tussen gedekte en ongedekte klinkers. Figuur 4 illustreert hoe Cohen de volledige diminutievorming in het Standaardnederlands samenvat.

1.2 Verwerving van het diminutief

In het verleden ging de interesse van onderzoekers regelmatig uit naar de verwerving van de morfologische markerings en meer specifiek naar de verwerving van het diminutief, zowel bij eerste- als tweedetaalverwerving. Dat weerspiegelt in een redelijk rijke taalverwervingsliteratuur. De literatuur beperkt zich meestal echter tot de analyse van spontane taal. Cross-sectioneel experimenteel onderzoek is veel minder frequent. Toch kan op basis van de bestaande literatuur een algemene periodisering met betrekking tot talige ontwikkeling en meer specifiek met betrekking tot de morfologische ontwikkeling van een kind opgesteld worden (1.2.1). Vervolgens zal worden ingezoomd op de verwerving van het diminutief (1.2.2).

1.2.1 Morfologische ontwikkeling

In dit hoofdstuk zal kort de morfologische ontwikkeling bij kinderen bekeken worden, vooraleer de aandacht toegespitst wordt op de ontwikkeling van het diminutief. Eerst (1.2.1.1) zullen de verschillende fasen in de talige ontwikkeling van kinderen algemeen besproken worden. Vervolgens (1.2.1.2) zal de verwerving van de verschillende morfologische mechanismen kort worden toegelicht.

1.2.1.1 Algemene fasering in de taalontwikkeling

In het begin van het taalontwikkelingsproces gebruiken kinderen weinig gelede woorden. Hun taaluitingen bestaan doorgaans uit een- en tweewoordzinnen en van contextuele flexie is nog geen sprake. Afleidingen, samenstellingen en flexievormen als *paardje*, *Sneeuwitje* en *Roodkapje* gebruiken kinderen slechts zeer sporadisch in deze fase. Ze vatten dergelijke woorden zeker niet op als verder analyseerbare gehelen en hebben nog geen enkel besef van geleedheid. De klankvorm van gelede woorden is voor hen nog in zijn geheel gekoppeld aan een bepaalde betekenis. Het lijkt

erop dat kinderen zich beperken tot wat voor de communicatie het meest noodzakelijk is: lexemen met een zelfstandige betekenis. Pas in het volgende stadium, dat van de driewoordzinnen, beginnen kinderen ook flexie toe te passen en functiewoorden te gebruiken. In een nog latere fase, de differentiatiefase, gebruiken kinderen ingewikkeldere syntactische structuren en komen de morfologische vaardigheden, waaronder de diminutievorming, helemaal tot ontwikkeling (Booij & van Santen, 1998, 237). Die differentiatiefase start ongeveer wanneer een kind tweeënhalft jaar oud is en loopt ongeveer tot de leeftijd van vijf jaar. Een kind begint in deze fase morfologische regelmatigheden te leren die het meteen in een hele zin moet gebruiken. Het gaat hier dus in tegenstelling tot de vorige fase niet zozeer om losstaande morfologische regelmatigheden (Schaerlaekens & Gillis, 1987, 136).

Bovendien moet opgemerkt worden dat een kind eerst een soort van *operator* fase doorloopt voor het de morfologie van zijn moedertaal verwerft. In deze fase beschikt het kind nog niet over voldoende linguïstische vaardigheden om specifieke aspecten van de werkelijkheid door middel van taal weer te geven. Het is zich met andere woorden nog niet bewust dat bepaalde vormveranderingen van het grondwoord doorgevoerd moeten worden. Het zal in deze *operator* fase dergelijke vormveranderingen dan ook achterwege laten en compenseren door het gebruik van een woord, dat Schaerlaekens & Gillis (1987, 136) *operator* noemen. Een kind dat nog geen meervoud kent, omschrijft dit met 'nog', 'veel' of 'allemaal'. De comparatief van een bijvoeglijk naamwoord wordt vervangen door 'veel' of 'veel meer'. Misschien gebruikt een kind wel 'klein' voor het de diminutief verworven heeft?

1.2.1.2 Concrete verwerving van morfologische mechanismen

Bestaat er echter een algemene universele periodisering in de verwerving van de morfologie? Volgens Dale (1972, 53) is het mogelijk om een ruwe taaluniversele periodisering op te stellen voor de verwerving van morfologische mechanismen. De periodisering die hij vooropstelt, weerspiegelt het groeiende onderscheidingsvermogen van een kind. Eerst worden volgens Dale de flexies verworven die betrekking hebben op de meest concrete referenties, zoals het meervoud van substantieven en het verkleinwoord. Dan worden die flexies verworven die berusten op relationele criteria, zoals de persoon en de werkwoordstijden. Vervolgens worden flexies verworven die abstracte categorieën en aspecten aanduiden, zoals modaliteit en werkwoordsaspecten. Ten slotte verwerven kinderen flexies die praktisch geen semantische systematiek weerspiegelen. Het grammaticale geslacht zal daarom pas zeer laat verworven worden.

Dit ontwikkelingsschema wordt door Schaerlaekens & Gillis (1987, 149-150) tamelijk goed bevestigd voor het Nederlands. Tijdens het eerste jaar van de differentiatiefase worden het meervoud en het diminutief verworven. Hiervoor is inzicht in kwantiteitsbegrippen nodig. In dezelfde periode beginnen kinderen ook stilaan de congruentie van onderwerp en werkwoord in de derde persoon enkelvoud te verwerven en tijdsvormen te variëren. Kinderen leren dus eerst kwantiteitsbegrippen en ruimtelijke inzichten en iets later tijdsbegrippen. Ze beantwoorden dan ook een tijdje vragen met betrekking tot tijd met begrippen van ruimte. Wanneer kinderen vervolgens inzicht krijgen in het onderscheid tussen jongens en meisjes maken zij verschil tussen mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden in taal. Flexies die echter geen inhoudelijke logica weerspiegelen, zoals puur grammaticaal geslacht, worden later en uiterst moeizaam verworven.

1.2.2 Ontwikkeling van het diminutief

In dit hoofdstuk zal specifiek ingegaan worden op de verkleinwoordvorming, één enkel aspect van de morfologische ontwikkeling van een kind. Algemene studies situeren de ontwikkeling van het diminutief aan het begin van de differentiatiefase, wanneer een kind ongeveer twee jaar oud is. Een omvattende studie over de verwerving van het diminutief ontbreekt spijtig genoeg. Bovendien is het onderzoek naar de ontwikkeling van het diminutief heel vaak gebaseerd op analyse van spontane kinderspraak in interactie met de moeder. Niettegenstaande zal getracht worden een algemene periodisering met betrekking tot de diminutiefverwerving op te stellen (1.2.2.1). Vervolgens zal worden bekeken in welke volgorde kinderen de verschillende vormvarianten van het diminutiefsuffix verwerven (1.2.2.2).

1.2.2.1 Algemene periodisering

Volgens Schaerlaekens & Gillis (1987, 139) komt de diminutiefvorming al vrij vroeg in de differentiatiefase aan bod. Diminutieven behoren zelfs tot de eerste grammaticale morfemen die kinderen, die de Nederlandse taal verwerven, gebruiken (Gillis, 1997, 165). De diminutiefvorming zou net als de meervoudvorming nauw aansluiten bij de vroeglinguale fase. Kinderen vormen hun eerste diminutieven met een leeftijd van ongeveer 1;6 jaar. Tussen 2;7 en 2;11 jaar bleken proefpersonen het diminutief zelfs al redelijk adequaat te hanteren. Dat wil niet alleen zeggen dat ze een diminutiefsuffix gebruiken, maar ook dat ze het bewust gebruiken om een betekenisonderscheid aan te brengen.

Schaerlaekens & Gillis (1987, 139-140) hebben geprobeerd de opeenvolgende stadia in de verwerving van het diminutief vast te stellen op basis van een analyse van het spontaan taalgebruik van één enkel kind. Het is dus onduidelijk in hoeverre deze bevindingen veralgemeend mogen worden. In een eerste stadium gebruiken kinderen de onverkleinde vorm van een woord en enkele zeldzame diminutieven, waarvan aangenomen wordt dat ze steeds als diminutief in de volwassenentaal aangeboden werden. Het gaat om vormen als *Sneeuwvitje*, *kinneke* (voor kindje) en *Minneke* (een troetelnaampje). De diminutiefvorm wordt in dit eerste stadium dus nog niet productief aangewend. Daarna start een periode waarin een kind diminutiefvormen met suffixen -jə en -kə begint te gebruiken voor voorwerpen. In dit stadium gebruiken kinderen gewone vormen en diminutieven naast elkaar. Kinderen beginnen hier al diminutieven naar de vorm te gebruiken, maar maken daarmee nog niet altijd een onderscheid tussen wat klein is en wat niet. Dit blijkt ook duidelijk in een derde stadium, waarin kinderen diminutieven overvloedig gebruiken. Men spreekt in dit stadium van 'overconsumptie' van het diminutief. Maar liefst 90% van alle substantieven wordt in dit stadium met een diminutief uitgedrukt. Kinderen gebruiken dus ook diminutieven voor dingen die zeker niet opvallend klein zijn. Dit derde stadium met intensief en overtollig diminutiefgebruik duurt slechts een paar maanden. Daarna neemt het diminutiefgebruik geleidelijk weer af tot het overeenstemt met het gebruik van diminutieven in de volwassenentaal.

Wanneer kinderen de morfologische regelmatigheid van het diminutiefsuffix beginnen te beheersen, gaan ze zelfs foutieve stamvormen afleiden uit diminutieven. Ze doen dan uitspraken als *kin* (voor kindje), *Sneeuwvit* (voor Sneeuwvitje) en *meis* (voor meisje). In het Nederlands bestaan namelijk 'bevoren' diminutieven die alleen als diminutief voorkomen (vb. *meisje*) of waarbij diminutief en stamvorm verschillen in betekenis (vb. *kop* en *kopje*). Bovendien maken kinderen soms per vergissing een diminutief van adjectieven die normaal geen diminuering toelaten (vb. *da keineke auto*) (Schaerlaekens & Gillis, 1987, 140).

1.2.2.2 Ontwikkeling van de allomorfen

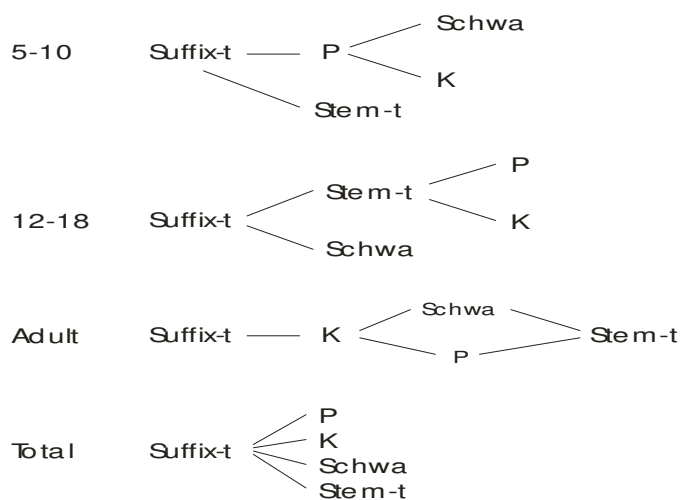
Voor het Nederlands zijn maar twee cross-sectionele experimentele studies gebeurd naar de verwerving van de vijf vormvarianten van het diminutiefsuffix, namelijk Snow e.a. (1979) en Den Os & Harder (1987). Veel meer onderzoek werd gedaan naar spontaan diminutiefgebruik bij jonge kinderen (van ongeveer twee jaar oud) in interactie met de moeder. Deze invalshoek is voor deze studie echter minder relevant, precies omdat het cross-sectionele aspect ontbreekt en het aantal proefpersonen beperkt is.

Snow e.a. (1979) vertrekken vanuit experimenteel standpunt om vast te stellen wanneer de regels voor morfeemmarkering in het Nederlands verworven zijn. Dat gaf hen de mogelijkheid om aanzienlijk meer proefpersonen (namelijk 74) in hun studie op te nemen, dan bij analyse van spontane spraak. Ze selecteerden zowel moedertaalsprekers als tweedetaalverwerwers. De kennis van de morfo(fo)nologische regelmatigigheden werd getest door middel van een Wug-test, waarbij proefpersonen de juiste diminutiefvorm van pseudoworden moesten geven.

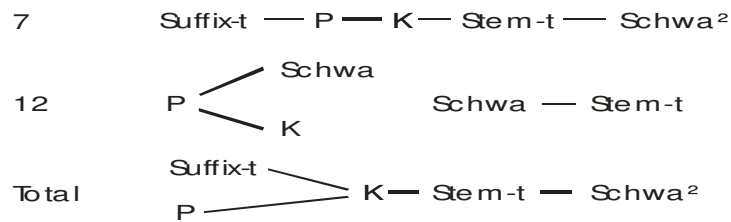
Voor de analyse van de resultaten vertrekken Snow e.a. vanuit de vier morfeemspecifieke regels voor de diminutievorming van Cohen (zie 1.1.2.2): namelijk defaultvorm, sjwa-insertie, t-deletie en plaatsassimilatie. Deze regels zijn zo complex dat ze verschillende volgordes van verwerving mogelijk maken. Twee grote tendensen kwamen uit het onderzoek naar voren. Ten eerste dat de regel van t-deletie bijna altijd als eerste verworven werd en de andere regels veel later. Ten tweede dat de regel van plaatsassimilatie van /p/ meestal voor de regel van plaatsassimilatie van /k/ verworven werd. Verder moesten zij concluderen dat er grote variatie tussen proefpersonen bestaat wat de verwerving van de diminutiefregels betreft. Figuur 5 geeft de volgorde van verwerving weer voor moedertaalsprekers en tweedetaalverwerwers.

Figuur 5 - Volgorde van regelverwerving voor moedertaalsprekers en tweedetaalverwerwers voor verschillende leeftijdsgroepen.

(a) Tweedetaalverwerwers

(b) Moedertaalsprekers

De grote variatie tussen proefpersonen wijst er volgens Snow e.a. op dat de frequentie en de semantische rol van de diminutiefsuffixen mee bepalen aan welke snelheid de verschillende suffixen verworven worden. De verwerving van de diminutiefsuffixen hangt volgens Snow e.a. dan ook mogelijk samen met de verwerving van het lexicon. De verwerving van woorden gebeurt individueel, wat mogelijk ook de individuele verschillen bij de diminutiefverwerving kan verklaren. Misschien worden de regels pas verworven wanneer een kritische massa van vocabulaire bereikt is? Plaatsassimilatie zou dan veel later dan t-deletie verworven worden, omdat er weinig woorden in de vocabulaire van jonge kinderen zitten die uitgangen *-pjə* of *-kjə* vragen. Door hun lage frequentie in het mentale lexicon zien kinderen en tweedetaalverwerwers dergelijke woorden mogelijk als uitzonderingen en worden ze gememoriseerd in plaats van in een regel gegoten. In ieder geval is grote familiariteit met de suffixen nodig voor regelmatigheden ontdekt kunnen worden in het gebruik ervan (Snow e.a., 1979, 548-552).

Een nog completer beeld van de verweving van de diminutiefregels geven Den Os & Harder (1987). Waar bij Snow e.a. de klemtoon lag op tweedetaalverwerving, betrokken Den Os & Harder enkel Nederlandstalige proefpersonen, waarbij de leeftijd oploopt van vier tot twaalf jaar. Op die manier is de kloof tussen de verschillende leeftijdscategorieën minder groot als bij Snow e.a. Den Os & Harder gebruikten voor het onderzoek zowel bestaande woorden als pseudowoorden. Voor de diminutievorming baseerden zij zich op de regelmatigheden die Trommelen formuleerde (zie 1.1.2.1). De resultaten van hun onderzoek zijn drieledig.

Eerst en vooral bemerkten Den Os & Harder wel een duidelijke volgorde in de verwerving van de verschillende allomorfen. De regel voor het toevoegen van *-jə* wordt het eerst geleerd op zevenjarige leeftijd. Daarna volgt de verwerving van *-tjə* en *-pjə* op acht- tot negenjarige leeftijd. De precieze volgorde is moeilijk vast te stellen, omdat het percentage goede antwoorden bij de pseudowoorden een nogal grillig patroon laat zien. Dan volgt de verwerving van de regel voor

toevoeging van -kjə op twaalfjarige leeftijd. Het allomorf -ətjə ten slotte wordt door geen enkele leeftijdscategorie goed genoeg toegevoegd en moet dan ook als ongeleerd beschouwd worden.

Uit de analyse van de foute antwoorden blijkt dat kinderen jonger dan zes jaar voornamelijk het gegeven woord herhalen, geen antwoord geven of 'klein' aan het gegeven woord toevoegen. Vanaf zeven jaar gebeurt dat minder frequent en worden vooral verkeerde uitgangen gegeven. Vanaf negen jaar ten slotte worden alleen nog verkeerde uitgangen gegeven.

Bovendien bleken de proefpersonen duidelijk een voorkeur te hebben voor één bepaald allomorf, namelijk -tjə. Maar ook -jə wordt opvallend vaak toegevoegd. Vooral -ətjə wordt vaak vervangen door -tjə, maar ook -kjə wordt vaak verwisseld met -tjə en in mindere mate met -jə. In de plaats van -jə wordt zelden een verkeerd allomorf gegeven. Den Os & Harder verklaren dat door het feit dat kinderen -jə altijd horen ook al is de uitgang eigenlijk langer. Dat kan bovendien verklaren waarom -jə het vroegst geleerd wordt. Dat -kjə en -pjə minder vaak toegevoegd worden dan -tjə, -jə en -ətjə verklaren Den Os & Harder door het beperkte aantal fonologische condities waarin ze voorkomen (namelijk enkel na /m/ en /ŋ/). De substitutie van -tjə voor andere allomorfen zou kunnen wijzen op een psychologische realiteit van de onderliggendheid van -tjə. Bovendien concluderen zij uit het vroeg leren van -jə en het laat leren van -kjə dat de frequentie waarin allomorfen voorkomen het tijdstip van verwerving beïnvloedt (Den Os & Harder, 1987, 246-249).

2 ONDERZOEKSVRAAG

2.1 Probleemstelling

Algemeen zal in deze studie de verkleinwoordvorming bij drie- tot elfjarige normaalhorende moedertaalsprekers van het Nederlands cross-sectioneel bekeken worden. "Hoe drukken kinderen uit dat ze een kleiner exemplaar bedoelen van iets wat normaal groter is?" Omdat deze onderzoeksvraag te breed en te vaag is om eenvoudig te beantwoorden, werden meerdere deelvragen geformuleerd die betrekking hebben op vier aspecten van de diminutievorming. Door een antwoord te vinden op al deze deelvragen zal uiteindelijk een beeld verkregen kunnen worden van het procédé van de verkleinwoordvorming in zijn geheel. De deelvragen hebben betrekking op de taalkeuze (standaardtaal of dialect), antwoordtype (klein, simplex of diminutief), suffixselectie en uitzonderingen op de diminutievorming (dubbele diminutieven, diminutiefloze vormen, vormen met vocaalrekking en vormen met consonantverandering).

1 Taalkeuze

- Gebruiken kinderen het Standaardnederlands of het regionale taalgebruik om 'verkleining' uit te drukken?
- Worden voor moeilijkere/minder frequente standaardtalige suffixen vaker regionale suffixen geselecteerd dan voor makkelijkere/frequentere?

2 Antwoordtype

- Gebruiken kinderen daadwerkelijk een diminutief om 'verkleining' uit te drukken of geven ze eerder de voorkeur aan adjectief 'klein' of het simplex?
- Valt er bovendien een evolutie te bemerken in de antwoordtypes van proefpersonen? Prefereren jonge kinderen 'gemakkelijkere' antwoordtypes als 'klein' en simplex vóór ze consequent voor een diminutief met suffix kiezen?

3 Suffixselectie

- Hoe correct verloopt de selectie van de verschillende vormvarianten van het diminutief-suffix?
- Valt er een duidelijke volgorde te bemerken in de verwerving van de verschillende vormvarianten en bestaat er een relatie tussen de volgorde van verwerving en de frequentie van verschillende vormvarianten?

- Welke foute suffixen selecteren kinderen? Blijkt daaruit een voorkeur voor één suffix in het bijzonder?

4 Uitzonderingen op de diminutievorming

- Hoe correct gebeurt de selectie van dubbele diminutieven? Hebben proefpersonen een duidelijke voorkeur voor één van beide opties?
- Presteren proefpersonen slechter op vormen met een extra moeilijkheid (zoals vocaalrekking of consonantverandering) dan op gewone vormen?
- Herkennen proefpersonen diminutiefloze items ook als dusdanig of hebben ze toch de neiging diminutiefsuffixen te selecteren? Zit er bovendien een systematiek in de suffixen die toch aangehecht worden?

2.2 Hypothesen

Op basis van de literatuur en voorgaand onderzoek naar de diminutievorming bij kinderen en logisch redeneren kunnen al een aantal hypothesen geformuleerd worden over de uitkomst van de studie. Met betrekking tot de taalkeuze kan verwacht worden dat proefpersonen naast het Standaardnederlands regelmatig het regionale dialect zullen gebruiken, aangezien het plaatselijke dialect nog sterk lijkt te leven onder de bevolking. Als ervan uitgegaan wordt dat kinderen meer vertrouwd zijn met het Balense dialect dan gebruiken zij regionale suffixen mogelijk als een soort van opvangstrategie bij moeilijkere standaardtalige varianten.

Wat de antwoordtypes betreft, wordt verwacht dat aan consequent diminutiefgebruik een periode vooraf gaat waarin proefpersonen opteren voor adjectief 'klein' of simplex, al dan niet in combinatie met een diminutief met suffix. Jonge proefpersonen antwoorden met andere woorden mogelijk eerder met adjectief 'klein' of simplex wanneer zij bepaalde diminutiefsuffixen nog niet verworven hebben.

Ook met betrekking tot de suffixselectie kunnen een aantal hypothesen geformuleerd worden. Mogelijk verwerven proefpersonen de verschillende suffixen niet gelijktijdig, maar worden bepaalde suffixen vroeger verworven dan andere. Vermoedelijk zullen suffixen die frequent voorkomen in de taal het eerst verworven worden, omdat proefpersonen daar het meest vertrouwd mee zijn. De studie zal dan met andere woorden uitwijzen dat er een correlatie bestaat tussen de volgorde waarin suffixen verworven worden en de frequentie waarmee die suffixen voorkomen in de talige input. Of nog anders geformuleerd: mogelijk hangt de verwerving van de suffixen samen met de verwerving van het lexicon. Als Den Os & Harder gelijk hebben dan zou de regel voor toevoeging van *-jə* het eerst verworven moeten zijn op zevenjarige leeftijd, de regels

voor -tjə en -pjə vervolgens op acht- à negenjarige leeftijd en de regel voor -kjə op twaalfjarige leeftijd. -ə̃tjə daarentegen zou zelfs op twaalfjarige leeftijd nog niet goed genoeg toegevoegd worden om als verworven beschouwd te worden.

Bovendien kan op basis van de studie naar de verkleinwoordvorming van Den Os & Harder verwacht worden dat proefpersonen heel vaak één welbepaalde vormvariant aan de stam toevoegen, namelijk -tjə. Vermoedelijk zal deze studie dan ook verder bewijs leveren voor de realiteit van onderliggendheid van suffix -tjə. Dat zou dan impliceren dat vormvariant -tjə in de literatuur terecht als defaultvorm voor het Standaardnederlands aangeduid wordt, waarvan alle andere varianten afgeleid kunnen worden. Als er een onderliggende basisvorm voor de standaardtaal aangeduid kan worden, bestaat er mogelijk ook een voor de diminutievorming in het Balense dialect.

3 METHODE

De kennis van de verkleinwoorden werd getest door proefpersonen van verschillende leeftijden (drie- tot tienjarigen) plaatjes te laten benoemen. Proefpersonen werden individueel en per klas op alfabetische volgorde ondervraagd. Na een korte inleidende babbel om de proefpersonen op hun gemak te stellen, kregen zij een aantal oefenitems voorgelegd om -het woord zegt het zelf- het experiment in te oefenen. Dan volgde de eigenlijke benoemtest. Ieder proefpersoon moest een map met plaatjes doorlopen en voor elk plaatje zeggen wat erop stond. De map bevatte van elk plaatje een groter en een sterk verkleind exemplaar. De map met testitems werd dicht bij de proefpersoon geschoven, zodat die zelf de bladen kon omslaan. Ieder proefpersoon kon dus individueel het werktempo aangeven. Nadat alle plaatjes benoemd waren, kreeg ieder proefpersoon een sticker als beloning voor zijn prestatie. Tijdens het experiment werden de antwoorden van de proefpersonen nauwkeurig genoteerd op antwoordschema's. Ieder aspect van het onderzoek wordt hierna in detail beschreven.

3.1 Proefpersonen

Alle proefpersonen zijn kinderen tussen drie en tien jaar die les volgen aan de Gemeentelijke Vrije Basisschool Centrum in Balen en die het Nederlands als moedertaal hebben. Kinderen van allochtone afkomst, kinderen met een ernstige mentale achterstand en kinderen met een spraakprobleem als stotteren of slissen werden buiten beschouwing gelaten. Het experiment werd afgenomen bij twintig kinderen per leeftijdsgroep. Er zijn acht verschillende leeftijdsgroepen, dus dat geeft een totaal van 160 proefpersonen. De Gemeentelijke Vrije Basisschool Centrum heeft gemengde klassen. Er zijn bijgevolg ongeveer evenveel jongens als meisjes in de studie opgenomen. Tabel 1 geeft een overzicht van de gemiddelde leeftijd van de proefpersonen, de leeftijdsrange en het aantal jongens en meisjes per klas.

Kinderen in de ondervraagde klassen die niet voor het experiment in aanmerking kwamen, moesten maar een paar plaatjes benoemen en kregen vervolgens onmiddellijk een beloning. Op die manier voelden ze zich niet buitengesloten. Hetzelfde geldt voor proefpersonen bij wie na een aantal testitems vastgesteld werd dat ze totaal niet begrepen wat ze moesten doen.

Tabel 1- *Overzicht van de gemiddelde leeftijd en de leeftijdsrange (in maanden) van de proefpersonen per leeftijdsgroep en de verhouding tussen het aantal jongens en meisjes. (K = kleuterklas en L = leerjaar)*

Leerjaar	Geboortjaar	Range (mnd.)	Gemiddelde leeftijd (in maanden)	Aantal jongens	Aantal meisjes	Totaal
K1	2004	38 - 49	43.5 maanden	12	8	20
K2	2003	50 - 61	55.5 maanden	11	9	20
K3	2002	62 - 73	68.0 maanden	13	7	20
L1	2001	74 - 85	78.0 maanden	10	10	20
L2	2000	87 - 99	91.5 maanden	10	10	20
L3	1999	98 - 110	104.0 maanden	10	10	20
L4	1998	112 - 120	117.0 maanden	11	9	20
L5	1997	122 - 134	129.5 maanden	11	9	20

3.2 Plaats van afname

Alle proefpersonen zijn leerlingen van de Gemeentelijke Vrije Basisschool Centrum in Balen. De experimenten bij de kleuters werden afgenomen in de zorgklas van juffrouw Gerd. Een leegstaand lokaal, waar in stilte en zonder veel afleiding gewerkt kon worden. De kleuters werden bovendien allemaal in de voormiddag ondervraagd, omdat ze dan nog niet te moe zijn en zich het beste kunnen concentreren. Om de experimenten bij de lagereschoolkinderen af te kunnen nemen, stond juffrouw Ria haar zorgklas af. Zij werden zowel in de voormiddag als in de namiddag ondervraagd. Zij zijn ouder en voor hun concentratievermogen speelt het tijdstip van afname geen belangrijke rol.

3.3 Plaatjes

Alleen afbeeldingen van alledaagse dingen uit de leefwereld van een jong kind werden als testitems geselecteerd, om er zeker van te zijn dat de proefpersonen de afgebeelde voorwerpen kennen. Alle plaatjes werden door dezelfde persoon en in dezelfde stijl getekend¹: elke afbeelding op een afzonderlijk blad, in zwart-wit, niet ingekleurd, naar ware grootte, in het midden en op de

¹ Enkele voorbeelden van de aangeboden plaatjes werden in bijlage opgenomen.

lange zijde van een pagina. Alle afbeeldingen moesten uiterst herkenbaar zijn voor een kind. Elk plaatje werd in een plastic mapje gedaan en alle plaatjes werden samengebracht in een grote ringkaf. De proefpersonen kregen telkens één tekening per blad te zien. Van elke afbeelding werden twee versies getoond: eerst een versie in normale grootte en vervolgens een sterk verkleinde versie.

Om uit te sluiten dat de volgorde waarin de stimuli aangeboden werden de resultaten van het experiment zou beïnvloeden, werden tijdens het experiment drie verschillende volgordes gebruikt. Deze drie volgordes waarin de proefpersonen de stimuli te zien kregen, werden op voorhand en puur *ad random* vastgelegd, zodat de proefpersonen geen systematiek konden ontdekken.² De hoeveelheid plaatjes die de proefpersonen moesten benoemen, was afhankelijk van hun leeftijd. De drie- tot zesjarigen kregen een relatief korte test met 26 testitems voorgeschoteld, aangezien zij zich nog niet bijzonder lang kunnen concentreren. Bij de zeven- tot tienjarigen werd dat aantal verdubbeld tot 52 testitems. De logica die hierachter steekt, is dat in het begin van de lagere school hogere eisen gesteld kunnen worden aan het concentratievermogen, dat met de leeftijd toeneemt.

3.4 Introductie

Zowel bij de proefpersonen als bij hun leerkrachten werd bewust het eigenlijke opzet van het experiment vaag gehouden. Voor aanvang van het experiment werd bij de leerkrachten het opzet als volgt omschreven: "Ik wil testen hoe goed kinderen plaatjes kunnen benoemen." Dat het om de diminutievorming ging, werd opzettelijk verzwegen om uit te sluiten dat de leerkrachten met de kinderen zouden beginnen oefenen. Het ligt voor de hand dat de resultaten van het experiment na oefening een vertekend beeld geven van het spontane diminutiefgebruik bij kinderen. Door oefening wordt het gebruik van een diminutiefsuffix tijdens het experiment gestimuleerd, terwijl proefpersonen zonder oefening misschien eerder voor het adjectief 'klein' gevolgd door het grondwoord gekozen zouden hebben. Wat natuurlijk een even aanvaardbare manier is om iets kleins uit te drukken als aanhechting van een diminutiefsuffix aan een grondwoord.

Ik heb het experiment ook niet voor de hele klas geïntroduceerd, maar aan iedere proefpersoon afzonderlijk. De leerkrachten hadden de leerlingen op voorhand verteld dat het om een soort van spelletje ging; dat ze naar tekeningen zouden moeten kijken. Op die manier werd vermeden dat proefpersonen angstig tegenover de benoemtaak zouden staan. Over het algemeen werd het

² De antwoordschema's met de drie verschillende volgordes zijn in bijlage opgenomen.

experiment als volgt geïntroduceerd bij de proefpersonen: "Ik ga een aantal prenten tonen en jij moet gewoon zeggen wat daarop staat. Het zijn normaal allemaal dingen die je kent, als er toch problemen zijn, dan help ik wel een beetje." De instructies werden steeds in het Standaardnederlands gegeven. Door het experiment bij elke proefpersoon afzonderlijk te introduceren, kon goed ingespeeld worden op het karakter van de proefpersoon. Bij erg verlegen kinderen werd voor introductie van het experiment eerst even gebabbeld over wat ze in de klas aan het doen waren, om ze op hun gemak te stellen. Voor het eigenlijke experiment begon, werden een aantal oefenstimuli getoond. De hoeveelheid oefenitems varieerde al naargelang hoe snel de proefpersonen doorhadden wat van hen verwacht werd. Lagere schoolkinderen hadden meestal aan twee oefenitems genoeg, terwijl kleuters er toch een vijf- of zestal nodig hadden.

3.5 Toelichting bij de oefenitems

Om proefpersonen duidelijk te maken wat van hen verwacht werd, kregen ze voor ze aan de eigenlijke test begonnen een aantal oefenitems, eveneens in het Standaardnederlands, aangeboden. Deze oefenitems waren sterk vergelijkbaar met de items die ze tijdens het experiment te zien zouden krijgen. De proeftest ging als volgt. Een plaatje van bijvoorbeeld een trein werd getoond met de vraag "Wat zie je hier?". Proefpersonen antwoordden "een trein". Vervolgens werd een plaatje getoond met dezelfde trein, maar dan veel kleiner in omvang, met de toelichting "Hier zie je nog een trein, maar hij is veel kleiner dan de vorige, het is een ...". De proefpersoon moest de zin afmaken. Het adjectief 'klein' werd hier beklemtoond, opdat de kinderen duidelijk zouden zien dat de verkleinvorm van de oorspronkelijke vorm gevraagd werd. Indien de proefpersoon met 'kleine trein' antwoordde, werd bevestigd dat het inderdaad om een 'kleine trein' ging, maar dat het ook 'treintje' genoemd kan worden. Dit principe werd herhaald tot de proefpersoon begreep dat eerst het grondwoord benoemd moest worden en vervolgens de 'verkleinde' vorm. De scores op deze proeftest werden niet genoteerd en dus bij de verwerking van de resultaten buiten beschouwing gelaten.

3.6 Toelichting bij de testitems

De toelichting bij de eigenlijke testitems zag er ongeveer hetzelfde uit als de toelichting bij de oefenitems. Een plaatje van bijvoorbeeld een boom werd getoond met de vraag in het Standaardnederlands: "Wat zie je hier?". De proefpersoon antwoordt. Vervolgens werd een plaatje van een veel kleinere boom getoond met de toelichting "Hier zie je een ...?" De

proefpersoon maakt de zin af. Het adjectief 'klein' werd tijdens de test opzettelijk weggelaten. Zo kan nagegaan worden of proefpersonen misschien 'klein' gevolgd door een grondwoord verkiezen boven een diminutief met diminutiefsuffix of opteren voor een combinatie van 'klein' en een diminutief. De oudere kinderen doorzagen het opzet heel vlug. Bijgevolg kon de toelichting na een paar testitems achterwege gelaten worden. Bij de drie-, vier- en vijfjarigen moest echter gedurende het hele experiment noodgedwongen vastgehouden worden aan dergelijke toelichting.

3.7 Opvangstrategieën

Omdat er zich tijdens het afnemen van de experimenten ongetwijfeld onverwachte situaties zouden voordoen, werden steeds een aantal opvangstrategieën in het achterhoofd gehouden. Zo bleef tijdens het experiment altijd één oefenitem goed zichtbaar voor de proefpersoon op tafel liggen als geheugensteuntje. Als een proefpersoon om welke reden dan ook de gevraagde taak niet meer in gedachte had, kon altijd terug verwezen worden naar dat oefenitem om vooralsnog een verkleinvorm uit te lokken. Dat geheugensteuntje ging als volgt: "Weet je nog: dit was een trein en dit een treintje." Bovendien werd beslist in te grijpen wanneer iemand het grondwoord verkeerd benoemde, omdat dat ook tot een niet bedoeld diminutief leidt.

Er waren een aantal plaatjes in het experiment opgenomen die met twee synoniemen benoemd konden worden. Wanneer een proefpersoon bijvoorbeeld 'veer' zei, waar het eigenlijk 'pluim' had moeten zijn, werd als volgt ingegrepen: "Heel goed, dat is een veer, maar daar zeggen we ook pluim tegen. Als dat een pluim was, dan is dit een ... (met betrekking tot het kleiner plaatje op de volgende pagina)" Hetzelfde gold ook voor 'schip' (dat vaak met 'boot' aangeduid werd), voor 'mat' (dat soms 'tapijt' genoemd werd) en voor 'buil' (waar meestal 'bult' van gemaakt werd). Wanneer een proefpersoon een plaatje om de een of andere reden - slecht gekend, verward met iets gelijkend...- helemaal fout benoemde, werd dezelfde strategie toegepast.

Voor de jongste proefpersonen hadden vaak de neiging om alleen met 'klein' te antwoorden en dus zonder een diminutief. In die gevallen werd 'klein' als eerste antwoord op het antwoordschema (daarover later meer) aangeduid, maar werd toch nog geprobeerd om een echt diminutief uit te lokken. Dat lukte meestal wel door terug te verwijzen naar een oefenitem of door te vragen: "Maar wat zeggen we daar nog tegen? Een heel klein...". Het verkregen diminutiefsuffix, werd vervolgens als tweede antwoord op het antwoordschema aangekruist.

Om de proefpersonen niet te demotiveren, kregen ze tijdens het experiment alleen positieve feedback in de vorm van 'ja', en variaties op 'goed'. Zelfs wanneer ze verkeerde diminutiefsuffixen

gebruikten, werd er niet op hun fouten gewezen. Na het experiment werd hen gezegd dat ze het ontzettend goed deden en mochten ze een beloning kiezen.

3.8 Beloning

Iedere proefpersoon mocht na afloop van het experiment een sticker kiezen. Bij de jongere kinderen werd die sticker voor aanvang van het experiment ook als motivatiemiddel gebruikt. In de zin van: "Als je goed je best doet, mag je straks uit dit doosje een sticker kiezen." Bovendien kon die sticker tijdens het experiment gebruikt worden om de proefpersoon terug tot de orde te brengen: "Komaan, nog een paar plaatjes en je mag een sticker nemen."

De leerkrachten en de directrice werden in de leraarskamer op chocolaatjes getrakteerd voor hun medewerking en de ongemakken die ze door het experiment mogelijk ondervonden hebben tijdens hun lessen.

3.9 Verzameld materiaal

Tijdens het experiment werden alle antwoorden nauwkeurig aangekruist in een antwoordschema.³ Voor iedere proefpersoon werd een apart antwoordschema voorzien. Op de horizontale as van dat antwoordschema staan alle mogelijke antwoorden voor de twee diminutiefsystemen die in Vlaanderen naast elkaar gebruikt worden: een regionaal systeem en een standaardtalig systeem. Alle mogelijke antwoorden konden gemakkelijk afgeleid worden door naar het proces van de diminutievorming te gaan kijken. Omdat, zoals uit de inleiding blijkt, bij diminuering in essentie een suffix aan een grondwoord gehecht wordt, werden alle mogelijke suffixvarianten (zowel de regionale als de standaardtalige) als mogelijke antwoorden opgenomen. Naast toevoeging van een diminutiefsuffix moet bij diminuering occasioneel ook een stamverandering doorgevoerd worden. De stam van een woord kan bij diminuering op twee verschillende manieren veranderen: door vocaalrekking in het Standaardnederlands en door consonantverandering in het regionale diminutiefsysteem. Standaardtalige woorden als *schip*, *blad* en *gat* bijvoorbeeld ondergaan onder invloed van de meervoudsvorming een vocaalrekking bij diminuering. In het regionale diminutiefsysteem kan diminuering in specifieke condities dan weer gepaard gaan met een 'verstemming' (i.e. stemhebbend worden) van een stemloze consonant. Stamveranderingen als vocaalrekking (VR) en consonantverandering (CV) werden dan ook net als de suffixen als

³ Een voorbeeld van de gebruikte antwoordschema's is opgenomen in bijlage.

mogelijke antwoorden op het antwoordschema voorzien. Bovendien bestaan er een aantal woorden zoals *geraamte* die volgens het standaardtalige systeem geen suffix kunnen krijgen. Daarom werd op het antwoordschema voor de zeven- tot tienjarigen ook een categorie 'Grondwoord zonder suffix' (/) voorzien.

Omdat verwacht werd dat proefpersonen onder meer door slechte kennis van het diminutief ook adjectief 'klein' zouden gebruiken (alleenstaand of in combinatie met een grondwoord of diminutief) werd een antwoordcategorie 'klein' in het antwoordschema opgenomen. Bovendien werd een kolom 'Geen antwoord' (GA) en een kolom 'Opmerking' voorzien, respectievelijk voor wanneer proefpersonen er niet in slagen een antwoord te produceren en voor alle andere antwoorden die niet ingecalculereerd werden. Op de verticale as staan alle stimuli in dezelfde volgorde als waarin ze aangeboden werden.

Er werden zes verschillende antwoordschema's opgesteld. Omdat de stimuli in drie verschillende volgordes gepresenteerd werden, werden drie verschillende antwoordschema's voor de drie- tot zesjarigen en drie verschillende antwoordschema's voor de zeven- tot tienjarigen gebruikt. De antwoordschema's voor de zeven- tot tienjarigen verschilden van die voor de drie- tot zesjarigen doordat zij dubbel zoveel stimuli en een extra conditie 'Grondwoord zonder suffix' (/) bevatten.

Op elk notitieblad staat bovenaan de volgorde die gehanteerd wordt. Voor een vlot verloop, werden alle antwoordschema's doorlopend genummerd per leeftijdsgroep. Voor afname van het experiment werd bovendien de naam, de geboortedatum, de klas en het geslacht van de proefpersoon op het antwoordschema ingevuld. Bij de jongere kinderen werden dergelijke persoonsgegevens op voorhand ingevuld op basis van de klassenlijst, aangezien zij hun geboortedatum vermoedelijk nog niet kennen. Het secretariaat van de Gemeentelijke Vrije Basisschool had de kinderen die het Nederlands niet als moedertaal hebben en de kinderen met mentale achterstand of met een spraakprobleem op de klassenlijsten aangevinkt.

Bovendien werden alle experimenten met een DAT-recorder opgenomen. Op die manier konden alle antwoorden later opnieuw beluisterd worden. Vooral erg jonge kinderen spreken bepaalde woorden nog niet helemaal correct uit, waardoor tijdens het experiment snel foute dingen genoteerd konden worden. De opnames gaven de mogelijkheid dergelijke fouten uit het antwoordschema te halen en zorgden ervoor dat de antwoordschema's na het experiment nog aangevuld konden worden met opvallende en interessante dingen.

3.10 Datacodering en -reductie

Voor vlotte verwerking en analyse van de resultaten werden de antwoorden van de proefpersonen gecodeerd. De gebruikte codes worden hier kort onder de aandacht gebracht om goed begrip van wat volgt te garanderen.⁴

Ten eerste is het belangrijk om weten dat alle proefpersonen voor de datacodering gegroepeerd werden volgens leeftijd. Omdat leeftijdsgenoten gewoonlijk (met uitzondering van zittenblijvers) in dezelfde klas zitten, hebben de verschillende leeftijdsgroepen hun klas als code gekregen. De kinderen van de eerste tot en met de derde kleuterklas kregen respectievelijk de codes K1, K2 en K3 en de lagereschoolkinderen werden gecodeerd van L1 tot en met L5.

Ook de antwoorden van de proefpersonen tijdens het experiment werden gecodeerd. Ze werden globaal in drie verschillende categorieën opgedeeld: namelijk antwoorden met een suffixvariant in het Standaardnederlands, antwoorden met een Balense suffixvariant en 'Niet van toepassing'. Die categorieën worden respectievelijk met codes N, B en NVT aangeduid. De targetsuffixen volgens de Nederlandse grammatica werden met hun beginletters gecodeerd: p (voor p $\text{j}\text{\textcircled{a}}$), k (k $\text{j}\text{\textcircled{a}}$), e (e $\text{t}\text{\textcircled{a}}$), j (j $\text{\textcircled{a}}$) en t (t $\text{j}\text{\textcircled{a}}$). De targetsuffixen volgens het Balense systeem kregen codes eke, ke, eske en ske. Ieder antwoord dat geen standaardtalige of Balense diminutief was, werd tot de laatste categorie (NVT) gerekend.

De antwoorden in de NVT-categorie werden bovendien gespecificeerd in subcategorieën. Indien proefpersonen een ander antwoord dan een diminutief gaven, dan was dat een simplex of grondwoord (s), een gefantaseerd woord (f) als 'mummyhond', aanhechting van een onbestaand suffix aan het grondwoord (os), een ander grondwoord dan het gevraagde (a), een variant op 'klein' (k). Bovendien gaven ze soms 'Geen antwoord' (ga) of verlengden ze het grondwoord (v).

Tabel 2 geeft de verdeling en de frequentie van deze acht subcategorieën van NVT over de acht leeftijdsgroepen weer. De kans dat deze verdeling aan toeval te wijten is, is bijzonder klein (ChiSq 92,027/p<0,0001).

Wat het gebruik van deze acht subcategorieën betreft, blijkt dat proefpersonen erg vaak gewoon met grondwoord antwoordden (N=520/84,01%). Ook 'Geen antwoord' kwam redelijk frequent voor (N=41/6,62%). In mindere mate produceerden proefpersonen een ander grondwoord (N=17/2,75%), verlengden ze het grondwoord in plaats van een diminutiefsuffix toe te voegen (N=15/2,42%) of voegden ze onbestaande suffixen toe (N=14/2,26%). Zeer zelden fantaseerde ze woorden (N=5/0,81%) of antwoordden ze met een variant op 'klein' (N=7/1,13%).

⁴ Voor iedere volgorde werd een ingevuld scoreformulier opgenomen in bijlage.

Enkel de antwoorden met grondwoord (s) en de varianten op 'klein' (k) uit de NVT-categorie werden afzonderlijk geanalyseerd naast de suffixen. Alle andere NVT-antwoorden werden uit de data gehaald en zijn bijgevolg niet in de resultaten, de tabellen en de grafieken opgenomen.

Tabel 2 - Verdeling van alle subcategorieën van NVT over de acht leeftijdsgroepen. Aantallen zijn weergegeven, met daaronder telkens de totaalpercentages.

	a	f	ga	k	os	s	v	rijtotaal
K1	9	0	9	7	9	327	4	365
	1.45	0	1.45	1.13	1.45	52.83	0.65	58.97
K2	4	4	17	0	1	97	4	127
	0.65	0.65	2.75	0	0.16	15.67	0.65	20.52
K3	0	0	10	0	2	58	7	77
	0	0	1.62	0	0.32	9.37	1.13	12.44
L1	3	0	3	0	2	22	0	30
	0.48	0	0.48	0	0.32	3.55	0	4.85
L2	0	0	2	0	0	14	0	16
	0	0	0.32	0	0	2.26	0	2.58
L3	0	1	0	0	0	0	0	1
	0	0.16	0	0	0	0	0	0.16
L4	1	0	0	0	0	0	0	1
	0.16	0	0	0	0	0	0	0.16
L5	0	0	0	0	0	2	0	2
	0	0	0	0	0	0.32	0	0.32
kolom- totaal	17	5	41	7	14	520	15	619
	2.75	0.81	6.62	1.13	2.26	84.01	2.42	100

4 STIMULI

4.1 Oefentest

Zoals eerder al vermeld, kregen de proefpersonen voor aanvang van het experiment een aantal oefenitems aangeboden. Deze oefenitems moesten duidelijk maken wat tijdens het experiment van de proefpersonen verwacht werd. Het aantal oefenitems dat gebruikt werd, varieerde al naargelang de leeftijd en de vaardigheid van ieder kind individueel. Hoeveel oefenitems nodig waren, werd dus voor iedere proefpersoon afzonderlijk bepaald. Jongere proefpersonen hadden over het algemeen meer oefenitems nodig dan oudere proefpersonen. Afhankelijk van individuele vaardigheid kon ook binnen eenzelfde leeftijdsgroep het aantal oefenitems dat een proefpersoon nodig had variëren. De ene proefpersoon had bijvoorbeeld maar één oefenitem nodig, terwijl een klas- en leeftijdsgenoot er misschien vier nodig had.

Alle oefenitems waren bestaande Nederlandse woorden uit de leefwereld van het kind. In de oefentest werden alleen woorden aangeboden waarmee de proefpersonen erg vertrouwd zijn en waarbij de keuze van het juiste diminutiefsuffix voor de hand ligt. Ook werden bewust geen woorden geselecteerd die bij diminuering een stamverandering ondergaan, hetzij door vocaalrekking, hetzij door consonantverandering. De volgende drie Nederlandse woorden werden als oefenitems geselecteerd:

Tabel 3 - Oefenitems met het correcte suffix en de fonologische regel die toegepast wordt. (ViVj = diftong)

Grondwoord	Suffix	Regel
trein	-tjə	na ViVj + /n/
appel	-tjə	na sjwa + /l/
hond	-jə	na /t/

Als een proefpersoon na drie oefenitems nog altijd niet doorhad wat hij moest doen, werden dezelfde drie oefenitems hernomen, tot de proefpersoon de opdracht begreep. Bij de jongere kinderen gebeurde dat frequent. De lagereschoolkinderen hadden meestal aan één of twee oefenitems genoeg.

4.2 Benoemtest

Zoals eerder al vermeld, werden twee verschillende experimenten opgesteld. De kleuters en de leerlingen van het eerste leerjaar kregen een relatief korte test met 26 testitems, omdat jonge kinderen zich nog niet lang kunnen concentreren. Aangezien het concentratievermogen van kinderen rond het zevende levensjaar enorm toeneemt, moesten proefpersonen vanaf het tweede leerjaar een uitgebreidere test met 52 testitems afleggen.

De testitems zijn hoofdzakelijk monosyllabisch, behalve wanneer de fonologische regel bij de verkleinwoordvorming specifiek om een polysyllabisch woord vraagt. Polysyllabische woorden op *-ing* bijvoorbeeld krijgen uitgangen *-kjə* of *-ətjə* afhankelijk van waar de klemtoon ligt. Monosyllabische woorden op *-ing* daarentegen krijgen altijd *-ətjə* als uitgang. Bovendien komen bepaalde klankcombinaties waarop een fonologische regel berust, enkel bij polysyllabische woorden voor. Woorden die eindigen op een sjwa gevolgd door /m/ en dus in regel diminutief-suffix *-pjə* krijgen, zijn uitsluitend polysyllabisch. Denk hierbij aan woorden als 'bliksem', 'bezem' en 'nozem'.

Bovendien werden enkel testitems geselecteerd uit de leefwereld van een kind, waarvan vermoed wordt dat de proefpersonen ze zeker verworven hebben. Alle geselecteerde woorden komen dan ook uit de unaniemenlijst voor België in de Streeflijst Woordenschat voor Zesjarigen. De unaniemenlijst bestaat uitsluitend uit woorden waarvan 90% of meer van de beoordelaars vindt dat ze begrepen zouden moeten worden door zesjarigen. Omdat ook kinderen jonger dan zes jaar opgenomen zijn in de studie, werden alleen woorden uit de unaniemenlijst geselecteerd die de 100% benaderen. Alvorens aan de slag te gaan, werden alle testitems ook ter goedkeuring voorgelegd aan een kleuterleidster. Zij heeft op basis van haar ervaring een betere kijk op welke woorden peuters en kleuters reeds verworven hebben.

Bij de woordselectie voor de drie- tot zesjarigen werden acht verschillende condities onderscheiden: geen stamverandering bij *-jə*, *-pjə*, *-kjə*, *-ətjə*, *-tjə*, vocaalrekking, consonantverandering en dubbele allomorfie. Bij de woordselectie voor het experiment van de zeven- tot tienjarigen worden zelfs negen condities onderscheiden: dezelfde acht condities als in de versie voor de kleuters en een 'Geen diminutief' conditie. Deze laatste conditie werd bij de kleuters achterwege gelaten, omdat de testitems ('geraamte', 'groente' en 'douche') binnen deze conditie te weinig gekend en dus nog te moeilijk zijn voor jonge kinderen. Bovendien werd het aantal testitems in deze lagereschoolversie enorm uitgebreid, zoveel zelfs dat het aantal testitems verdubbelde.

Het aantal stimuli per conditie is afhankelijk van het aantal fonologische regels binnen elke conditie. Aangezien het aantal fonologische regels binnen de verschillende condities sterk verschilde, kon onmogelijk per conditie een gelijk aantal testitems aangeboden worden. Wel werd enigszins getracht de aantallen dichter bij elkaar te brengen. Zoals eerder al vermeld werden drie verschillende testen gebruikt, waarin de stimuli telkens in een andere volgorde aangeboden werden. Dit heeft als doel de invloed van woordvolgorde op de resultaten uit te sluiten.

4.2.1 Kernset

De kernset bestaat uit 26 stimuli en werd gebruikt om alle proefpersonen (i.e. van drie tot tien jaar) te testen. De oudere proefpersonen (i.e. de zeven- tot tienjarigen) kregen naast deze kernset ook een uitbreidingsset aangeboden, maar daarover later meer. Tabel 3 geeft een overzicht van de stimuli die in de kernset aangeboden werden samen met de condities waarin ze voorkomen, de fonologische regels voor de diminutievorming, het suffix in het Standaardnederlands, de suffixvariant in het plaatselijke (Balense) dialect en het percentage uit de unaniemenlijst voor België in de Streeflijst Woordenschat voor Zesjarigen.

Tabel 4 - Kernset van testitems voor drie- tot zesjarigen. Overzicht van de aangeboden stimuli, de condities waarin ze voorkomen, de fonologische regels voor de diminutievorming, de suffixvarianten voor de twee diminutiefsystemen en het percentage uit de Streeflijst Woordenschat voor Zesjarigen. (V = vocaal, VV = lange vocaal, ViVj = diftong, PS = polysyllabisch)

Conditie	Fonologische regel	Stimuli	Suffix N	Suffix Balen	%
1 Allomorfie Geen stamverandering -je	/p/	schaap	-jə	-kə	100
	/t/	mat	-jə	-əkə	98
	/k/	boek	-jə	-skə	98
	/s/	bus	-jə	-kə	100
	/x/	oog	-jə	-skə	99
2 Allomorfie Geen stamverandering -pje	VV + /m/	boom	-pjə	-kə	100
	ViVj + /m/	duim	-pjə	-kə	99
	Sjwa + /m/	bliksem	-pjə	-kə	96
	V + /r/ + /m/	worm	-pjə	-kə	98

3 Allomorfie Geen stamverandering -kje	/IN/ + PS + accent op voorlaatste syllabe	koning	-kjə	-skə	100
4 Allomorfie Geen stamverandering -etje	V + /m/	kom	-ətjə	-əkə	96
	V + /n/	pan	-ətjə	-əkə	98
	V + /ŋ/	ring	-ətjə	-əskə	97
	V + /l/	bal	-ətjə	-əkə	99
	V + /r/	ster	-ətjə	-əkə	98
5 Allomorfie Geen stamverandering -tje	/j/	kooi	-tjə	-kə	93
	/w/	leeuw	-tjə	-kə	96
	VV + /n/	maan	-tjə	-əkə	100
	V	auto	-tjə	-kə	100
	ViVj	trui	-tjə	-kə	99
6 Allomorfie Stamverandering: VR	-	schip	scheepje	-kə	99
	-	blad	blaadje	-əkə	98
7 Allomorfie Stamverandering: CV	-	neus	-jə	neuzeke	98
	-	bad	-jə	baddeke	100
8 Dubbele allomorfie	-	kip	-jə/-ətjə	-skə	99
	-	bloem	-pjə/ətjə	-əkə	99

4.2.2 Uitbreidingsset

De uitbreidingsset bestaat net als de kernset uit 26 stimuli en brengt het totale aantal stimuli dat zeven- tot tienjarigen (i.e. leerlingen uit het tweede, derde, vierde en vijfde leerjaar) moeten benoemen op 52. Tabel 4 geeft alle stimuli weer die gebruikt werden om de zeven- tot tienjarigen te testen, ook weer met de condities waarin de stimuli voorkomen (de extra conditie 'Geen diminutief' werd hier toegevoegd), de fonologische regels voor de diminutievorming, het suffix in het Standaardnederlands, de suffixvariant in het Balense dialect en het percentage uit de unaniemenlijst voor België in de Streeflijst Woordenschat voor Zesjarigen. De stimuli die tot de uitbreidingsset behoren, zijn grijs gearceerd.

Tabel 5 - Kern- en uitbreidingsset voor zeven- tot tienjarigen. Overzicht van de aangeboden stimuli, de condities waarin ze voorkomen, de fonologische regels voor de diminutievorming, de suffixvarianten voor de twee diminutiefsystemen en het percentage uit de Streeflijst Woordenschat voor Zesjarigen. De items die tot de uitbreidingsset behoren werden grijs gearceerd. (V = vocaal, VV = lange vocaal, ViVj = diftong, PS = polysyllabisch)

Conditie	Fonologische regel	Stimuli	Suffix N	Suffix Balen	%
1 Allomorfie Geen stamverandering -je	/p/	schaap	-jə	-kə	100
	/t/	mat	-jə	-əkə	99
	/k/	boek	-jə	-skə	98
		rok	-jə	-skə	100
	/s/	bus	-jə	-kə	100
		kaars	-jə	-kə	99
	/f/	staf	-jə	-kə	96
/x/	oog	-jə	-skə	99	
2 Allomorfie Geen stamverandering -pje	VV + /m/	boom	-pjə	-kə	100
		raam	-pjə	-kə	99
	ViVj + /m/	duim	-pjə	-kə	99
		pluim	-pjə	-kə	98
	Sjwa + /m/	bliksem	-pjə	-kə	96
		bezem	-pjə	-kə	89
	V + /r/ + /m/	worm	-pjə	-kə	98
V + /l/ + /m/	helm	-pjə	-kə	93	
3 Allomorfie Geen stamverandering -kje	/IN/ + PS + accent op voorlaatste syllabe	koning	-kjə	-skə	100
		verrassing	-kjə	-skə	99
		ketting	-kjə	-skə	92
4 Allomorfie Geen stamverandering -etje	V + /m/	kom	-ətjə	-əkə	96
		tram	-ətjə	-əkə	96
	V + /n/	pan	-ətjə	-əkə	98
	V + /ŋ/	ring	-ətjə	-əskə	97
	V + /r/	ster	-ətjə	-əkə	98

		kar	-ətjə	-əkə	97
	V + /l/	bal	-ətjə	-əkə	99
	/IN/ + PS accent niet op voorlaatste syllabe	opening	-ətjə	-əskə	80
5 Allomorfie	/j/	kooi	-tjə	-kə	93
Geen stamverandering	/w/	leeuw	-tjə	-kə	96
-tje	VV + /n/	maan	-tjə	-əkə	100
	VV + /r/	oor	-tjə	-əkə	98
	ViVj + /l/	buil	-tjə	-əkə	89
	ViVj + /r/	deur	-tjə	-əkə	98
	sjwa + /n/	deken	-tjə	-skə	96
	sjwa + /l/	lepel	-tjə	-kə	97
	sjwa + /r/	kikker	-tjə	-kə	97
	V + /r/ + PS	lucifer	-tjə	-əkə	91
	V	auto	-tjə	-kə	100
	ViVj	trui	-tjə	-kə	99
	Sjwa	tube	-tjə	-kə	83
6 Allomorfie	-	gat	gaatje	-əkə	92
Stamverandering: VR	-	schip	scheepje	-kə	99
	-	blad	blaadje	-əkə	98
7 Allomorfie	-	neus	-jə	neuzeke	98
Stamverandering: CV	-	bad	-jə	badeke	100
	-	druif	-jə	druiveke	97
8 Dubbele allomorfie	-	kip	-jə/-ətjə	-skə	99
	-	bloem	-pjə/-ətjə	-əkə	99
	-	rug	-jə/-ətjə	-əskə	100
9 Geen diminutief	-	geraamte	-	-	74
	-	douche	-	-	99
	-	groente	-	-	96

4.3 Diminutievorming in het Balense dialect

In Balen, de plaats waar het experiment afgenomen werd, gebeurt de communicatie nog erg vaak in het lokale dialect. Dat doet vermoeden dat de proefpersonen tijdens het experiment ook vaak met suffixvarianten uit het regionale diminutiefsysteem zouden antwoorden. Daarom werd vóór afname van het experiment het regionale diminutiefgebruik onder de loep genomen. Voor elke standaardtalige stimulus werd namelijk de regionale tegenhanger opgetekend. De bevindingen met betrekking tot het Balense diminutievorming werden vervolgens in een handig leesbaar schema gegoten (tabel 6).

Tabel 6 - Schema voor diminutievorming. Voor ieder wordeinde kan afgelezen worden welke suffixen volgen. Op de horizontale as kan de regionale suffixvariant afgelezen worden, op de verticale as de standaardtalige variant. Bij grijs gearceerde condities komt 'verstemming' voor. (V = korte vocaal, VV = lange vocaal, ViVj = diftong, Cliq = liquidae /l/ en /r/)

	KE	EKE	SKE	ESKE
JE	/p/ V + /s/ V + /f/	/t/ VV + /s/, /f/ ViVj + /s/, /f/	/k/ VV + /x/	V + /x/
PJE	VV, ViVj, sjwa, V Cliq + /m/			
KJE			/IN/**	
ETJE		V + /m/, /n/, /r/, /l/		/IN/* /IN/***
TJE	/j/, /w/, V sjwa + /r/, /l/	VV + /n/, /r/, /l/ ViVj + /n/, /r/, /l/ V + /r/ PS		
* monosyllabisch				
** polysyllabische woorden met klemtoon op voorlaatste lettergreep				
*** polysyllabische woorden met klemtoon niet op voorlaatste lettergreep, <i>leerling</i> en <i>tweeling</i> .				

Dat schema maakt het mogelijk om voor alle woorden in de standaardtaal de regionale tegenhanger te bepalen. Voor elk wordeinde (i.e. fonologische conditie) wordt weergegeven welke suffixen toegevoegd kunnen worden. Op de horizontale as kan de regionale suffixvariant afgelezen worden en op de verticale as de standaardtalige variant. Het woord *bus* bijvoorbeeld eindigt op een vocaal (V) gevolgd door /s/. Het krijgt in het Standaardnederlands het diminutiefsuffix -jə en in het Balense dialect het diminutiefsuffix -kə. Het woord *lepel* eindigt dan

weer op een sjwa gevolgd door /l/. Bij diminutievorming in het Standaardnederlands wordt -tjə aan de stam geplakt en in het Balense dialect -kə.

De meeste verkleinwoorden in het Balense dialect eindigen op het suffix -kə of varianten -əkə, -skə en -əskə. Er zijn echter een paar uitzonderingen op die regels. Sommige Balense diminutieven met een grondwoord op /t/ krijgen een uitgang van het Standaardnederlands. Dergelijke woorden hebben dan een dialectuitspraak, maar een suffix op -tjə (of variant). Het Balense diminutief van *kaart* zou in regel **kaarteke* moeten worden, in de praktijk wordt echter [kartjə] gezegd. Substantief *licht* wordt [lɪxjə] in plaats van **lichteke* en *kast* wordt [kafjə] en geen **kasteke*. In het experiment zijn toevallig geen van dergelijke uitzonderingen opgenomen.

Bovendien doet er zich bij de verkleinwoordvorming in het dialect een opvallend fenomeen voor dat bij diminuering in het Standaardnederlands afwezig is. Bij stemloze consonanten in intervocalische positie vindt namelijk, net als bij de meervoudsvorming in het Standaardnederlands, 'verstemming' plaats. Stemloze finale consonanten worden met andere woorden stemhebbend wanneer diminutiefuitgangen -əkə of -əskə volgen. Op het antwoordschema wordt deze consonantverandering met 'CV' aangeduid. In tabel 6 werden de condities waarbij consonantverandering optreedt grijs gearceerd. Tabel 7 biedt een volledig overzicht van de condities waarbij 'verstemming' voorkomt. Bovendien werd voor elke conditie een voorbeeld toegevoegd.

Tabel 7 - *Conditie waarbij 'verstemming' optreedt, steeds verduidelijkt met een concreet voorbeeld per conditie. (V = vocaal, VV = lange vocaal, ViVj = diftong)*

Regel	Voorbeeld	
VV + /s/	baas	bazeke
ViVj + /s/	huis	muizeke
VV + /f/	raaf	rayeke
ViVj + /f/	druif	druyeke
VV + /t/ (als 'd' geschreven)	daad	dadeke
V + /t/ (als 'de' geschreven)	pad	padeke
V + /x/	rug	rugeske

Samengevat: wanneer bij diminutievorming in het Balense dialect het diminutiefsuffix -ke gehecht wordt aan /s/, /f/, /t/ en het suffix -ske aan /x/ (in bepaalde specifieke omgevingen), worden deze consonanten stemhebbend /z/, /v/, /d/ en /g/. Bovendien wordt sjwa tussengevoegd. Dit kan in volgende regel gegoten worden:

$/s/, /f/, /t/ + \text{diminutief} \rightarrow /z/, /v/, /d/ + \text{sjwa} + \text{-ke}$

$/x/ + \text{diminutief} \rightarrow /g/ + \text{sjwa} + \text{-ske}$

5 RESULTATEN

Zoals eerder al vermeld, bestaat het onderzoeksmateriaal uit twee verschillende delen: een kernset en een uitbreidingsset. De kernset werd bij alle acht leeftijdsgroepen afgenomen en de uitbreidingsset enkel bij de zeven- tot tienjarigen. Ook bij het bespreken van de resultaten, wat nu volgt, zal deze opdeling aangehouden worden. Eerst zullen de resultaten van de kernset voor alle acht leeftijdsgroepen onder de loep genomen worden (5.1). Daarna zullen de resultaten van de uitbreidingsset mee in beschouwing genomen worden (5.2). De resultaten van de uitbreidingsset zullen daar samen met die van de kernset geanalyseerd worden, maar alleen voor de zeven- tot tienjarigen. De drie- tot zesjarigen zullen in 5.2 dus volledig uit de resultaten verdwenen zijn.

5.1 Kernset

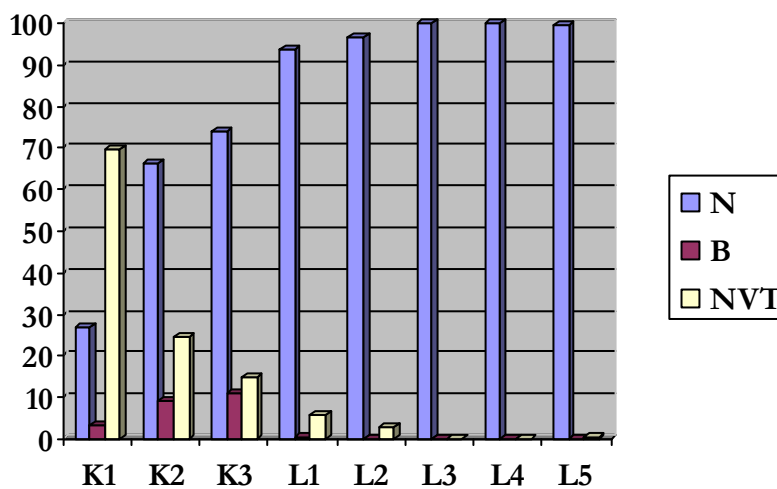
Vooraleer specifiek op het gebruik van de diminutiefsuffixen (in het Standaardnederlands en in het Balens) gefocust wordt, zal dieper ingegaan worden op een paar globale bevindingen. In eerste instantie (5.1.1) zullen de antwoordcategorieën (i.e. antwoorden met een Standaardtalig suffix, met een Balens suffix of antwoorden zonder suffix) in het algemeen bekeken worden. Vervolgens (5.1.2) worden enkele 'onbelangrijke' subcategorieën van de antwoorden zonder suffix buiten beschouwing gelaten en verschuift de klemtoon naar de antwoordtypes van de proefpersonen (i.e. antwoorden met diminutief, met simplex en met 'klein' gevolgd door diminutief of simplex). Ten slotte zal ingezoomd worden op het gebruik van de diminutiefsuffixen (5.1.3): eerst op de standaardtalige varianten (5.1.3.3) en daarna ook op de regionale varianten (5.1.3.4). Hier wordt eerst nagegaan welke suffixen vlot geselecteerd worden en tegen welke suffixen meer fouten gemaakt worden. Daarna wordt bekeken door welke suffixen het correcte suffix vervangen wordt bij foute antwoorden. Ten slotte zullen de 'speciale' gevallen van diminuering, namelijk die met dubbele allomorfie, vocaalrekking en consonantverandering van dichtbij bekeken worden.

5.1.1 Verschillende antwoordcategorieën

Hier ligt de klemtoon op de drie algemene antwoordcategorieën. Dat zijn antwoorden met diminutieven in het Standaardnederlands of in het Balense dialect of antwoorden zonder diminutiefsuffix. Er zal nagegaan worden hoe vaak de proefpersonen deze antwoordcategorieën

selecteerden. Bovendien wordt bekeken hoe de keuze voor de categorieën over de verschillende leeftijdsgroepen evolueert.

De kernset leverde in totaal 4160 antwoorden op. Grafiek 1 geeft de verdeling van deze drie globale antwoordcategorieën over de acht leeftijdsgroepen weer. De kans dat deze verdeling aan toeval te wijten is, is zo goed als nihil ($\text{ChiSq } 1707,394/p < 0,00001$). Het merendeel van de antwoorden ($N=3417/82,14\%$) waren diminutieven in het Standaardnederlands. Proefpersonen antwoordden zelden met een regionale diminutiefvariant ($N=126/3,03\%$). Ze antwoordden zelfs vaker zonder diminutief dan met een regionale variant ($N=617/14,83\%$).

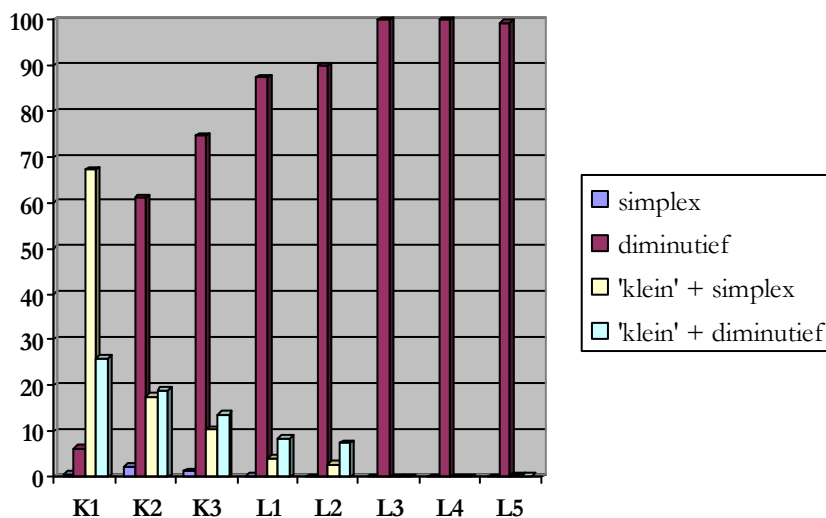
Grafiek 1 - Aantal antwoorden met standaardtalige (N) of Balense (B) diminutieven en aantal antwoorden zonder diminutiefsuffix (NVT) over de acht leeftijdsgroepen. (K= kleuterklas, L=leerjaar)

Het gebruik van regionale suffixen lag dus bijzonder laag. Het gebruik gaat even in stijgende lijn bij de kleuters, maar verdwijnt nagenoeg volledig wanneer kinderen het eerste leerjaar bereiken. Standaardtalige suffixen daarentegen werden het vaakst geselecteerd. Het gebruik neemt jaar na jaar toe. Een opvallende stijging doet zich voor tussen de eerste en de tweede kleuterklas. Vervolgens blijft het percentage Standaardnederlands stijgen tot in het tweede leerjaar nagenoeg alle en vanaf het derde leerjaar alle proefpersonen de standaardtalige variant gebruiken. Logischerwijze neemt het aantal antwoorden zonder diminutiefsuffix steeds verder af naarmate proefpersonen ouder worden. In het derde leerjaar verdwijnen deze antwoorden zonder diminutief volledig uit de resultaten.

5.1.2 Antwoordtypes

Enkel subcategorieën 'grondwoord' (s) en 'klein' (k) worden hier naast het diminutief geanalyseerd. Alle andere subcategorieën (geen antwoord, gefantaseerd woord, onbestaand grondwoord, ander grondwoord dan het gevraagde en verlengd grondwoord) werden uit de data gehaald en verder buiten beschouwing gelaten. Na datareductie bleken de proefpersonen algemeen vier types van antwoorden te geven: met grondwoord (vb. *schaap*), met diminutief (vb. *schaapje*), met 'klein' gevolgd door een grondwoord (vb. *klein schaaap*) en met 'klein' gevolgd door een diminutief (vb. *klein schaapje*).

In deze paragraaf zal de gebruiksfrequentie van deze vier antwoordtypes voor de acht leeftijdsgroepen bekeken worden. Grafiek 2 geeft een mooi beeld van het gebruik van de vier antwoordtypes. Voor elke leeftijdsgroep zijn de resultaten met betrekking tot de verdeling van de antwoordtypes significant verschillend (K1: ChiSq 54,230/ $p < 0,0001$, K2: ChiSq 144,608/ $p < 0,0001$, K3: ChiSq 132,094/ $p < 0,0001$, L1: ChiSq 86,310/ $p < 0,0001$, L2: ChiSq 68,145/ $p < 0,0001$, L5: ChiSq 22,416/ $p < 0,0001$). De kans dat de verdeling aan toeval te wijten is, is dus klein.

Grafiek 2 - Percentages voor het gebruik van simplex, diminutief en 'klein' gevolgd door simplex of diminutief over de acht leeftijdsgroepen. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

Het suffixgebruik stijgt jaar na jaar, terwijl het grondwoordgebruik in evenredigheid afneemt. Vooral tussen de eerste en de tweede kleuterklas is een opvallende stijging van het suffixgebruik te bemerken. In de eerste kleuterklas wordt nog heel vaak voor een grondwoord geopteerd,

meestal in combinatie met 'klein'. In de tweede kleuterklas moet het grondwoordgebruik sterk inboeten in het voordeel van het diminutiefgebruik. Het suffixgebruik blijft stijgen en het grondwoordgebruik blijft afnemen tot vanaf het derde leerjaar consequent voor een diminutief gekozen wordt en vanaf het tweede leerjaar nooit meer enkel een grondwoord geselecteerd wordt.

Eenzelfde tendens doet zich voor wat het gebruik van 'klein' voorafgaand aan een grondwoord of diminutief betreft. Zoals het grondwoordgebruik afneemt in het voordeel van het diminutiefgebruik, neemt ook het gebruik van 'klein' af naarmate de proefpersonen ouder worden en meer diminutieven gaan gebruiken. Naarmate proefpersonen ouder worden, opteren ze steeds minder voor 'klein'. Vanaf het derde leerjaar dooft het gebruik van 'klein' zelfs helemaal uit.

Als het gebruik van 'klein' met grondwoord vergeleken wordt met het gebruik van 'klein' met diminutief, blijkt dat in de eerste kleuterklas 'klein' vooral gebruikt wordt in combinatie met een grondwoord en in veel mindere mate met een diminutief. Hoewel het diminutiefgebruik sterk stijgt vanaf de tweede kleuterklas, begint het gebruik van diminutief voorafgegaan door 'klein' in te dalen. De combinatie 'klein' met grondwoord neemt zelfs een veel sterkere duik in de tweede kleuterklas. Beide combinaties met 'klein' doven helemaal uit vanaf het derde leerjaar.

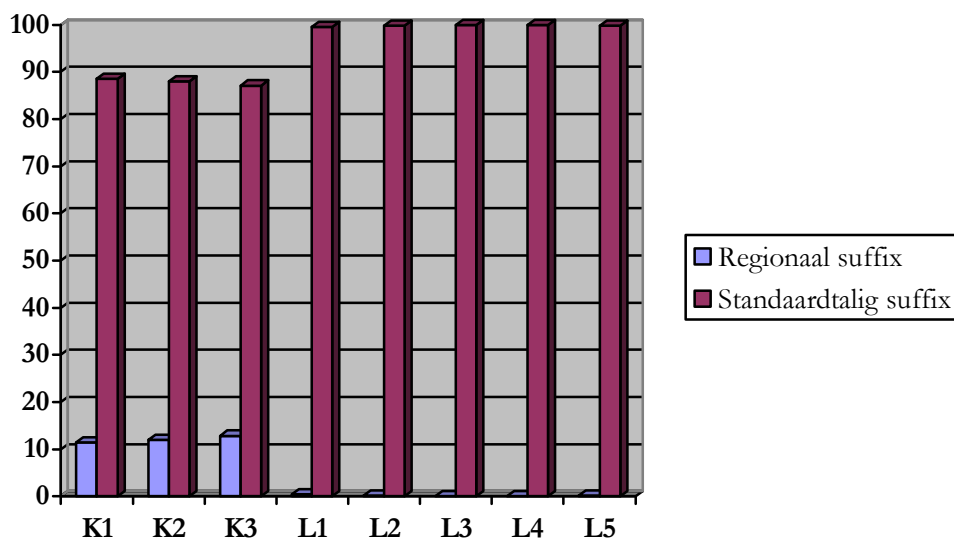
5.1.3 Diminutiefgebruik

Vanaf nu wordt ingezoomd op het diminutief met diminutiefsuffix. De twee andere antwoordtypes (i.e. grondwoord en 'klein' gevolgd door grondwoord) worden hier buiten beschouwing gelaten. Eerst (5.1.3.1) zal algemeen besproken worden welke suffixvarianten proefpersonen selecteren: de standaardtalige of de regionale varianten. Ook zal nagegaan worden of proefpersonen de twee varianten door of naast elkaar gebruiken. Dan (5.1.3.2) wordt gekeken hoe correct de suffixselectie gebeurt. Vervolgens (5.1.3.3) zal gefocust worden op de suffixselectie in het Standaardnederlands. Ten slotte (5.1.3.4) komt nog de selectie van regionale suffixen aan bod.

5.1.3.1 Algemene suffixselectie

Aangezien gebleken is dat proefpersonen al vlug redelijk veel diminutieven gebruiken, rijst nu de vraag welke suffixtypes ze selecteren: standaardtalige of regionale? Anders geformuleerd: als proefpersonen een diminutiefsuffix gebruiken is dat suffix dan standaardtalig of regionaal?

Uit de resultaten blijkt dat diminutiefsuffixen in het Standaardnederlands al vanaf de eerste kleuterklas opvallend vaker gekozen worden dan hun regionale tegenhangers. De selectie van regionale varianten beperkt zich tot de kleuterklas, waar het gebruik ervan jaar na jaar lichtjes stijgt, om in het eerste leerjaar al volledig te verdwijnen. Vanaf het eerste leerjaar selecteren proefpersonen consequent standaardtalige varianten. Grafiek 3 geeft weer hoe vaak proefpersonen binnen de acht leeftijdsgroepen de twee suffixtypes (standaardtalig en regionaal) selecteren. De kans dat deze suffixverdeling over de acht leeftijdsgroepen op toeval berust, is zo goed als onbestaande ($\text{ChiSq } 293,634/p < 0,0001$).

Grafiek 3 - Percentages standaardtalige en regionale suffixen over de acht leeftijdsgroepen. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

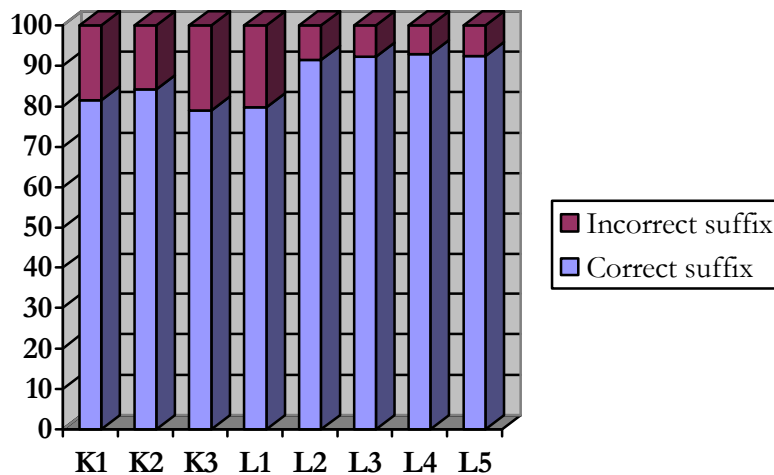
Enkel proefpersonen uit de kleuterklas selecteerden dus regionale varianten, maar opvallend minder dan standaardtalige varianten. Hebben kleuters echter een voorkeur voor één van beide types of gebruiken ze de twee types door elkaar?

Zowel in de eerste, de tweede als de derde kleuterklas selecteren proefpersonen meestal consequent suffixen uit de standaardtaal. Slechts een enkeling selecteert alleen Balense suffixvarianten. Gemiddeld ongeveer vier kinderen per leeftijdsgroep gebruiken standaardtalige en regionale suffixen door elkaar. De meeste proefpersonen zijn ondanks hun jonge leeftijd dus al bijzonder consequent in hun suffixselectie. Vaak gaat hun voorkeur bovendien al uit naar de standaardtalige suffixvarianten.

5.1.3.2 Correcte vormen

Uit het voorgaande blijkt dat proefpersonen over het algemeen een voorkeur hebben voor suffixen in het Standaardnederlands, al durven de jongste proefpersonen sporadisch ook een regionaal suffix te selecteren. Het is nu interessant om na te gaan hoe correct deze suffixselectie gebeurt en hoe het aantal correcte antwoorden evolueert. Als proefpersonen met andere woorden een suffix selecteren, in hoeverre is dat dan correct? Let wel: hier wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen de standaardtalige en de regionale suffixselectie. Beide suffixtypes werden in de resultaten opgenomen.

Als proefpersonen met een diminutiefsuffix antwoordden, dan was dat suffix heel vaak correct. Grafiek 4 geeft per leeftijdsgroep weer hoe vaak zowel standaardtalige als regionale suffixen correct en incorrect geselecteerd werden. De verdeling correct/niet-correct over de acht verschillende leeftijdsgroepen is significant verschillend ($\text{ChiSq } 105,825/p < 0,0001$). Zelfs bij de allerjongste proefpersonen liggen de percentages correcte suffixen redelijk hoog. Wel moet hier goed in het achterhoofd gehouden worden dat de kleuters, en dan vooral die uit de eerste kleuterklas, weinig diminutieven produceerden in vergelijking met de oudere proefpersonen. Zoals eerder al bleek (5.1.2), gaven jong proefpersonen vaak de voorkeur aan 'Geen antwoord', het grondwoord of adjectief 'klein' in combinatie met een grondwoord.

Grafiek 4 - Percentages correct en incorrect suffixgebruik per leeftijdsgroep. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

De percentages correcte vormen blijven ongeveer gelijk van de eerste kleuterklas tot het eerste leerjaar. Het gemiddelde percentage voor deze leeftijdsgroepen bedraagt 81,14% (gem. N=300),

wat erg hoog is. In het tweede leerjaar krijgt het aantal correcte suffixen nog een boost, om vervolgens tussen het tweede en het vijfde leerjaar weer redelijk stabiel te blijven. Het gemiddelde percentage correcte vormen voor deze leeftijdsgroepen bedraagt zelfs 92,47% (gem. N=475). Het is echter opvallend dat het aantal correcte suffixen nooit 100% haalt. De 100% wordt zelfs niet benaderd in het vijfde leerjaar, waar nog tegen 7,53% van de suffixen fouten gemaakt werden. Dit hoge foutenpercentage is vooral te danken aan de 'speciale' vormen van diminuering, zoals die met vocaalrekking en die zonder diminutief, maar daar zal later nog uitgebreid op terug gekomen worden.

Als het gebruik van suffixen in het Standaardnederlands vergeleken wordt met het gebruik van Balense suffixen, dan valt op dat beide suffixvarianten redelijk correct geselecteerd worden. De verdeling correct/niet-correct over de acht leeftijdsgroepen is significant verschillend voor de suffixen in het Standaardnederlands (ChiSq 96,770/p<0,0001). Dezelfde verdeling voor de regionale suffixen is dat echter niet (ChiSq 6,700/p=0,2439). Voor de kleuters liggen de gemiddelde correctheidspercentages voor het Standaardnederlands en het Balens enorm dicht bij elkaar. Ze bedragen respectievelijk 81.28% en 80.25%. Voor beide suffixtypes stijgen de gemiddelde correctheidspercentages nog aanzienlijk in de lagere school, namelijk respectievelijk tot 92.27% en 100%. Wel moet hierbij vermeld worden dat op twee uitzonderingen na de Balense suffixen uit de resultaten van de lagerschoolkinderen verdwenen zijn.

Samengevat: proefpersonen hebben al op jonge leeftijd een duidelijke voorkeur voor suffixen in het Standaardnederlands en blijken bovendien al op even jonge leeftijd vaak het correcte suffix te selecteren als ze voor een diminutief opteren.

5.1.3.3 Suffixen in het Standaardnederlands

Nu de suffixselectie algemeen behandeld is, zal gefocust worden op de suffixselectie in het Standaardnederlands (op -jə, -tjə, -kjə, -pjə en -ətjə). De regionale suffixen (-kə, -əkə, -skə en -əskə) worden hier dus buiten beschouwing gelaten. Eerst (5.1.3.3.1) zal bekeken worden hoeveel fouten de proefpersonen tegen de allomorfen maakten. Vervolgens (5.1.3.3.2) zal nagegaan worden welke foute suffixen proefpersonen in de plaats van de targetsuffixen produceerden. Ten slotte zullen een aantal 'speciale' vormen van diminuering onder de loep genomen worden. Het gaat om de zogenaamde dubbele diminutieven (5.1.3.3.3) en de diminutieven met vocaalrekking (5.1.3.3.4).

5.1.3.3.1 Fouten tegen allomorfen

Eerst en vooral worden alle diminutiefallomorfen afzonderlijk bekeken en wordt nagegaan welke suffixen goed lopen en tegen welke suffixen de proefpersonen meer fouten maken. Tabel 8 geeft voor elke leeftijdsgroep in % weer hoe vaak ieder targetsuffix in het Standaardnederlands foutief geselecteerd werd. De verdeling correct/niet-correct over de targetsuffixen is voor iedere leeftijdsgroep significant verschillend (K1: ChiSq 39,683/ $p < 0,0001$, K2: ChiSq 48,825/ $p < 0,0001$, K3: ChiSq 88,833/ $p < 0,0001$, L1: ChiSq 112,220/ $p < 0,0001$, L2: ChiSq 38,092/ $p < 0,0001$, L3: ChiSq 67,562/ $p < 0,0001$, L4: ChiSq 47,821/ $p < 0,0001$, L5: ChiSq 45,726/ $p < 0,0001$).

Tabel 8 - Foutenpercentages van de targetsuffixen voor elke leeftijdsgroep. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

	K1	K2	K3	L1	L2	L3	L4	L5
-jə	7.14	5.47	4.35	4.17	4	1.68	1.11	1.11
-tjə	0	13.04	6.49	8.33	7.84	9.26	6.54	12.96
-ətjə	41.38	21.31	44.59	31.25	7.61	2.17	6.45	3.30
-pjə	46.67	40.43	38.60	52	15.79	16.25	17.72	21,52
-kjə	100	58.33	66.67	68.75	50	60	40	15

Wat onmiddellijk opvalt in de resultaten is dat tegen allomorfen -jə en -tjə vanaf de eerste kleuterklas weinig fouten gemaakt worden. Tegen -jə over de hele lijn nog minder dan tegen -tjə. -ətjə geeft vaker aanleiding tot fouten, maar dan vooral in de jongste leeftijdsgroepen (van de eerste kleuterklas tot het eerste leerjaar). Allomorfen -pjə en -kjə leiden veel vaker tot fouten. Op -pjə scoorden vooral tussen de eerste kleuterklas en het eerste leerjaar erg slecht, maar ook in het tweede, derde, vierde en vijfde leerjaar bereikten proefpersonen nooit dezelfde lage foutenpercentages voor -pjə als voor -jə, -tjə en -ətjə. Tegen -kjə worden over de hele lijn zelfs erg veel fouten gemaakt. Pas in het vijfde leerjaar wordt een aanvaardbaar laag foutenpercentage bereikt.

5.1.3.3.2 Confusieanalyse

Nu bekend is hoeveel fouten er tegen de diminutiefallomorfen gemaakt worden, is de logische volgende stap nagaan welke foute suffixen proefpersonen selecteren in de plaats van de targetsuffixen. Een dergelijke foutenanalyse heet confusieanalyse in het vakjargon. Tabel 9 geeft weer met welke suffixen de targetsuffixen verwisseld worden en hoe vaak dat gebeurt. De verdeling correct/niet-correct over de verschillende targetsuffixen is significant verschillend voor elke leeftijdsgroep (K1: ChiSq 237,525/p<0,0001, K2: ChiSq 594,682/p<0,00001, K3: ChiSq, K3: ChiSq 624,274/p<0,0001, L1: ChiSq 738,113/p<0,0001, L2: ChiSq 1099,970/p<0,0001, L3: ChiSq 1161,767/p<0,0001, L4: ChiSq 1179,728/p<0,0001, L5: ChiSq 1160,529/p<0,0001).

Tegen allomorf -jə worden de minste fouten gemaakt, maar als een foutief suffix geselecteerd wordt, is dat meestal -tjə of -ətjə. Ook tegen -tjə worden weinig fouten gemaakt, maar als dat toch gebeurt, wordt meestal -ətjə en af en toe -jə of -pjə geselecteerd. -ətjə wordt meestal vervangen door -tjə en in beperkte mate ook door -pjə en -kjə. Allomorf -pjə wordt erg vaak vervangen door -tjə en af en toe ook door -ətjə en -jə. Tegen allomorf -kjə ten slotte worden heel vaak fouten gemaakt. Als een verkeerd suffix geselecteerd wordt, dan is dat meestal -tjə en in veel mindere mate -ətjə.

Tabel 9 - Aantal en soorten suffixverwisselingen over alle leeftijdsgroepen met totalen per geproduceerd suffix. De verticale as toont de targetsuffixen en de horizontale as de geproduceerde suffixen.

	-jə	-tjə	-ətjə	-pjə	-kjə
-jə	x	17	20	-	-
-tjə	7	x	29	6	-
-ətjə	9	69	x	10	14
-pjə	43	111	9	x	-
-kjə	-	41	7	-	x
totaal	59	238	65	16	14
%	15.05	60.71	16.58	4.08	3.57

Uit de tabel blijkt dat proefpersonen heel vaak hetzelfde allomorf toevoegen. In de meeste gevallen is dat -tjə (N=238/60,71% van alle suffixverwisselingen), maar ook -jə en -ətjə worden regelmatig foutief toegevoegd. Targetsuffixen worden echter zelden verwisseld met -pjə of -kjə. Uit de resultaten blijkt met andere woorden dat proefpersonen -tjə als basisvorm gebruiken. -tjə werd ook in de literatuur over het diminutief meermaals als defaultsuffix naar voor geschoven. Proefpersonen voegen -tjə het vaakst foutief toe in plaats van -pjə, maar ook regelmatig in plaats van -ətjə en -kjə.

5.1.3.3.3 Dubbele allomorfie

Vervolgens nemen we twee 'speciale' diminutief types onder de loep. Eerste komen de dubbele diminutieven aan bod en later ook die vormen die bij diminuering een vocaalrekking ondergaan (5.1.3.3.4). Met dubbele diminutieven worden woorden als *kip* en *bloem* bedoeld, waarbij aanhechting van twee diminutiefsuffixen mogelijk is: 'kipje' en 'kippetje' in het geval van *kip* en 'bloempje' en 'bloemetje' in het geval van *bloem*. *Bloem* onderscheidt zich nog enigszins van *kip* doordat een verschil in suffix ook een verschil in betekenis markeert. Eerst zal bekeken worden hoeveel en welke fouten proefpersonen tegen deze dubbele diminutieven maken. Vervolgens zal nagegaan worden of proefpersonen een bepaalde voorkeur hadden voor één van de twee mogelijke suffixen.

Over het algemeen worden weinig fouten gemaakt tegen dubbele diminutieven. Tabel 10 geeft de percentages correcte suffixen voor *bloem* en *kip* weer en dat per leeftijdsgroep. De verdeling correct/niet-correct over de targetsuffixen is significant verschillend voor iedere leeftijdsgroep (K1: ChiSq 39,683/p<0,0001, K2: ChiSq 48,825/p<0,0001, K3: ChiSq 88,833/p<0,0001, L1: ChiSq 112,220/p<0,0001, L2: ChiSq 38,092/p<0,0001, L3: ChiSq 67,562/p<0,0001, L4: ChiSq 47,821/p<0,0001, L5: ChiSq 45,726/p<0,0001). Van de eerste kleuterklas tot het eerste leerjaar worden af en toe foute suffixen aanhecht, vooral dan bij *bloem* en in mindere mate bij *kip*. Vanaf het tweede leerjaar verloopt de diminuering van de dubbele vormen voor 100% correct.

Tabel 10 - Percentages correcte suffixen per leeftijdsgroep voor de dubbele diminutieven. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

	K1	K2	K3	L1	L2	L3	L4	L5
kip	83.33	100	100	95.00	100	100	100	100
bloem	100	91.67	76.47	82.35	100	100	100	100

Proefpersonen maken dus weinig fouten. Als er echter foute suffixen gegeven worden, dan is dat vaker bij *bloem* (66,67% van alle verwisselingen/N=8) dan bij *kip* (33,33%/N=4). Wat het type suffix betreft, blijkt dat zowel bij *bloem* als bij *kip* bijna altijd suffix *-tjə* (91,67%/N=11) aangehecht wordt in plaats van het juiste suffix. Voor de volledigheid moet wel vermeld worden dat in de derde kleuterklas eenmaal suffix *-jə* (8,33%/N=1) aan *bloem* toegevoegd werd. Tabel 11 geeft weer met welke suffixen de targetsuffixen verwisseld worden en hoe vaak dat gebeurt. De verdeling van de geproduceerde suffixen over de targetsuffixen is significant verschillend voor elke leeftijdsgroep (K1: ChiSq 8,9997/p=0,0293, K2: ChiSq 18,608/p=0,0003, K3: ChiSq 27,258/p<0,0001, L1: ChiSq 33,171/p<0,0001).

Nu blijkt dat er weinig fouten gemaakt werden tegen deze dubbele diminutieven en dat vooral suffix *-tjə* ten onrechte toegevoegd werd, is het interessant om na te gaan of proefpersonen een bepaalde voorkeur hadden voor één van de twee mogelijke suffixen. Tabel 12 geeft een goed beeld van de voorkeuren van proefpersonen voor suffixen bij de dubbele diminutieven en dat voor elke leeftijdsgroep. De verdeling van de geproduceerde suffixen over de targetsuffixen is significant verschillend voor elke leeftijdsgroep (K1: ChiSq 8,9997/p=0,0293, K2: ChiSq 18,608/p=0,0003, K3: ChiSq 27,258/p<0,0001, L1: ChiSq 33,171/p<0,0001). Bij *kip* hadden proefpersonen van alle leeftijdsgroepen een voorkeur voor *-jə*, al was die voorkeur in de eerste en tweede kleuterklas en in het vierde leerjaar eerder licht. Bij *bloem* was de verdeeldheid tussen de leeftijdsgroepen groter. De eerste en tweede kleuterklas opteerden duidelijk voor *-ətjə*, in de derde kleuterklas was er een lichte voorkeur voor *-pjə* en vanaf het eerste leerjaar selecteerden proefpersonen duidelijk vaker *-pjə* dan *-ətjə*.

Tabel 11 - Aantal en soorten suffixverwisselingen voor de dubbele diminutieven over alle leeftijdsgroepen met totalen per geproduceerd suffix. De verticale as bevat de targetsuffixen en de horizontale as de geproduceerde suffixen.

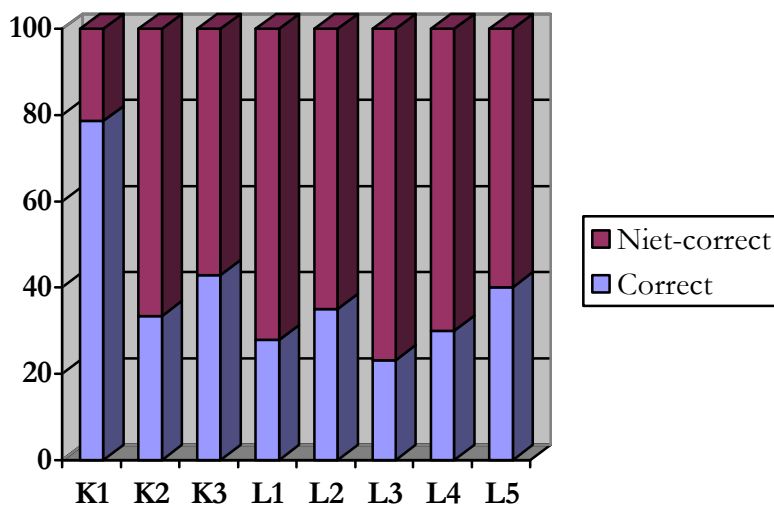
	-jə	-tjə	totaal	%
kip (-jə, -ətjə)	x	4	4	33.33
bloem (-pjə, -ətjə)	1	7	8	66.67
totaal	1	11	12	
%	8.33	91.67		

Tabel 12 - Voorkeuren van proefpersonen bij dubbele diminutieven per leeftijdsgroep. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

		KIP			BLOEM	
	-jə	-ətjə	-tjə	-pjə	-ətjə	-tjə
K1	50	33.33	16.67	33.33	66.67	0
K2	58.82	41.18	0	25	66.67	8.33
K3	85.71	14.29	0	47.06	29.41	17.65
L1	65	20	15	64.71	17.65	17.65
L2	75	25	0	85	15	0
L3	65	35	0	55	45	0
L4	55	45	0	90	10	0
L5	63.16	36.84	0	70	30	0

5.1.3.3.4 Vocaalrekking

Na de dubbele allomorfie is nu de vocaalrekking aan de beurt. Het betreft hier woorden als *schip* en *blad* die bij diminuering onder invloed van de meervoudsvorming niet alleen een diminutiefuitgang krijgen, maar ook een vocaalrekking ondergaan. *Schip* wordt na diminuering 'scheepje' en *blad* wordt 'blaadje'. *Schip* onderscheidt zich nog van *blad* doordat naast een vocaalrekking ook een vocaalverandering plaatsvindt: /I/ wordt namelijk /e:/.

Grafiek 5 - Prestaties tegen de vocaalrekking per leeftijdsgroep. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

Het gaat hier om een uitzonderlijke vorm van diminuering, proefpersonen maken er bijgevolg ook enorm veel fouten tegen. Grafiek 5 geeft een goed beeld van hoeveel fouten proefpersonen tegen de vocaalrekking maken. De verdeling correct/niet-correct over de acht leeftijdsgroepen is significant verschillend (ChiSq 16,243/ $p=0,0230$). Hoewel ze in de meeste gevallen wel de juiste uitgang produceren, blijft de vocaalrekking heel vaak achterwege en dat zowel bij de jongere als bij de oudere proefpersonen.

Bovendien valt op dat er geen positieve evolutie te bemerken valt met betrekking tot de productie van vocaalrekkingen. De grafiek verloopt grillig en de percentages correcte vocaalrekkingen blijven laag tot in het vijfde leerjaar (i.e. onder 40%, met uitzondering van de eerste kleuterklas). In de eerste kleuterklas wordt 78,57% (N=14) van de vocalen gerekt. In de tweede kleuterklas is dat slechts 33,33% (N=27). Hoewel proefpersonen in de tweede kleuterklas bijna dubbel zoveel stimuli correct benoemen dan in de eerste kleuterklas, blijft het aantal gevallen waar de vocaal ook gerekt wordt constant. In de tweede kleuterklas worden in totaal 27 (op 40) diminutieven geproduceerd bij de testitems met vocaalrekking. Slechts 9 daarvan ondergaan ook een vocaalrekking. Het lage correctheidspercentage in de tweede kleuterklas komt dus niet doordat er abnormaal weinig diminutieven geproduceerd worden voor die woorden. Hetzelfde kan geconcludeerd worden voor de andere leeftijden waar de correctheidspercentages erg laag liggen: vrijwel alle diminutieven die een vocaalrekking horen te ondergaan, krijgen een diminutiefsuffix. Want ook voor de lagereschoolgroepen verloopt de grafiek eerder grillig. De grafiek vertoont kleine pieken in het tweede en het vijfde leerjaar, waar respectievelijk 35% (N=40) en 40% (N=40) van de correct benoemde woorden ook een vocaalrekking ondergaat, maar al met al presteren de proefpersonen (zelfs de oudste) bijzonder slecht wat vocaalrekking betreft. Het moet dus wel degelijk de vocaalrekking zijn die voor moeilijkheden zorgt en niet de suffixselectie in het algemeen. In het vijfde leerjaar zijn dit uitzonderlijke fenomeen dat met diminuering gepaard gaat dus duidelijk nog niet verworven.

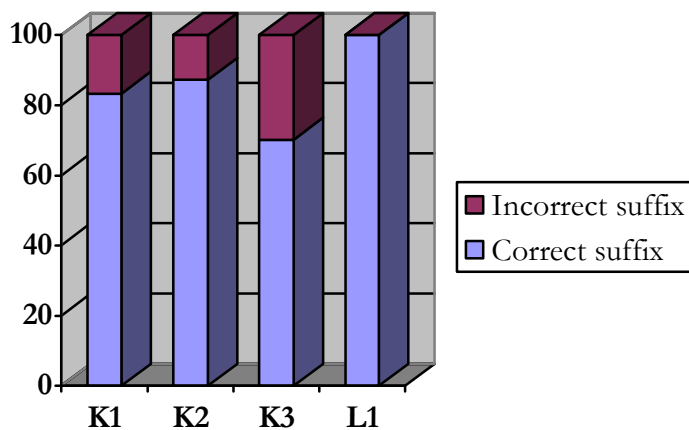
5.1.3.4 Balense suffixen

Nu de suffixen in het Standaardnederlands behandeld zijn, komen de Balense suffixen aan bod. Hierbij zal ongeveer dezelfde opbouw gevolgd worden als bij de bespreking van de standaardtalige suffixen. Eerst (5.1.3.4.1) zal bekeken worden hoeveel en welke fouten proefpersonen maken tegen de Balense suffixen. Vervolgens (5.1.3.4.2) wordt nagegaan hoeveel targetsuffixen door een Balense variant vervangen werden. Bovendien wordt gekeken welke regionale varianten proefpersonen gebruiken om standaardtalige suffixen te vervangen. Ten slotte

(5.1.3.4.3) wordt dieper ingegaan op speciale vormen van regionale diminuering, namelijk op woorden die naast toevoeging van een regionaal diminutiefsuffix ook een consonantverandering ondergaan bij diminuering.

5.1.3.4.1 Correcte vormen

In eerste instantie wordt het gebruik van regionale allomorfen over de verschillende leeftijdsgroepen onder de loep genomen. Vervolgens wordt nagegaan of de suffixselectie van Balense vormen even correct gebeurt als in het Standaardnederlands en zal van naderbij bekeken worden welke fouten proefpersonen maken tegen deze regionale suffixen.

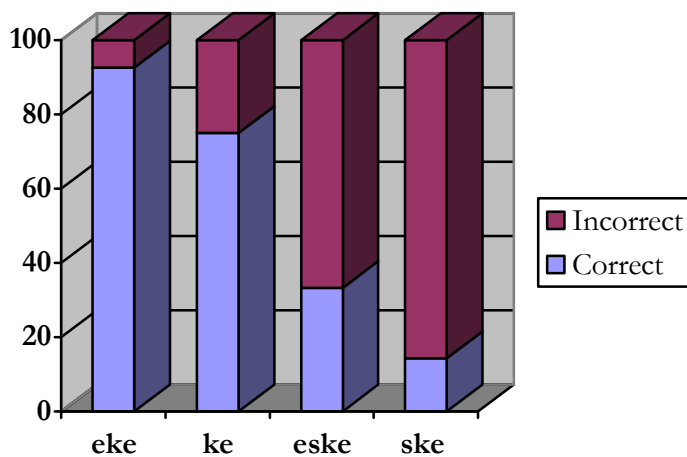
Grafiek 6 - Percentages correcte regionale vormen per leeftijdscategorie. (K=kleuterklas, L=leerjaar)

Van de eerste tot de derde kleuterklas gaat het gebruik van Balense diminutieven in stijgende lijn. In de eerste kleuterklas werden slechts 18 regionale suffixvarianten gebruikt, in de tweede kleuterklas waren dat er 47 (meer dan dubbel zoveel) en in de derde kleuterklas zelfs 57. Regionale suffixvarianten worden echter zeer weinig geselecteerd in vergelijking met varianten in de standaardtaal. Het eerste leerjaar is echter een belangrijk keerpunt. Dan verdwijnen regionale varianten volledig uit de resultaten en worden alleen nog standaardtalige suffixen geselecteerd.

Als we vervolgens de foutenpercentages bekijken, blijkt dat de suffixselectie net als in de standaardtaal bijzonder correct gebeurt. In de eerste, tweede en derde kleuterklas werden respectievelijk voor 83,33% (N=18), 87,33% (N=47) en 70,18% (N=57) van alle antwoorden het juiste suffix geselecteerd. Grafiek 6 geeft weer in hoeverre de suffixselectie van Balense vormen

correct gebeurt. De verdeling correct/niet-correct over de verschillende leeftijdsgroepen is echter niet significant (ChiSq 6,700/p=0,2429).

Wat het type fouten betreft, is het opvallend dat, net als voor het Standaardnederlands, bepaalde Balense suffixen juist gebruikt worden dan andere. Grafiek 7 geeft een mooi beeld van hoe vaak de verschillende regionale suffixen correct geselecteerd werden. De verdeling correct/niet-correct over de regionale targetsuffixen is significant verschillend (ChiSq 29,699/p<0,0001). Zo geven -əkə en -kə beduidend minder aanleiding tot fouten dan -əskə en -skə. Vooral het regionale suffix -əkə werd vaak correct geselecteerd (92,65%/N=68). Ook -kə deed het redelijk goed. Het werd in 75% (N=44) van alle antwoorden correct gebruikt. Suffix -əskə daarentegen werd slechts voor 33,33% (N=6) juist geselecteerd. -skə deed het zelfs nog slechter. Het werd maar voor 14,29% (N=7) van alle antwoorden correct gebruikt.

Grafiek 7 - Percentages correctheid per regionale suffixvariant over de verschillende leeftijdsgroepen heen.

Het is vermoedelijk niet toevallig dat net suffixen -əkə en -kə de minste fouten geven. Uit tabel 6 blijkt namelijk dat slechts een heel beperkt aantal fonologische omgevingen aanleiding geeft tot aanhechting van -əskə en -skə. Veel meer fonologische omgevingen vragen -əkə of -kə. De grotere frequentie van -əkə en -kə blijkt bovendien uit de data: -əkə werd 68 keer aangehecht (53,97%), -kə 44 keer (34,92%), -əskə en -skə respectievelijk 6 (4,76%) en 7 (5,56%) keer. Regionale suffixen -əskə en -skə komen dus minder vaak voor en zijn daardoor waarschijnlijk slechter gekend of beheerst dan -əkə en -kə.

Samengevat: de regionale suffixselectie gebeurt net als in de standaardtaal over het algemeen redelijk correct. Als proefpersonen fouten maken dan is dat meestal tegen -əskə en -skə en in veel mindere mate tegen -əkə en -kə.

5.1.3.4.2 Confusieanalyse

Nu bepaald is tegen welke suffixen proefpersonen de meeste fouten maken is het interessant om na te gaan welke standaardtalige targetsuffixen door een Balens targetsuffix vervangen werden en hoe vaak dat gebeurt.

Suffix -ətjə werd het vaakst door een Balense variant vervangen, namelijk 40 keer. -ətjə wordt echter op de voet gevolgd door suffixen -jə en -tjə die respectievelijk 33 en 29 keer een regionale uitgang kregen. -pjə en -kjə daarentegen werden zelden door een Balense variant vervangen, namelijk respectievelijk 12 en één keer.

Tabel 13 - Aantallen en soorten suffixverwisselingen tussen standaardtalige en regionale suffixvarianten met totalen per suffix. De horizontale as geeft de geproduceerde regionale suffixen weer en de verticale as de targetsuffixen uit het Standaardnederlands.

	-əkə	-kə	-əskə	-skə	totaal	%
-jə	19	11	-	3	33	28.70
-tjə	8	21	-	-	29	25.22
-ətjə	34	-	6	-	40	34.78
-pjə	-	12	-	-	12	10.43
-kjə	-	-	-	1	1	0.87
totaal	61	44	6	4	115	
%	53.04	38.26	5.22	3.48		

Als nagegaan wordt door welke Balense suffixen standaardtalige targetsuffixen vervangen werden, dan blijkt dat proefpersonen -ətjə meestal vervangen door -əkə (85%) en af en toe ook door -əskə (15%). -jə werd meestal vervangen door -əkə (57,58%) en -kə (33,33%), maar zelden

ook door -skə (9,09%). Voor -tjə was vooral variant -kə (72,41%) populair, maar in mindere mate ook -əkə (27,59%). -pjə werd altijd vervangen door -kə en -kjə ten slotte altijd door -skə.

Suffix -əkə werd dus het vaakst geselecteerd om een standaardtalig suffix te vervangen, dan volgt -kə. Targetsuffixen in het Standaardnederlands werden zelden vervangen door -əskə of -skə. Tabel 13 geeft weer met welke Balense targetsuffixen standaardtalige targetsuffixen verwisseld werden en hoe vaak dat gebeurt. De verdeling van de regionale targetsuffixen over de verschillende targetsuffixen in het Standaardnederlands is significant verschillend (ChiSq 131,124/p<0,0001).

5.1.3.4.3 Consonantverandering

Bij de regionale diminutievorming doet er zich in bepaalde omstandigheden een opmerkelijk fenomeen voor dat in het Standaardnederlands volledig afwezig is: namelijk een consonantverandering (zie 4.3). Er werden een aantal van dergelijke stimuli in het onderzoek opgenomen om de consonantverandering bij proefpersonen te testen: namelijk *neus* en *bad*, waarbij stemloze consonanten /s/ en /t/ respectievelijk stemhebbende /z/ en /d/ worden na diminuering. Spijtig genoeg heeft zo goed als geen enkele proefpersoon met een consonantverandering geantwoord. Daardoor kunnen moeilijk conclusies getrokken worden met betrekking tot de kennis van deze consonantverandering bij proefpersonen.

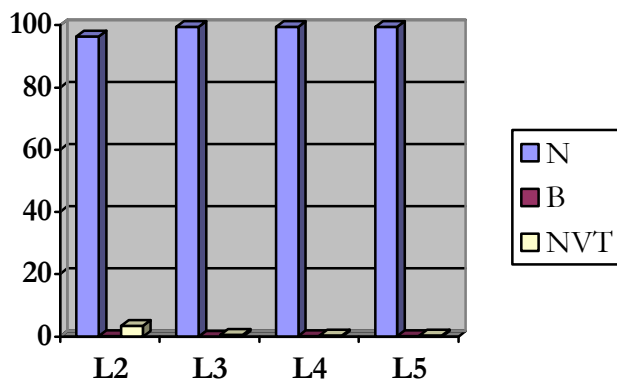
5.2 Uitbreidingsset

Hierbij zal dezelfde opbouw als voor de kernset gebruikt worden. Eerst worden de verschillende antwoordcategorieën (met standaardtalig of regionaal diminutief en zonder diminutiefsuffix) algemeen bekeken (5.2.1). Vervolgens komt de klemtoon op de verschillende antwoordtypes (diminutief en simplex al dan niet voorafgegaan door 'klein') te liggen (5.2.2). Daarbij worden de antwoorden zonder diminutiefsuffix terzijde geschoven. Het hoofddoel van deze passage is nagaan of door de jaren heen een bepaalde evolutie in de antwoordtypes te bemerken valt. Ten slotte komt de suffixselectie centraal te staan (5.2.3). Hierbij worden alle andere antwoordtypes dan die met diminutief buiten beschouwing gelaten. In tegenstelling tot bij de kernset zal hier enkel gefocust worden op de selectie van standaardtalige suffixen, aangezien regionale varianten vanaf het tweede leerjaar zo goed als verdwenen zijn uit de resultaten.

5.2.1 Verschillende antwoordcategorieën

Hier ligt de klemtoon op de drie algemene antwoordcategorieën, namelijk antwoorden met een diminutief in het Standaardnederlands (N), antwoorden met een diminutief in het Balense dialect (B) en antwoorden zonder diminutief (NVT). Eerst zal nagegaan worden hoe vaak proefpersonen de verschillende antwoordcategorieën selecteerden. Vervolgens wordt de spreiding van de antwoordcategorieën per leeftijdsgroep bekeken. Op die manier kan achterhaald worden hoe het gebruik van de antwoordcategorieën evolueert door de jaren heen.

De uitbreidingsset leverde net als de kernset in totaal 4160 antwoorden op. Ook wat de spreiding van de antwoorden over de verschillende antwoordcategorieën betreft, lijkt de trend van de kernset zich in de uitbreidingsset verder te zetten. Het merendeel van de antwoorden (98,70%/N=4106) waren namelijk diminutieven in het Standaardnederlands. Proefpersonen antwoordden zelden zonder diminutief (1,20%/N=50) en uitermate zelden met een regionale diminutiefvariant (0,10%/N=4). Deze percentages liggen zelfs nog lager dan in de kernset.

Grafiek 8 - Aantal antwoorden met standaardtalige (N) en Balense diminutieven (B) en aantal antwoorden zonder diminutiefsuffix (NVT) voor de vier leeftijdsgroepen. (L=leerjaar)

Als we dan de spreiding van de antwoordcategorieën per leeftijdsgroep bekijken, blijkt dat het percentage Standaardnederlands voor iedere leeftijdsgroep erg hoog ligt. Grafiek 8 geeft de verdeling van deze drie algemene antwoordcategorieën voor de vier leeftijdsgroepen weer. De kans dat deze verdeling aan toeval te wijten is, is bijzonder klein (ChiSq 52,679/ $p < 0,0001$). Tussen het tweede en het derde leerjaar doet er zich nog een lichte stijging voor van 96,35% (N=1002) in het tweede leerjaar tot 99,42% (N=1034) in het derde leerjaar om vervolgens stabiel te blijven in het vierde en het vijfde leerjaar. Met een stijging van het diminutiefgebruik in het

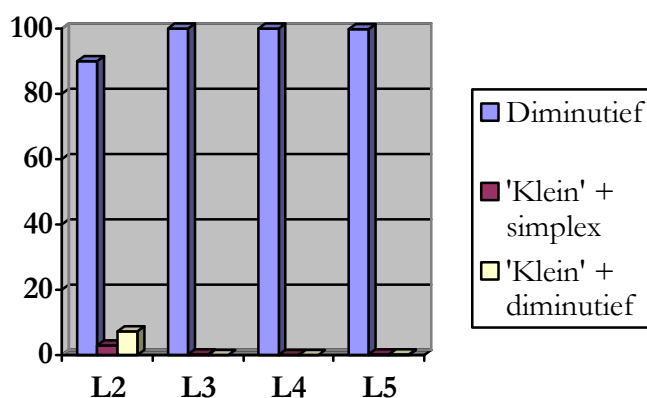
Standaardnederlands gaat logischerwijs een daling van het aantal antwoorden zonder suffix gepaard van 3,46% (N=36) in het tweede leerjaar tot 0,58% (N=6) in het derde leerjaar.

Lagereschoolkinderen gebruiken dus consequent diminutieven in het Standaardnederlands. Vanaf het tweede leerjaar en vooral vanaf het derde leerjaar benadert het gebruikspercentage van het Standaardnederlands eigenlijk de 100%.

5.2.2 Antwoordtypes

Verschillende subcategorieën (geen antwoord, gefantaseerd woord en verlengd grondwoord) werden hier uit de data gehaald en niet meer mee verwerkt in de resultaten. Enkel subcategorieën 'grondwoord' (s) en 'klein' (k) worden hier samen met het diminutief geanalyseerd. Waar in de kernset na datareductie vier antwoordtypes onderscheiden werden, zijn dat er hier slechts drie, namelijk een diminutief met suffix, een diminutief voorafgegaan door 'klein' en een grondwoord voorafgegaan door 'klein'. Proefpersonen antwoordden namelijk nooit alleen met grondwoord in de uitbreidingsset. De gebruiksfrequentie van deze antwoordtypes zal hier nagegaan worden voor de vier leeftijdsgroepen.

Grafiek 9 illustreert het gebruik van de drie antwoordtypes over de vier leeftijdsgroepen. De resultaten met betrekking tot de verdeling van de drie antwoordtypes zijn voor elke leeftijdsgroep significant verschillend (L2: ChiSq 146,561/p<0,0001, L3: ChiSq 15,883/p<0,0001, L5: 23,459/p<0,0001).

Grafiek 9 - Percentages voor het gebruik van diminutief en 'klein' gevolgd door simplex of diminutief over de vier leeftijdsgroepen. (L=leerjaar)

Uit de resultaten blijkt dat de evolutie zich nog verder zet tot in het derde leerjaar. In het tweede leerjaar opteren proefpersonen in het merendeel van de gevallen (89,94%/N=930) al voor een diminutief. Toch zijn antwoorden met adjectief 'klein' nog niet volledig afwezig. In 7,16% (N=74) van de gevallen kiezen proefpersonen voor 'klein' gevolgd door een diminutief en in 2,90% (N=30) van de gevallen voor 'klein' gevolgd door een grondwoord. In het derde leerjaar stijgt het diminutiefgebruik vervolgens opvallend (tot 99,90%/N=1034) en verdwijnt het gebruik van 'klein' nagenoeg uit de resultaten. Vanaf het derde leerjaar moet het gebruik van een grondwoord of adjectief 'klein' met andere woorden plaats ruimen voor consequent gebruik van een diminutief met suffix.

De voorkeur van lagereschoolkinderen gaat dus ontegensprekelijk uit naar een diminutief met suffix. Slechts uiterst occasioneel sluipt 'klein' gevolgd door een diminutief of een grondwoord de resultaten binnen.

5.2.3 Diminutiefgebruik

Nu is alleen het gebruik van een diminutief met diminutiefsuffix aan de orde. Van andere mogelijke antwoordtypes (adjectief 'klein' gevolgd door grondwoord) wordt hier verder abstractie gemaakt. Dezelfde aspecten van het diminutiefgebruik als in de kernset zullen behandeld worden. Eerst zal besproken worden welke suffixvarianten proefpersonen selecteren: standaardtalige of regionale (5.2.3.1). Dan zal bekeken worden hoe correct deze suffixselectie gebeurt (5.2.3.2). Ten slotte zal dieper ingegaan worden op het suffixgebruik in het Standaardnederlands (5.2.3.3). Aan het regionale suffixgebruik zal hier geen apart hoofdstuk gewijd worden, aangezien lagereschoolkinderen vrijwel geen Balense suffixen meer selecteren.

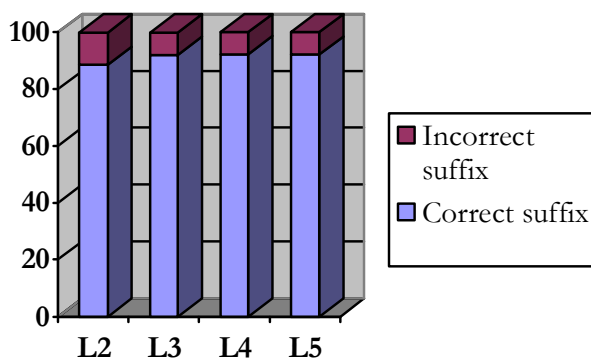
5.2.3.1 Algemene suffixselectie

Naar welke suffixvariant de voorkeur van proefpersonen uitgaat, kan gemakkelijk beantwoord worden. In alle vier de leeftijdsgroepen is het gebruik van de standaardtalige suffixvarianten dominant (99,95%/N=3882). Eigenlijk zijn regionale suffixvarianten zelfs afwezig in de antwoorden, op een paar vormen na (0,05%/N=2). Marie (tweede leerjaar) realiseert diminutief *autoke* en Menjo (vijfde leerjaar) produceert *panneke*. Daarmee houdt de regionale suffixselectie bij de vier hoogste leeftijdsgroepen echter op.

5.2.3.2 Correcte vormen

Proefpersonen hebben dus een duidelijke voorkeur voor suffixen in het Standaardnederlands, maar hoeveel fouten maken zij nog bij het selecteren van een suffix? Ook al is regionaal suffixgebruik uitzonderlijk, de zeldzame regionale suffixen die geselecteerd werden, zijn hier nog wel in de resultaten opgenomen.

Grafiek 10 toont per leeftijdsgroep hoe correct de suffixselectie verloopt. De verdeling correct/niet-correct over de vier leeftijdsgroepen is significant verschillend (ChiSq 13,669/p=0,0336). Wat blijkt nu uit de resultaten: proefpersonen van alle leeftijdsgroepen produceerden heel wat volledig correcte vormen. In het tweede leerjaar werd voor 88,50% (N=839) van alle diminutieven het juiste suffix geselecteerd. In het derde leerjaar ligt dat percentage zelfs nog hoger, namelijk op 92,03% (N=901) om vervolgens in het vierde en het vijfde leerjaar op hetzelfde peil te blijven. Van het tweede naar het derde leerjaar neemt dus niet alleen het aantal antwoorden van proefpersonen opvallend toe, maar ook het aantal volledig correcte antwoorden. Hoewel de suffixselectie redelijk correct gebeurt, valt op dat proefpersonen nooit het niveau van 93% correct overschrijden. Zelfs de oudste leeftijdsgroep (i.e. vijfde leerjaar) selecteert nog voor 7,87% van alle diminutieven een foutief suffix.

Grafiek 10 - Percentages correct en incorrect suffixgebruik per leeftijdsgroep. (L=leerjaar)

5.2.3.3 Suffixen in het Standaardnederlands

Vanaf nu wordt enkel de suffixselectie in het Standaardnederlands behandeld. Alle regionale suffixen werden daarom uit de resultaten gehaald. Eerst wordt gekeken hoe correct proefpersonen de verschillende allomorfen van het diminutief selecteren (5.2.3.3.1). Dan zullen

de foute diminutiefsuffixen geanalyseerd worden (5.2.3.3.2). Vervolgens worden de 'speciale' gevallen bestudeerd. Het gaat om zogenaamde dubbele diminutieven (5.2.3.3.3) en diminutieven met vocaalrekking (5.2.3.3.4). Ten slotte komen de drie items (*douche*, *geraamte* en *groente*) aan bod die volgens de prescriptieve grammatica geen diminutief toelaten (5.2.3.3.5). Let wel: in alle andere onderdelen van dit hoofdstuk werden deze drie diminutiefloze vormen buiten beschouwing gelaten.

5.2.3.3.1 Fouten tegen allomorfen

Als nagegaan wordt hoe correct proefpersonen de verschillende allomorfen selecteren, dan valt op dat vooral tegen suffix -jə bijzonder weinig fouten gemaakt worden. Ook -tjə en -ətjə lopen goed, al worden daar al iets meer fouten tegen gemaakt dan tegen -jə. Voor -pjə ligt het foutenpercentage weer iets hoger, maar vooral suffix -kjə blijkt nog heel slecht gekend te zijn. De mate van correctheid bij selectie (-jə, -tjə, -ətjə, -pjə, -kjə) blijkt sterk te correleren met de volgorde van frequentie (-jə, -tjə, -pjə, -ətjə, -kjə). Tegen de suffixen die frequent aangehecht moesten worden bij testwoorden in het onderzoek en bijgevolg ook in de taal, aangezien de testwoorden in de studie een voorafspiegeling van de taal moesten zijn, worden minder fouten gemaakt dan tegen suffixen die minder frequent zijn. Tabel 14 geeft het percentage correcte suffixen weer over de vier leeftijdsgroepen. De verdeling correct/niet-correct van de targetsuffixen over de vier leeftijdsgroepen is significant verschillend (ChiSq 372,056/p<0,0001).

Tabel 14 - Percentage correct en frequentie voor ieder targetsuffix over de vier leeftijdsgroepen heen.

targetsuffix	% correct	frequentie
-jə	98.20 1092	1112
-tjə	93.38 988	1058
-ətjə	90.61 550	607
-pjə	85.60 541	632

-kjə	56.96 135	237
------	--------------	-----

Waar daarnet de correctheid van de suffixselectie over de verschillende leeftijden heen bekeken werd, zal vervolgens de suffixselectie per leeftijdsgroep bestudeerd worden. Meer bepaald zal nagegaan worden of de mate van correctheid nog evolueert in de lagere school of eerder stabiel blijft vanaf het tweede leerjaar. Tabel 15 geeft voor iedere leeftijdsgroep in % weer hoe vaak ieder targetsuffix in het Standaardnederlands correct geselecteerd werd. De verdeling correct/niet-correct over de targetsuffixen is voor iedere leeftijdsgroep significant verschillend (L2: ChiSq 111,995/p<0,0001, L3: ChiSq 170,046/p<0,0001, L4: ChiSq 86,517/p<0,0001, L5: ChiSq 56,036/p<0,0001). Voor -jə en -tjə zijn er geen grote verschillen in percentage tussen de verschillende groepen. De correctheidspercentages liggen vanaf het tweede leerjaar al bijzonder hoog. Bij -ətjə en -pjə daarentegen doet er zich tussen het tweede en het derde leerjaar een opvallende stijging in de percentages voor en tussen het derde en het vierde leerjaar weer een aanzienlijke daling om vervolgens stabiel te blijven. De correctheidspercentages liggen over de hele lijn wel iets hoger voor -ətjə dan voor -pjə. Waar de correctheid van voorgaande suffixen steeds stijgt tussen het tweede en het derde leerjaar doet er zich daar een enorme daling voor bij -kjə om vervolgens jaar na jaar sterk te stijgen. In het tweede, het derde en eigenlijk ook in het vierde leerjaar liggen de correctheidspercentages voor -kjə bijzonder laag. Pas in het vijfde leerjaar lijkt -kjə de andere suffixen iet of wat te kunnen bijbenen wat correctheid betreft. Toch wordt het suffix nog steeds niet goed beheerst in het vijfde leerjaar.

Tabel 15 - Correctheidspercentages van de targetsuffixen voor elke leeftijdsgroep. (L=leerjaar)

	L2	L3	L4	L5
-jə	95.97	98.92	98.93	98.93
-tjə	93.33	94.40	95.13	90.67
-ətjə	83.33	97.37	90.20	91.95
-pjə	83.77	88.75	84.91	84.91
-kjə	45.61	36.67	65	80

5.2.3.3.2 Confusieanalyse

De meeste targetsuffixen lopen dus al redelijk goed vanaf het tweede leerjaar, met uitzondering van suffix -kjə dat pas in het vijfde leerjaar een aanvaardbaar hoog niveau bereikt. Een confusieanalyse is nu de volgende stap. Naar welke suffixen gaat de voorkeur van proefpersonen uit wanneer zij foutieve suffixen in plaats van de targetsuffixen selecteren?

Tabel 16 geeft weer met welke suffixen de targetsuffixen verwisseld worden en hoe vaak dat gebeurt. De verdeling correct/niet-correct over de verschillende targetsuffixen is significant verschillend voor iedere leeftijdsgroep (L2: ChiSq 1967,037/p=0,00001, L3: ChiSq 2269,736/p=0,00001, L4: ChiSq 2271,987/p=0,00001, L5: ChiSq 2204,378/p=0,00001). Tegen suffix -jə worden heel weinig fouten gemaakt, maar als dat toch gebeurt, selecteren proefpersonen -tjə of -ətjə. Ook de selectie van suffix -tjə verloopt redelijk correct, maar als een foutief suffix geselecteerd wordt, is dat meestal -ətjə. -ətjə wordt dan weer meestal vervangen door -tjə en in mindere mate ook door -pjə en -kjə. Ook wordt -tjə meestal in de plaats gesteld van targetsuffix -pjə. Tegen -kjə maken proefpersonen over de hele lijn veel fouten en als dat gebeurt, selecteren zij meestal -tjə en in het derde en in het vierde leerjaar ook redelijk vaak -ətjə.

Tabel 16 - Aantal en soorten suffixverwisselingen over alle leeftijdsgroepen met totalen per geproduceerd suffix. De verticale as bevat de targetsuffixen en de horizontale as de geproduceerde suffixen.

	-jə	-tjə	-ətjə	-pjə	-kjə
-jə	x	4	14	-	-
-tjə	17	x	52	7	-
-ətjə	3	28	x	16	9
-pjə	1	82	5	X	1
-kjə	1	83	18	-	x
totaal	22	197	89	23	10
%	6.45	57.78	26.10	6.74	2.93

Tabel 16 illustreert dat proefpersonen heel vaak hetzelfde allomorf toevoegen, namelijk -tjə (N=197/57,78% van alle suffixverwisselingen). Ook -ətjə en -jə worden af en toe foutief toegevoegd. Proefpersonen selecteren echter zelden suffixen -pjə of -kjə in plaats van het targetsuffix. De resultaten van de uitbreidingsset tonen net als die van de kernset met andere woorden dat proefpersonen duidelijk één basisvorm gebruiken bij de suffixselectie: namelijk suffix -tjə, hetgeen ook in de literatuur regelmatig als defaultsuffix aangeduid wordt. -tjə wordt het vaakst toegevoegd in plaats van -pjə en -kjə, maar ook regelmatig in plaats van -ətjə. Zelden in plaats van -jə.

5.2.3.3.3 Dubbele allomorfie

Nu zal een bijzonder geval van diminuering besproken worden, namelijk diminutieven met dubbele allomorfie. Het gaat om uitzonderlijke woorden die twee diminutiefsuffixen toelaten. In de kernset werden testitens *bloem* en *kip* gebruikt, die respectievelijk *bloempje/bloemetje* en *kipje/kippetje* als verkleinvorm kunnen hebben. In de uitbreidingsset werd daar testitem *rug* nog aan toegevoegd. Achter *rug* kan bij diminuering zowel suffix -jə als -ətjə geplakt worden. Eerst zal bekeken worden hoeveel fouten proefpersonen nog tegen deze dubbele diminutieven maken en vervolgens zal nagegaan worden of proefpersonen een duidelijke voorkeur hebben voor één van de twee allomorfen.

Uit de resultaten van de kernset bleek al dat proefpersonen over het algemeen bijzonder weinig fouten maken tegen deze dubbele vormen en dat fouten zelfs afwezig zijn in de resultaten vanaf het tweede leerjaar. De resultaten van de uitbreidingsset (met extra testitem) bevestigen deze bevinding. Uit de foutenanalyse blijkt namelijk dat proefpersonen vanaf het tweede leerjaar geen fouten meer maken tegen de dubbele diminutieven. De suffixselectie voor de dubbele vormen gebeurt 100% correct.

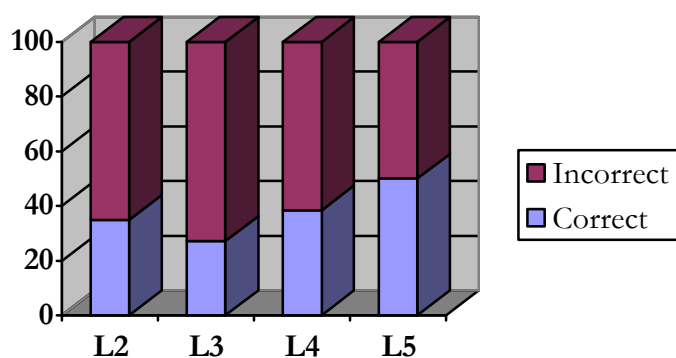
Wel lijken proefpersonen een duidelijke voorkeur te hebben voor één van beide allomorfen. Bij testitem *kip* opteren de meeste proefpersonen voor diminutiefsuffix -jə. De voorkeur is nog heel duidelijk in het tweede leerjaar, maar neemt lichtjes af naarmate de proefpersonen ouder worden. Ook bij testitem *rug* kiezen de meeste proefpersonen voor suffix -jə. Bij *bloem* lijkt de voorkeur van proefpersonen over de hele lijn uit te gaan naar diminutiefsuffix -pjə. Tabel 17 illustreert de voorkeuren van proefpersonen voor suffixen bij de dubbele diminutieven en dat voor elke leeftijdsgroep.

Tabel 17 - Voorkeuren van proefpersonen bij dubbele diminutieven per leeftijdsgroep. (L=leerjaar)

	kip		bloem		rug	
	-jə	-ətjə	-pjə	-ətjə	-jə	-ətjə
L2	75	25	85	15	52.63	47.37
L3	65	35	55	45	70	30
L4	55	45	90	10	70	30
L5	63.16	36.84	70	30	65	35
gemiddelde	64.56	35.44	75	25	64.56	35.44

5.2.3.3.4 Vocaalrekking

Als volgt worden de prestaties van proefpersonen tegen stimuli *blad*, *gat* en *schip* bekeken, die bij diminuering niet alleen een diminutiefuitgang krijgen, maar bovendien een vocaalrekking ondergaan. Grafiek 11 geeft weer hoeveel fouten proefpersonen vanaf het tweede tot het vijfde leerjaar maken tegen de vocaalrekking. De verdeling correct/niet-correct over de vier leeftijdsgroepen is echter niet significant verschillend (ChiSq 6,893/p=0,0754).

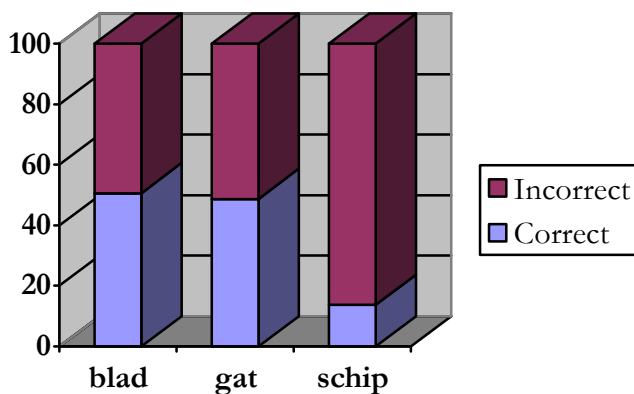
Grafiek 11 - Prestaties tegen de vocaalrekking per leeftijdsgroep. (L=leerjaar)

Vocaalrekking is een relatief uitzonderlijk fenomeen bij diminuering. Er werden voor de kernset dan ook erg veel fouten gemaakt tegen de vocaalrekking. Ook voor de uitbreidingsset liggen de foutenpercentages hoog. Hoewel *blad*, *gat* en *schip* vaak de juiste uitgang krijgen bij diminuering, blijft de vocaalrekking erg vaak achterwege. Vooral in het tweede, derde en vierde leerjaar wordt

de vocaalrekking zelden doorgevoerd. In het vijfde leerjaar rekken al meer proefpersonen de vocalen bij diminuering van *blad*, *gat* en *schip*, maar het percentage correcte antwoorden overstijgt de 50% zelfs niet in het vijfde leerjaar.

Grafiek 11 geeft weer dat de proefpersonen vanaf het derde leerjaar de vocaalrekking steeds correcter gaan toepassen. Al ligt het percentage correcte vocaalrekkingen nog steeds bijzonder laag in het vijfde leerjaar. Dit uitzonderlijke fenomeen dat met diminuering gepaard gaat, is dus erg slecht gekend bij de proefpersonen.

Als vervolgens de vocaalrekking per woord bekeken wordt, dan blijkt dat tegen *blad* en *gat* veel minder fouten gemaakt worden dan tegen *schip*, hoewel de foutenpercentages voor de drie woorden hoog zijn. Grafiek 12 toont de prestaties tegen de vocaalrekking per woord. De verdeling correct/niet-correct over de drie stimuli met vocaalrekking is significant verschillend (ChiSq 32,186/ $p < 0,0001$).

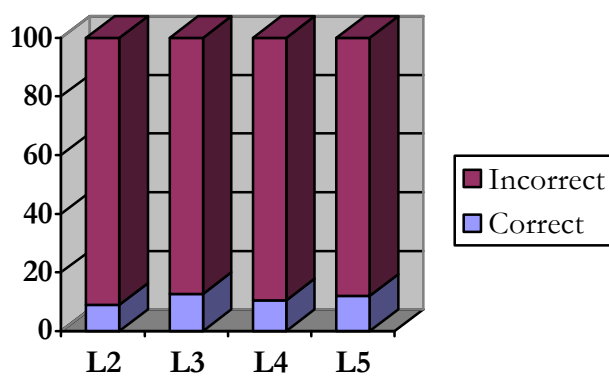

Grafiek 12 - Prestaties tegen de vocaalrekking per woord over de vier leeftijdsgroepen.

5.2.3.3.5 Diminutiefloze items

Na de vormen met dubbele allomorfie en vocaalrekking, worden nu de woorden die volgens de prescriptieve grammatica geen diminutiefsuffix kunnen krijgen afzonderlijk behandeld. De items zonder diminutief zijn *groente*, *douche* en *geraamte*. Door hun hoge moeilijkheidsgraad werden ze alleen in de uitbreidingsset opgenomen en niet in de kernset. Eerst zal bekeken worden hoe correct proefpersonen deze drie vormen hanteren. Weten proefpersonen met andere woorden dat deze woorden volgens de prescriptieve grammatica niet verkleind kunnen worden door toevoeging van een diminutiefsuffix? Vervolgens zal nagegaan worden welke foutieve suffixen proefpersonen toch achter de drie items plakten.

Grafiek 13 geeft weer hoeveel fouten de vier verschillende leeftijdsgroepen maken tegen de drie diminutiefloze vormen. De verdeling correct/niet-correct is echter niet significant verschillend over de vier leeftijdsgroepen (ChiSq 0,499/p=0,9191). Uit de resultaten blijkt dat proefpersonen in alle vier de leeftijdsgroepen heel vaak (i.e. ongeveer in 90% van de gevallen) de neiging hebben om toch suffixen achter de drie diminutiefloze items te plakken. Er doet zich een heel lichte stijging voor wat betreft het aantal correcte items (i.e. items die onverkleind blijven) tussen het tweede (8,93%/N=5) en het derde leerjaar (12,73%/N=7). Over het derde, vierde en vijfde leerjaar blijft het aantal correcte testitems min of meer stabiel.

Grafiek 13 - Prestaties tegen de diminutiefloze vormen per leeftijdsgroep. (L=leerjaar)

Als dan bekeken wordt welke suffixen proefpersonen foutief achter de diminutiefloze vormen plakten, dan blijkt dat de items *douche* en *groente* heel vaak suffix *-jə* kregen en in mindere mate ook suffix *-tjə*. Als proefpersonen aan *groente* suffix *-jə* toevoegden, lieten ze bovendien de *sjwa* weg, zodat diminutief *groentje* verkregen werd. Aan *geraamte* werd dan weer meestal *-tjə* gehecht, maar soms ook *-jə* en *-pjə*.

Hoewel proefpersonen regelmatig defaultsuffix *-tjə* toevoegen, opteerden zij bij deze diminutiefloze woorden toch het vaakst voor suffix *-jə*. Tabel 18 geeft weer hoe vaak proefpersonen over de vier leeftijdsgroepen de verschillende suffixen als uitgangen selecteerden voor de drie items zonder verkleinvorm. De verdeling van de verschillende suffixen over de drie diminutiefloze items is significant verschillend voor iedere leeftijdsgroep (L2: ChiSq 20,800/p=0,0225, L3: ChiSq 34,544/p<0,0001, L4: ChiSq 35,518/p<0,0001, L5: ChiSq 23,086/p=0,0033).

Tabel 18 - Suffixselectie bij de drie diminutiefloze testwoorden over de vier leeftijdsgroepen (in aantallen en percentages).

Aantal Rij %	-jə	-ətjə	-pjə	-tjə	totaal
douche	62 87.32	1 1.41	- -	8 11.27	71 100
geraamte	15 25.42	5 8.47	11 18.64	28 47.46	59 100
groente	54 78.26	- -	- -	15 21.74	69 100

6 DISCUSSIE

Als de resultaten van de kern- en uitbreidingsset naast elkaar gelegd worden, komen een aantal belangrijke globale inzichten aan het licht.

Ten eerste blijken de meeste kinderen over het algemeen standaardtalige antwoorden te selecteren. Jonge kinderen uit de eerste tot de derde kleuterklas kiezen echter sporadisch nog voor Balense varianten of antwoorden zonder diminutiefsuffix, maar vanaf het eerste leerjaar worden geen regionale vormen meer geselecteerd en vanaf het tweede leerjaar verdwijnen ook antwoorden zonder diminutief volledig uit de resultaten. Eigenlijk kan dus gesteld worden dat proefpersonen ongeveer vanaf achtjarige leeftijd (vanaf het derde leerjaar) het Standaardnederlands consequent gebruiken om te diminueren. De overgang van kleuterklas naar lagere school lijkt een soort van kantelmoment met betrekking tot de diminutiefkeuze. Vermoedelijk begint het bij kinderen in het eerste en het tweede leerjaar door te dringen dat ze in schoolsituaties het Standaardnederlands horen te gebruiken en uit zich dat in het volledig wegvallen van Balense antwoorden.

Als vervolgens de verschillende antwoordtypes bekeken worden (simplex, diminutief, 'klein' gevolgd door simplex en 'klein' gevolgd door diminutief) dan blijkt dat jaar na jaar meer diminutiefsuffixen geselecteerd worden en dat vanaf het derde leerjaar consequent diminutieven gebruikt worden. Het gebruik van het simplex en 'klein' gevolgd door simplex of diminutief daarentegen neemt jaar na jaar af en dooft in het derde leerjaar volledig uit. Vooral de overgang van eerste naar tweede kleuterklas vormt een kantelmoment met betrekking tot de keuze van de verschillende antwoordtypes. In de tweede kleuterklas stijgt het diminutiefgebruik enorm ten opzichte van de eerste kleuterklas. Die enorme stijging van het diminutiefgebruik gaat logischerwijze gepaard met een drastische daling van het gebruik van 'klein' in de tweede kleuterklas. Aan consequent diminutiefgebruik gaat met andere woorden een periode vooraf waarin proefpersonen opteren voor 'eenvoudigere' manieren om verkleining uit te drukken. Vooral jonge proefpersonen, uit de eerste en de tweede kleuterklas, kiezen regelmatig voor een 'gemakkelijker' alternatief, terwijl oudere proefpersonen, van het derde tot vijfde leerjaar, consequent voor een diminutief met suffix opteren. Vooral 'klein' gevolgd door een simplex en 'klein' gevolgd door een diminutief vormen belangrijke alternatieven voor een diminutief met suffix. Er wordt vanaf de eerste kleuterklas echter opvallend weinig voor simplex zonder 'klein' gekozen. De jongste kinderen lijken de betekenis van het diminutiefmorfem niet door te hebben en verwoorden de expliciet bedoelde betekenis door middel van 'klein'.

Als dan de suffixselectie bekeken wordt, blijkt dat proefpersonen vanaf de eerste kleuterklas over het algemeen opteren voor standaardtalige suffixen. Vreemd genoeg stijgt het gebruik van regionale suffixen jaar na jaar lichtjes bij de kleuters om vervolgens volledig uit de resultaten te verdwijnen vanaf het eerste leerjaar. Het gebruik van standaardtalige suffixen neemt jaar na jaar lichtjes af bij de kleuters om vervolgens vanaf het eerste leerjaar consequent te worden. Ook hier doet er zich een kantelmoment voor bij de overgang van kleuterklas naar lagere school. Bovendien blijkt dat proefpersonen zelden standaardtalige en regionale suffixen door elkaar gebruiken. Slechts 20% van de proefpersonen, vooral kleuters, gebruikt Balense en standaardtalige vormen naast elkaar. 80% van de proefpersonen daarentegen kiest doorheen het experiment consequent voor Balense of voor standaardtalige suffixen.

Als proefpersonen een suffix selecteren, blijkt dat al vanaf de eerste kleuterklas heel vaak het correcte suffix te zijn. Hierbij moet wel in het achterhoofd gehouden worden dat proefpersonen in de eerste kleuterklas maar bijzonder weinig diminutieven selecteren en vaak de voorkeur geven aan simplex of 'klein' gevolgd door simplex. Wanneer het gebruik van alternatieven voor diminutieven zo goed als wegvalt in het tweede leerjaar, neemt het aantal correcte suffixen nog lichtjes toe om vervolgens stabiel te blijven tot het vijfde leerjaar. Hoewel de suffixselectie over de hele lijn relatief correct gebeurt, blijven proefpersonen tot in het vijfde leerjaar foute suffixen selecteren. De 93% correct wordt nooit overschreden. Bepaalde diminutiefsuffixen of 'speciale' vormen van diminuering zijn daarom vermoedelijk nog niet helemaal verworven in het vijfde leerjaar.

Als vervolgens gekeken wordt tegen welke standaardtalige suffixen proefpersonen fouten maken, dan blijkt daar een duidelijke lijn in te zitten. Vanaf de eerste kleuterklas worden heel weinig fouten gemaakt tegen -jə. Ook suffix -tjə loopt over de hele lijn redelijk goed. Vanaf het tweede leerjaar worden bovendien weinig fouten gemaakt tegen -ətjə, maar van eerste kleuterklas tot eerste leerjaar zorgt dit suffix regelmatig voor problemen. Tegen suffix -pjə worden over de hele lijn meer fouten gemaakt, al neemt het aantal fouten tegen -pjə sterk af vanaf het tweede leerjaar. -kjə geeft vaak aanleiding tot fouten en blijkt dus het slechtst gekend van alle suffixen. Pas in het vijfde leerjaar begint -kjə goed te lopen, al bedraagt het foutenpercentage dan nog 15%. Proefpersonen leren dus eerst (in de kleuterklas al) -jə en -tjə correct toevoegen, vanaf het tweede leerjaar (op achtjarige leeftijd) leren ze -ətjə en -pjə correct toevoegen en pas in het vijfde leerjaar (op elfjarige leeftijd) wordt -kjə relatief correct toegevoegd. Deze bevindingen verschillen duidelijk van die van Den Os & Harder (1987). Zij stelden dat -jə op zevenjarige leeftijd verworven wordt, -tjə en -pjə op acht- tot negenjarige leeftijd, -kjə vervolgens op twaalfjarige

leeftijd en dat -ətjə door geen enkele leeftijdsgroep goed genoeg toegevoegd wordt. Er kan dus vooral geconcludeerd worden dat deze bevindingen over het algemeen uitwijzen dat de suffixen vroeger verworven worden dan Den Os & Harder veronderstelden. Toch kunnen deze bevindingen de algemene conclusie van Den Os & Harder ondersteunen. Het vroeg leren van -jə en het laat leren van -kjə kan er in ieder geval op wijzen dat de frequentie waarmee de allomorfen voorkomen het tijdstip van verwerving beïnvloedt. Redelijk veel fonologische condities (/p, t, k, s, f, x/) staan toevoeging van suffix -jə toe, terwijl enkel na /ŋ/ suffix -kjə toegevoegd kan worden. Daardoor zullen kinderen veel vaker met suffix -jə dan met suffix -kjə in contact komen, met tot gevolg dat -jə vlugger gekend zal zijn.

Als vervolgens gekeken wordt door welke foute suffixen proefpersonen targetsuffixen vervangen, dan blijkt dat -tjə het vaakst foutief toegevoegd wordt, maar ook -ətjə en -jə worden regelmatig foutief toegevoegd. Vooral -kjə, -ətjə en -pjə worden het vaakst vervangen door -tjə. Het hoge aantal vervangingen door -tjə (ongeveer 60%) wijst in ieder geval op de onderliggendheid van dat suffix. Hetzelfde concludeerden Den Os & Harder. Vooral in plaats van -jə, maar ook in plaats van -tjə wordt zelden een verkeerd allomorf gegeven, maar als dat wel het geval is dan wordt meestal -ətjə toegevoegd. De hoge mate van correctheid van -jə kan verklaard worden door het feit dat kinderen -jə altijd horen, ook wanneer de uitgang eigenlijk langer is. Dit kan bovendien verklaren waarom kinderen uitgang -jə het snelst correct leren gebruiken. Het grote aantal vervangingen en dus fouten bij -kjə en -pjə is zoals eerder al vermeld vermoedelijk het resultaat van het beperkte aantal fonologische condities waarin ze voorkomen, namelijk enkel na /m/ en /ŋ/. Daardoor komen ze minder frequent voor in de taal en leren kinderen ze minder vlug.

In het experiment werden drie 'speciale' vormen van diminuering onderscheiden. Er bestaan namelijk woorden met dubbele allomorfie, woorden met vocaalrekking en diminutiefloze woorden. Omdat proefpersonen vanaf de eerste kleuterklas heel vaak het juiste diminutiefsuffix achter woorden plakken, maar foutenanalyse toch uitwees dat zelfs in de laatste jaren van het basisonderwijs de verkleinwoordvorming 'slechts' voor 93% correct verloopt, rijst het vermoeden dat deze uitzonderlijke vormen van diminuering het grote struikelblok vormen voor kinderen die diminutieven leren vormen. Tegen woorden met dubbele allomorfie zoals *kijp*, *bloem* en *rug* worden over de hele lijn weinig fouten gemaakt. Reeds vanaf het tweede leerjaar lopen al deze vormen voor 100% correct. De lage foutenpercentages zijn niet verwonderlijk. Proefpersonen zullen minder vlug fouten maken, omdat twee verschillende diminutiefsuffixen aanvaardbaar zijn. Het is echter opvallend dat proefpersonen reeds vanaf de eerste kleuterklas een voorkeur hebben

voor uitgang -jə bij *kijp* en *rug*. Ook dit mag weer niet verwonderen, aangezien eerder al gebleken is dat proefpersonen al vanaf de eerste kleuterklas (door de hoge frequentie) enorm vertrouwd zijn met dit suffix en er bijzonder weinig fouten tegen maken. -ətjə daarentegen is nog niet helemaal verworven door jonge proefpersonen en wordt bijgevolg minder vlug geselecteerd. Bij *bloem* daarentegen gaat de voorkeur in de eerste en de tweede kleuterklas wel grotendeels uit naar suffix -ətjə. Naast -ətjə kan echter alleen -pjə gekozen worden, een suffix waarmee jonge proefpersonen nog minder vertrouwd zijn dan met -ətjə, doordat het in nog minder fonologische condities voorkomt. Vanaf het eerste leerjaar gaat de voorkeur van proefpersonen wel grotendeels uit naar suffix -pjə bij *bloem*. Dit is vermoedelijk niet toevallig, want eerder bleek al dat proefpersonen suffix -pjə verwerven rond de leeftijd van acht jaar.

De items met vocaalrekking geven echter veel meer aanleiding tot fouten dan de items met een dubbele diminutief. Hoewel proefpersonen vaak het juiste suffix selecteren, blijft de vocaalrekking over de hele lijn (zelfs in het vierde en vijfde leerjaar) heel vaak achterwege. In het vijfde leerjaar gebeurt de vocaalrekking slechts in 40% van de gevallen correct. Er kan dus aangenomen worden dat dit uitzonderlijke fenomeen dat met diminuering gepaard gaat nog niet verworven is in het vijfde leerjaar en mee verantwoordelijk is voor het feit dat de diminuering zelfs bij de oudste proefpersonen 'slechts' voor 93% correct gebeurt. Het is bovendien opvallend dat proefpersonen, wat vocaalrekking betreft, veel meer fouten maken tegen *schip* dan tegen *blad* en *gat*. Dit kan mogelijk verklaard worden door het feit dat *schip* een extra moeilijkheid bevat bij diminuering. Naast een vocaalrekking moet *schip* ook een vocaalverandering ondergaan. /I/ wordt namelijk /e:/ wanneer de verkleinvorm gemaakt wordt. Bij *blad* en *gat* moeten proefpersonen de vocaal alleen rekken en niet veranderen. Deze bijkomende moeilijkheid kan logischerwijs tot meer fouten leiden. Een bijkomende verklaring voor het hogere aantal fouten tegen *schip* kan zijn dat *schip* minder frequent voorkomt in de talige input die kinderen ontvangen dan *blad* en *gat*. Het is mogelijk dat mensen in interactie met jongere kinderen het woord *schip* vervangen door het veel makkelijkere *boot*, waardoor kinderen moeilijk vertrouwd geraken met het woord *schip* en diens verkleinvorm.

Ook de diminutiefloze items zorgen vaak voor problemen. Proefpersonen over de verschillende leeftijdsgroepen lijken nog niet te beseffen dat er woorden bestaan die niet verkleind kunnen worden. Het lijkt erop dat ze de diminutievorming als een 'verplicht' procédé zien en hebben de neiging achter elk woord consequent een suffix te plakken. Vermoedelijk speelt de taak hier een rol in. Het zou namelijk kunnen dat de taakdruk op de proefpersonen zo groot is dat ze toch maar een suffix toevoegen ook al voelen ze aan dat er eigenlijk geen suffix hoort. Bovendien moet het diminutiefloos zijn van bepaalde testitems genuanceerd worden. In theorie kunnen

woorden als *groente* en *douche* geen diminutiefsuffix aangehecht krijgen, maar in de praktijk gebeurt dat soms wel. In regionaal taalgebruik heeft *douche* bijvoorbeeld wel een verkleinvorm, namelijk *douchke*. En als één geïndividualiseerde groente bedoeld wordt, komt verkleinvorm *groentjes* wel voor, bijvoorbeeld in de uitspraak: "Je moet je groentjes opeten" *Geraamte* daarentegen komt zelden of nooit met diminutiefsuffix voor.

Het is hoe dan ook opvallend dat veel proefpersonen dezelfde suffixen toevoegen. De woorden *douche* en *groente* kregen meestal uitgangen *-jə* of *-tjə* en aan *geraamte* werd doorgaans *-tjə*, *-jə* of *-pjə* gehecht. Het is vermoedelijk niet toevallig dat proefpersonen deze suffixen selecteren. Rekening houdend met de fonologische condities zoals Trommelen (1983) die formuleerde, zouden deze suffixen best toegevoegd worden, moesten de woorden geen diminutiefloze uitzonderingen zijn. Proefpersonen gingen zelf een stam aanduiden en op basis van de laatste klank daarvan een suffix toevoegen, net zoals het hoort bij diminuering. De variatie in de suffixkeuze van proefpersonen is alleen maar te wijten aan het feit dat verschillende proefpersonen de stam verschillend interpreteerden. Als het hele woord als stam genomen werd, geeft dat *-tjə*. Als het woord zonder *sjwa* als stam gezien werd, moest *-jə* toegevoegd worden. En als het woord zonder 'te' als stam geïdentificeerd werd, dan geeft dat uitgang *-pjə* bij *geraamte* en *-tjə* bij *groente*. Dit bewijst overigens dat de oudste leeftijdsgroepen al een goed inzicht hebben in het achterliggende principe van de verkleinwoordvorming, zonder dat dit hen ooit expliciet aangeleerd werd. Ze moeten in de loop der jaren onbewust een bepaalde systematiek in de verkleinwoordvorming ontdekt hebben en kunnen op basis daarvan het procédé van de verkleinwoordvorming toepassen op woorden die niet gekend zijn of op woorden waarvan de diminutiefuitgang niet direct gekend is, zoals de diminutiefloze items.

Als we vervolgens de selectie van regionale suffixen bekijken, dan blijkt die even correct te gebeuren als de selectie van standaardtalige suffixen, ook al gebruiken enkel de jongste leeftijdsgroepen (i.e. kleuters) regionale vormen. Ook hier is de mate van correctheid echter suffixafhankelijk. Tegen *-əkə* en *-kə* maken proefpersonen bijzonder weinig fouten, terwijl *-əskə* en *-skə* veel minder vlekkeloos verlopen. Weer lijkt het aantal fouten te correleren met de frequentie: *-əkə* en *-kə* kunnen in veel meer fonologische condities voorkomen dan *-əskə* en *-skə*. Proefpersonen zijn met andere woorden veel vertrouwder met *-əkə* en *-kə* en maken er bijgevolg ook minder fouten tegen dan tegen *-əskə* en *-skə*. Het feit echter dat jonge proefpersonen, die nog meer fouten maken tegen de diminutiefvorming dan oudere proefpersonen, eerder voor regionale vormen kiezen dan oudere proefpersonen, doet vermoeden dat zij regionale varianten als een soort van opvangstrategie gebruiken bij slecht beheerste

standaardtalige vormen. Al spreekt het feit dat proefpersonen naarmate de kleuterschool vordert steeds meer dialectvormen selecteren (voor ze uit de resultaten verdwijnen in het eerste leerjaar) dit tegen. Als regionale varianten als opvangstrategie dienen, zou het aantal regionale vormen moeten afnemen naarmate proefpersonen ouder worden en de diminutievorming in het Standaardnederlands beter beginnen te beheersen.

Wanneer echter bekeken wordt welke standaardtalige suffixen proefpersonen het vaakst vervangen door regionale suffixen, wordt deze hypothese onmiddellijk onderuit gehaald. -ətjə wordt het vaakst vervangen door een regionale suffixvariant, dan volgen -jə en -tjə. -pjə en -kjə daarentegen worden zelden verwisseld met een regionale uitgang. Standaardtalige vormen die proefpersonen het best beheersen, worden dus het vaakst vervangen door een regionale variant, terwijl juist verwacht werd dat proefpersonen (gemakkelijkere?) regionale uitgangen zouden selecteren wanneer de standaardtalige variant hun petje te boven gaat. Balense diminutieven worden dus niet door jonge proefpersonen als opvangstrategie gebruikt bij te moeilijke standaardtalige items. Misschien heeft de aard van de regionale varianten waardoor -pjə en -kjə vervangen zouden moeten worden daar iets mee te maken? Misschien zijn die suffixen even weinig frequent in het regionale taalgebruik als de targetsuffixen in het Standaardnederlands en worden ze bijgevolg even slecht beheerst? Hierover kan dit onderzoek echter geen uitsluitsel geven. Observationeel onderzoek naar de suffixselectie in het regionale taalgebruik is noodzakelijk om de oorzaak te kennen, want alleen zo kan nagegaan worden hoe frequent regionale suffixvarianten voorkomen in spontane taal.

Het is echter wel opvallend dat de meeste standaardtalige suffixen vervangen worden door het regionale -əkə. Net als -tjə het onderliggende suffix is in het Standaardnederlands, is -əkə vermoedelijk de defaultvorm voor het Balense regionale taalgebruik.

Dan dient ten slotte nog één opmerkelijk fenomeen bekeken te worden dat enkel optreedt bij de regionale diminutievorming, namelijk de consonantverandering. Een stemloze consonant wordt na diminuering namelijk stemhebbend in het regionale taalgebruik. Er werden echter heel weinig van dergelijke consonantveranderingen in de resultaten opgetekend. Daardoor kan weinig of niets geconcludeerd worden met betrekking tot de correctheid waarmee proefpersonen de consonantverandering toepassen. Al impliceert de afwezigheid van het fenomeen in de resultaten natuurlijk ook al het een en het ander. Het uitblijven van de consonantverandering hangt logischerwijze samen met het lage aandeel van dialectantwoorden in het experiment. Drie mogelijke verklaringen voor de afwezigheid van het procédé van consonantverandering kunnen bedacht worden. Ofwel zijn proefpersonen zo vertrouwd met standaardtalige varianten *neusje* en *badje* dat ze gewoon nooit een regionale vorm kozen. Ofwel zijn deze uitzonderlijke gevallen van

diminuering, net als de meeste 'speciale' gevallen, nog niet verworven. Ofwel is de afwezigheid van de consonantverandering en daarmee ook beperkte selectie van regionale vormen te wijten aan de algemene tendens dat ouders hun kinderen meer en meer in het Standaardnederlands trachten op te voeden en het regionale taalgebruik dus stilaan uit het talige aanbod van kinderen verdwijnt. Om definitieve conclusies te trekken is echter bijkomend onderzoek nodig.

7 CONCLUSIE

Uit het experiment met drie- tot elfjarige proefpersonen komen een aantal duidelijke conclusies naar voren. Wat antwoordtypes betreft, beginnen kinderen al op heel jonge leeftijd (drie à vier jaar) diminutieven te selecteren. Al op vierjarige leeftijd is het aandeel van het simplex (zonder diminutief) in de antwoorden vrijwel verwaarloosbaar. Het aantal diminutieven dat geselecteerd wordt neemt jaar na jaar toe. Het aandeel van 'klein' gevolgd door een simplex of diminutief in de resultaten neemt daarentegen steeds af. Al op negenjarige leeftijd opteren proefpersonen consequent voor een diminutief met suffix. Een belangrijk kantelmoment met betrekking tot het diminutiefgebruik is de tweede kleuterklas, waar het aantal geselecteerde diminutieven met suffix enorm stijgt ten opzichte van de eerste kleuterklas.

Wanneer het taalgebruik van de proefpersonen bekeken wordt, blijkt dat kinderen van alle leeftijden algemeen een voorkeur hebben voor het Standaardnederlands voor de vorming van het diminutief. Vreemd genoeg gaat het gebruik van regionale suffixen eventjes in stijgende lijn van drie- tot zevenjarige leeftijd en daalt het gebruik van standaardtalige varianten lichtjes gedurende die periode. Reeds op achtjarige leeftijd gebruiken proefpersonen echter consequent de standaardtaal. Bovendien is gebleken dat proefpersonen zelden regionale suffixen en standaardtalige suffixen door elkaar selecteren binnen eenzelfde test.

Niet alleen wordt op jonge leeftijd al vaak voor een standaardtalige suffixvariant gekozen, ook gebeurt de suffixselectie al bijzonder correct vanaf de eerste kleuterklas, bij drie- à vierjarigen. Hoewel echter vrij vlug een hoog niveau gehaald wordt, is de suffixselectie nog steeds niet geheel foutloos bij elfjarigen. Vooral suffixen *-jə* en *-tjə* lopen goed. Zij worden al vanaf vierjarige leeftijd zelden door een foutief suffix vervangen. Wat *-ətjə* en *-pjə* betreft, daalt het aantal fouten pas flink in het tweede leerjaar, wanneer de proefpersonen acht jaar oud zijn. Suffix *-kjə* is zelfs pas op elfjarige leeftijd relatief goed gekend. *-pjə* en vooral *-kjə* worden dan ook het vaakst door een verkeerd suffix vervangen. Over alle leeftijdsgroepen heen wordt suffix *-tjə* het vaakst foutief toegevoegd door proefpersonen. Dit samen met het feit dat tegen *-tjə* bijna geen fouten gemaakt wordt, bewijst de onderliggendheid van die suffixvariant.

Bij de regionale suffixen lopen vooral *-əkə* en *-kə* goed. *-əskə* en *-skə* daarentegen geven veel vaker aanleiding tot fouten. Ook hier wordt één bepaald suffix bijzonder vaak foutief toegevoegd en dat is *-əkə*. Er kan dus gesteld worden dat er bij de diminutiefvorming in het Balense dialect net als in de standaardtaal een defaultvorm is, namelijk *-əkə*. Zowel voor de diminutiefvorming in het Standaardnederlands als voor die in het Balense dialect valt op dat suffixen die in de meeste

fonologische omgevingen (i.e. -jə, -tjə, -əkə, -kə) kunnen voorkomen ook het vroegst toegevoegd/geleerd worden. Er is met andere woorden sprake van invloed van frequentie op het tijdstip van verwerving. Ook de bevinding met betrekking tot zogenaamde dubbele diminutieven ondersteunt deze conclusie. Proefpersonen bleken een duidelijke voorkeur te hebben voor suffix -jə bij testitems *kip* en *rug* en niet voor het minder frequente (en daardoor later verworven) -ətjə. Ook opteerden de jongste proefpersonen voor suffix -ətjə bij dubbel diminutief *bloem* en niet voor het minder frequente suffix -pjə.

Omdat de 'gemakkelijkere' suffixen -ətjə, -tjə en -jə veel vaker vervangen worden door regionale varianten dan de 'zeldzamere' en daardoor vermoedelijk 'moeilijkere' suffixen -kjə en -pjə, is het bovendien uitgesloten dat proefpersonen de regionale diminutievorming aanwenden als een soort van opvangstrategie wanneer de diminutievorming in de standaardtaal de mist in gaat.

Aangezien proefpersonen in het vijfde leerjaar (op elfjarige leeftijd) heel vaak het juiste suffix selecteren, maar het foutenpercentage de 93% nog steeds niet overstijgt, zit het venijn bij de verwerving van het diminutief vermoedelijk in de 'speciale' vormen van diminuering: de items met vocaalrekking en de diminutiefloze items. En inderdaad, proefpersonen maakten over de hele lijn enorm veel fouten tegen de testitems die naast een diminutiefsuffix ook een vocaalrekking kregen. Zoveel zelfs dat besloten kan worden dat de vocaalrekking op elfjarige leeftijd nog steeds niet verworven is. Daarbij gaf *schip* nog meer moeilijkheden dan *gat* en *blad*. Dat komt vermoedelijk doordat bij *schip* in tegenstelling tot bij *gat* en *blad* een extra moeilijkheid geldt: de vocaal moet zowel gerekt als veranderd worden.

Bovendien hadden proefpersonen over de hele lijn de neiging om toch suffixen achter in theorie diminutiefloze testitems te plakken. De suffixkeuze bij dergelijke diminutiefloze vormen bewijzen echter dat proefpersonen op elfjarige leeftijd de regelmatigheden en de systematiek achter de verkleinwoordvorming doorhebben. Het blindelings aanwenden van suffixen illustreert bovendien dat ze die systematiek kunnen toepassen op ongekende items of op items waarvan ze de precieze verkleinvorm niet kennen.

REFERENTIES

Primair

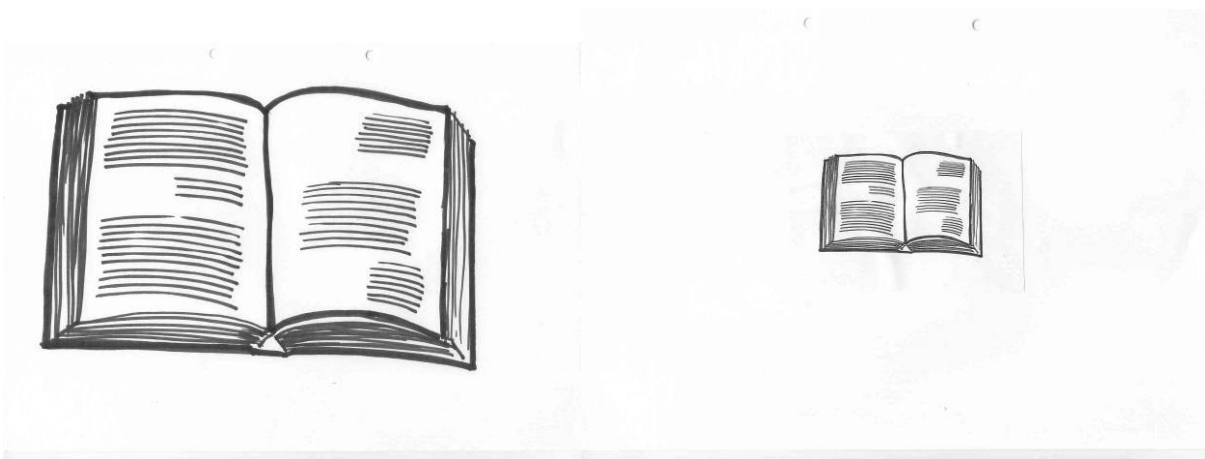
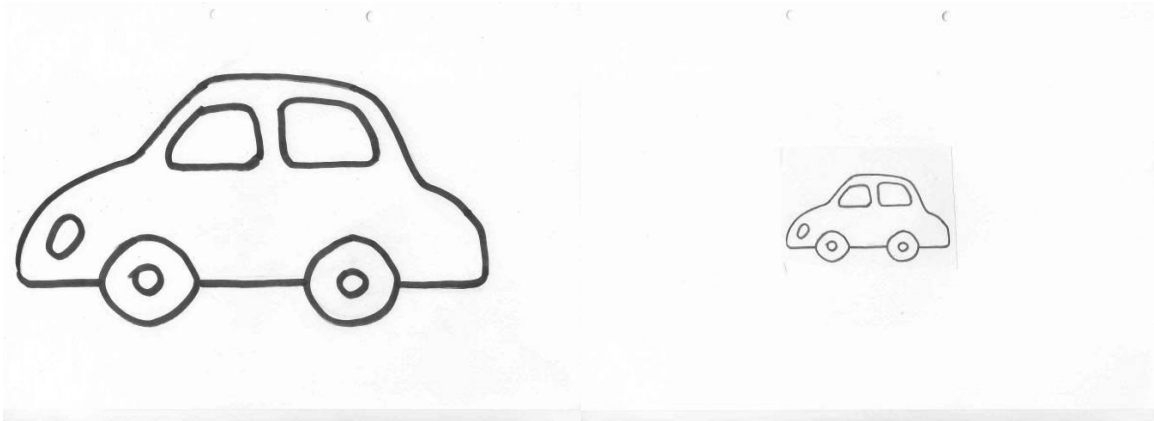
- Booij, G.E. & A. van Santen (1998). *Morfologie: de woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 303.
- Clark, E. (1993). *The lexicon in acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press. 306.
- Cohen, A. (1958). Het Nederlands diminutiefsuffix; een morfonologische proeve. In: *De Nieuwe Taalgids* 51, 40-45.
- Dale, P. (1972). *Language development: structure and function*. Hinsdale: Dryden. 321.
- De Haas, W. & M. Trommelen (1993). *Morfologisch handboek van het Nederlands: een overzicht van de woordvorming*. 's-Gravenhage: SDU. 529.
- Den Os E. & R. Harder (1987). De verwerving van de regels voor meervouds- en verkleinwoordsvorming in het Nederlands. In: *De Nieuwe Taalgids* 80, 240-250.
- Gillis, S. (1997). The acquisition of diminutives in Dutch. In W.U. Dressler (Ed.), *Studies in pre- and protomorphology* (165-179). Wenen: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Haeseryn, W. e.a. (Ed.) (1997). *Algemeen Nederlandse spraakkunst*. Groningen: Martinus Nijhoff. [elektronisch beschikbaar op: <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/>]
- Schaerlaekens A.M. & S. Gillis (1987). *De taalverwerving van het kind: een hernieuwde oriëntatie in het Nederlandstalige onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff. 254.
- Schaerlaekens A.M., D. Kohnstamm & M. Lejaegere (1999). *Streeflijst woordenschat voor zesjarigen*. Lisse: Swets & Zeitlinger. 226.
- Snow, C.E., N.S. Smith & M. Hoefnagel-Höhle (1979). The acquisition of some Dutch morphological rules. In: *Journal of Child Language* 7, 539-553.
- Trommelen, M. (1983). *The syllable in Dutch*. Dordrecht: Foris. 187.
- Van de Weijer, J. (2002). An optimality theoretical analysis of the Dutch diminutive. In: *Linguistics in the Netherlands 2002*, 199-209.
- Verburg, M. & Van Rijswijk E. e.a. (2006). *Van Dale basiswoordenboek Nederlands*. Utrecht: Van Dale. 631.
- Shetter, W.Z. (1959). The Dutch diminutive. In: *Journal of English and Germanic Philology* 53, 75-90.

Secundair

- Ceccherini, M., S. Bonifacio & E. Zocconi (1997). Acquisition of diminutives in Italian. In: W.U. Dressler (Ed.), *Studies in pre- and protomorphology* (165-172). Wenen: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- De Marco, A. (2002). The development of diminutives in Italian: input and acquisition. In: M.D. Voeikova & W.U. Dressler (Ed.), *Pre- and protomorphology. Early phases of morphological development in nouns and verbs* (133-151). München: LINCOM Europa.
- Dressler, W.U. & L. Merlini Barbaresi (1994). *Morphopragmatics: diminutives and intensifiers in Italian, German, and other languages*. Berlin: Mouton de Gruyter. 682.
- Dressler, W.U. & L.M. Barbaresi (2001). Morphopragmatics of diminutives and augmentatives: on the priority of pragmatics over semantics. In: I. Kenesei & R.M. Harnish (Ed.), *Perspectives on semantics, pragmatics and discourse* (43-58). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Frijn, J. & G. de Haan (1994). *Het taallerend kind*. Dordrecht: ICG Publications. 266.
- Godin, P. & M. Piwnik (2007). Basismorfologie: verkleinwoorden (diminutieven). In: *UCL Gramlink Nederlands*. [online raadpleegbaar op: www.gramlink.be]
- Gussenhoven, C. & H. Jacobs (1998). *Understanding phonology*. Londen: Arnold. 286.
- Jurafsky, D. (1996). Universal tendencies in the semantics of the diminutive. In: *Language* 72, 533-578.

BIJLAGEN

I Aangeboden plaatjes

II Antwoordschema's in drie volgordes

II.1 Drie- tot zesjarigen

VOLGORDE 1

Naam:
Geboortedatum:

Klas:
M / V

	Standaardnederlands						Balens dialect					klein	GA	Opmerking	
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	KE	EKE	SKE	ESKE	CV				
worm				x			x								
ster			x					x							
neus		x						x				x			
bliksem				x			x								
boek		x							x						
kom			x					x							
schip		x					x	x							
maan	x							x							
trui	x						x								
koning					x				x						
schaap		x					x								
boom				x			x								
pan			x					x							
leeuw	x						x								
bad		x						x				x			
bloem			x	x				x							
mat		x						x							
auto	x						x								
bus		x					x								
kip		x	x				x								
bal			x					x							
kooi	x						x								
duim				x			x								
blad		x						x							
oog		x								x					
ring			x								x				

VOLGORDE 2

 Naam:
 Geboortedatum:

 Klas:
 M / V

	Standaardnederlands						Balens dialect					klein	GA	Opmerking
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	KE	EKE	SKE	ESKE	CV			
kooi	x						x							
worm				x			x							
schaap		x					x							
trui	x						x							
oog		x							x					
duim				x			x							
bloem			x	x				x						
auto	x						x							
boek		x							x					
koning					x				x					
kom			x					x						
neus		x						x			x			
mat		x						x						
bal			x					x						
kip		x	x				x							
leeuw	x						x							
bus		x					x							
blad		x				x		x						
maan	x							x						
boom				x			x							
ster			x					x						
bad		x						x			x			
ring			x							x				
schip		x				x	x							
bliksem				x			x							
pan			x					x						

VOLGORDE 3

 Naam:
 Geboortedatum:

 Klas:
 M / V

	Standaardnederlands						Balens dialect					klein	GA	Opmerking
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	KE	EKE	SKE	ESKE	CV			
boek		x							x					
bal			x					x						
auto	x						x							
schip		x				x	x							
koning					x				x					
duim				x			x							
mat		x						x						
maan	x							x						
kip		x	x				x							
bliksem				x			x							
ring			x							x				
bus		x					x							
trui	x						x							
kom			x					x						
schaap		x					x							
bloem			x	x				x						
ster			x					x						
neus		x						x			x			
leeuw	x						x							
boom				x			x							
pan			x					x						
bad		x						x			x			
worm				x			x							
oog		x							x					
kooi	x						x							
blad		x				x		x						

II.2 Zeven- tot tienjarigen

VOLGORDE 1

Naam:
Geboortedatum:

Klas:
M / V

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV			
helm				x				x							
lepel	x							x							
schaap		x						x							
druif		x							x			x			
bus		x						x							
deur	x								x						
kar			x						x						
bad		x							x			x			
boek		x								x					
douche							x	x							
raam				x				x							
lucifer	x								x						
ring			x								x				
kooi	x							x							
bezem				x				x							
blad		x					x		x						
rok		x								x					
bloem			x	x					x						
verrassing					x					x					
buil	x								x						
worm				x				x							
tube	x							x							
bliksem				x				x							
kip		x	x					x							
oog		x								x					
auto	x							x							
schip		x					x	x							
boom				x				x							

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV			
opening			x								x				
kom			x						x						
oor	x								x						
staf		x						x							
groente								x							
ketting					x					x					
leeuw	x							x							
ster			x						x						
kikker	x							x							
duim				x				x							
rug		x	x								x				
mat		x							x						
geraamte							x	x							
koning					x					x					
maan	x								x						
pan			x						x						
neus		x							x			x			
kaars		x						x							
gat		x					x		x						
bal			x						x						
trui	x							x							
tram			x						x						
deken	x							x							
pluim				x				x							

VOLGORDE 2

 Naam:
 Geboortedatum:

 Klas:
 M / V

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking	
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV				
boom				x				x								
gat		x				x			x							
ring			x								x					
kip		x	x					x								
maan	x								x							
lucifer	x								x							
ketting					x					x						
neus		x							x			x				
kom			x						x							
kikker	x							x								
schaap		x						x								
buil	x								x							
pluim				x				x								
blad		x				x			x							
bal			x						x							
groente							x	x								
deur	x								x							
bad		x							x			x				
rok		x								x						
douche							x	x								
bezem				x				x								
schip		x					x	x								
staf		x						x								
ster			x						x							
bus		x						x								
trui	x							x								
lepel	x							x								
worm				x				x								

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking	
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV				
rug		x	x								x					
tram			x						x							
leeuw	x							x								
duim				x				x								
deken	x							x								
verrassing					x					x						
druif		x							x			x				
raam				x				x								
opening			x								x					
kaars		x						x								
auto	x							x								
koning					x					x						
geraamte							x	x								
kar			x						x							
kooi	x							x								
oog		x								x						
boek		x								x						
bloem			x	x					x							
tube	x							x								
helm				x				x								
mat		x							x							
pan			x						x							
oor	x								x							
bliksem				x				x								

VOLGORDE 3

Naam:
Geboortedatum:

Klas:
M / V

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking	
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV				
boek		x								x						
tube	x							x								
ketting					x					x						
kip		x	x					x								
raam				x				x								
deur	x								x							
mat		x							x							
neus		x							x			x				
ster			x						x							
deken	x							x								
bliksem				x				x								
kar			x						x							
blad		x				x			x							
lucifer	x								x							
schaap		x						x								
groente							x	x								
worm				x				x								
rug		x	x									x				
koning					x					x						
buil	x								x							
pluim				x				x								
geraamte							x	x								
boom				x				x								
oor	x								x							
helm				x				x								
bloem			x	x					x							
leeuw	x							x								
bezem				x				x								

	Standaardnederlands							Balens dialect					klein	GA	Opmerking	
	TJE	JE	ETJE	PJE	KJE	VR	/	KE	EKE	SKE	ESKE	CV				
bad		x							x			x				
tram			x						x							
kikker	x							x								
staf		x						x								
kooi	x							x								
verrassing					x					x						
douche							x	x								
oog		x								x						
trui	x							x								
rok		x								x						
druif		x							x			x				
duim				x				x								
opening			x									x				
maan	x								x							
gat		x				x			x							
ring			x									x				
kom			x						x							
kaars		x						x								
auto	x							x								
bal				x					x							
lepel	x							x								
bus		x						x								
schip		x				x		x								
pan				x					x							

Woord	Set	Volgorde	Volgnummer pp	Naam	LeeftijdJaar	LeeftijdMaand	Groep	M/V	N/B/NVT	Ander antwoord	Suffix	Target NL	Suffix	Target B	Suffix?	Correct?	VocaalRekking?	VR Correct?	C stem	CS Correct?	Klein?	Opmerkingen	2de antw: klein + su
worm	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	nvt	s	p	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	n	nvt	j		nvt
ster	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	e	eke	e	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	j		nvt
neus	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	j	n	j	n	j		nvt
bliksem	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	nvt	ga	p	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
boek	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
kom	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	e	eke	k	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n	ekje	nvt
	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	ke	j	j	j	n	n	nvt	n	nvt	n		nvt
maan	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	t	eke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
trui	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
koning	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	k	ske	k	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
schaap	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	ke	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
boom	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	p	ke	p	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
pan	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	e	eke	p	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n	mpje o.i.v. boompje	nvt
leeuw	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	t	ke	j	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
bad	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	j	n	n	n	n		nvt
bloem	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	p/e	eke	p	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
mat	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
auto	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	t	ke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
bus	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	ke	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
lip	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j/e	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
bal	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	e	eke	j	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
kooi	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	t	ke	j	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
duim	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	p	ke	p	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	eke	j	j	j	n	n	nvt	n	nvt	n		nvt
oog	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
ring	kern	1	1	Ella	4	2	K2A	v	n	nvt	e	eske	k	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt	j		nvt

kooi	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
worm	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	p	ke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
schaap	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	ke	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
trui	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
oog	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
duim	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	p	ke	p	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
bloem	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	p/e	eke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
auto	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
boek	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
koning	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	k	ske	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
kom	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	e	eke	e	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
neus	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	j	n	n	nvt
mat	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
bal	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	e	eke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
kip	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j/e	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
leeuw	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
bus	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	b	nvt	j	ke	ke	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
bus	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	eke	j	j	j	n	n	nvt	n	nvt
maan	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	t	eke	t	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
boom	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	p	ke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
ster	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	e	eke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
bad	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	eke	j	j	n	nvt	j	n	n	nvt
ring	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	e	eske	e	j	n	nvt	n	nvt	n	nvt
kip	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	j	ke	j	j	j	n	n	nvt	n	nvt
bliksem	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	p	ke	t	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt
pan	kern	2	11 Stinus	6	11 L1A	m	n	nvt	e	eke	p	n	n	nvt	n	nvt	n	nvt

boek	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
bal	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	e	eke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j		nvt
auto	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	t	ke	t	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	j	ke	nvt	nvt	j	n	n	nvt	j	mini	nvt
koning	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	k	ske	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
duim	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	p	ke	p	j	n	nvt	n	nvt	n		nvt
mat	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	j	eke	eke	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
maan	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	t	eke	t	j	n	nvt	n	nvt	j	heel klein mini	nvt
op	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	j/e	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
blkssem	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	p	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
ring	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	e	eske	eke	n	n	nvt	n	nvt	j	heel klein mini	nvt
bus	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	j	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
trui	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	t	ke	ke	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
kom	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	e	eke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini komme	nvt
schaap	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	j	ke	eke	n	n	nvt	n	nvt	j	heel klein mini	nvt
bloem	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	p/e	eke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
ster	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	e	eke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	t
neus	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	j	eke	nvt	nvt	n	nvt	j	n	n		nvt
leeuw	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	t	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	n		nvt
boom	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	p	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
pan	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	e	eke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
bad	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	j	eke	nvt	nvt	n	nvt	j	n	j	mini	nvt
worm	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	nvt	s	p	ke	nvt	nvt	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
oog	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	n	nvt	j	ske	j	j	n	nvt	n	nvt	n		nvt
kooi	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	t	ke	ke	j	n	nvt	n	nvt	j	mini	nvt
	kern	3	19 Ferre	4	10 K2B	m	b	nvt	j	eke	eke	j	j	n	n	nvt	j	mini blatteke	nvt